Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Львівський національний університет імені
Івана Франка

М А Т Е Р І А Л И

студентських наукових конференцій

кафедри загальної та соціальної педагогіки

“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”

Випуск 3

Львів – 2012

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Львівський національний університет імені
Івана Франка

М А Т Е Р І А Л И

студентських наукових конференцій

кафедри загальної та соціальної педагогіки

“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”

Випуск 3

Виходить з 2010 року

Львів
Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка
2012

УДК [37+37.013.32]-057.87
ББК Ч 30/49 я 431 (063)
М – 33

Рекомендовано до друку
кафедрою загальної та соціальної педагогіки
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № від 5 червня 2012 р.)

Відповідальний за випуск ***Дмитро Герцюк***
Упорядник ***Олексій Караманов***
Комп'ютерне макетування ***Наталія Король***

М 33 Матеріали студентських наукових конференцій кафедри загальної та соціальної педагогіки "Актуальні проблеми української освіти" / Відп. за вип. Д. Герцюк, упоряд. О. Караманов. – Вип. 3. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – 156 с.

До збірки увійшли відібрані тези доповідей Четвертих і П'ятих міжфакультетських студентських наукових конференцій (2010-2011 рр.) "Актуальні проблеми української освіти".

© Матеріали студентських наукових конференцій, 2012

З М І С Т

Алмаші Марта. Дослідження чинників конструктивної педагогічної діяльності викладача англійської мови.....7

Бігун Наталія. Організаційно-педагогічні умови інклюзивної освіти у вищій школі: вітчизняний та зарубіжний досвід 9

Бочуля Олена. Портрет викладача сучасної вищої школи 12

Васильків Ярослав. Навчання – задоволення чи тягар.....14

Волоско Андрій. Використання інформаційних технологій у процесі навчання..... 16

Воротняк Василина, Кіцак Орися. Формування ужиткових компетентностей учнів під час вивчення хімії 17

Воєдило Анастасія. До питання про методику оцінювання ступеня розвитку еталонних психолого-педагогічних якостей політичного лідера студентів Львівського університету.....19

Галасюк Антоніна. Особливості застосування методу інтерв'ю у процесі вивчення педагогічного досвіду 22

Гамала Наталія. Роль провідної репрезентативної системи у формуванні шкільної успішності учня 24

Грабовенський Андрій. Виховні ідеали і традиції Великої Британії, Німеччини та Японії: порівняльний аналіз 26

Гримнак Марія. Професійна майстерність вчителя іноземної мови у системі післядипломної освіти України і Франції 29

Дах Мар'яна. Можливості створення психологічно комфортного середовища навчання у середніх закладах освіти в Україні 31

Дичко Наталія. Особливості адаптації студентів-хіміків до навчально-виховного процесу у вищій школі 33

Добушовський Маркіян. Особливості освітньої системи Нідерландів.....35

Ерстенюк Олена. Альтернативний спосіб навчання неповносправних дітей засобами арт-терапії.....38

Жураковська Мар'яна. Формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді.....42

Жук Марина. Організація навчання дітей з особливими потребами за методикою Монтессорі.....45

Залипська Олеся. Комунікативні бар'єри сучасного студентства: проекція на майбутню педагогічну діяльність.....47

Заяць Катерина. Дослідження ціннісних орієнтацій випускників школи 50

Качор Ольга. Особливості адаптації студентської молоді до навчального процесу.....52
Квасниця Юлія. Проблеми виховання та навчання неповносправних дітей та шляхи їх подолання.....53
Киричук Діана. Вчорашні школярі – сьогоднішні батьки: проблема підготовки молоді до сімейного життя.....56
Клапчук Тарас. Ультрас-рух або перфоманс на трибунах: виховний аспект..... 59
Колос Наталія. Учні з особливими потребами: пошуки і перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні.....61
Коминська Оксана. Формування навичок самоврядування у процесі практичної громадської діяльності школярів 63
Корній Наталія. Особливості корекційно-розвивального навчання дошкільнят із особливими потребами 65
Когут Ірина. Обдаровані діти: проблеми організації навчально-виховної роботи.....66
Козак Тарас. Екологічне виховання дітей у літньому оздоровчому таборі.....69
Костик Ольга. Актуальність ідей Марії Монтессорі у сучасній українській школі.....71
Крижалка Оксана. Волонтерська психолого-педагогічна допомога особам з церебральним паралічем.....73
Крук Ольга. Майстерність професійної діяльності сучасного викладача 75
Курніцька Вікторія. Проблема застосування технічних засобів навчання у сучасній школі 77
Кучанський Андрій. Розвиток критичного мислення студентів в процесі навчання у вищій школі.....78
Кшановський Роман. Валеологічна освіта учнів як чинник формування навичок здорового способу життя 80
Лабінська Юлія. Актуальність поглядів Антона Макаренка у системі сучасного виховання.....82
Малахова Ольга. Сучасна модель навчання: яка вона?.....85
Малаховська Ольга. Педагогічна практика студента – умова якісної підготовки майбутнього вчителя хімії 87
Мартищук Надія. Інклюзивна освіта як форма соціальної адаптації студентів з особливими потребами.....89
Матвіїв Надія. Використання методу “Реакція на втручання” у роботі з дітьми загальноосвітніх шкіл (на прикладі штату Флорида, США).....91

Мельник Уляна. Застосування індивідуального підходу у педагогічній роботі зі школярами 93
Мельничук Лесь. Принципи застосування технології НЛП у рекламній і педагогічній діяльності 95
Мирончук Валентина. Традиційні шляхи сімейного виховання в Україні 97
Миськів Соломія. Формування здорового способу життя учнів в освітньому середовищі 99
Михайленко Олена. Збагачення екологічного виховання скарбницею ідей В.О. Сухомлинського 103
Мицько Наталія Константина Малицька – громадський діяч, письменник, педагог 105
Мутенко Галина. Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: виховання громадянина 108
Начичко Віктор. Проблема професійного самовизначення студентської молоді (на прикладі біологічного факультету ЛНУ) 110
Недовіз Марта. Формування естетичних смаків у підлітків 112
Оброцька Христина. Шкідливі звички як проблема у формуванні здорового способу життя студентської молоді 114
Павник Ольга. Болонський процес і українські реалії 117
Пасічник Квітослава. Особистісно орієнтований підхід: досвід діяльності дитячого навчального закладу № 135 “Святого Миколая ” (м. Львів) 119
Польна Оксана. Соціальні мережі та їх роль у навчальному процесі 122
П’ятакова Наталія. Формування граматичних знань і вмінь учнів засобами дидактичної гри у процесі навчання іноземній мові 124
Сарабун Оксана. Філософський факультет Львівського університету: історико-педагогічні аспекти становлення і розвитку 127
Сеньків Мар’яна. Інклюзія в Україні: міф чи реальність? 129
Спільник Юлія. Шляхи розвитку культури спілкування студентів вищих навчальних закладів 131
Сурмак Ольга. Педагогічний принцип природного виховання розвитку дитини (за Жан-Жаком Руссо) 134
Хом’якова Наталія. Формування ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді 137
Цибак Оксана. Використання музичних творів з метою підвищення працездатності та оздоровлення молоді 140
Цимбровська Христина. Актуальність ідей Яна Амоса Коменського про систему освіти молоді 142

Ципук Роксолана Навчально-реабілітаційний центр “Джерело” як осередок соціально-психологічної реабілітацій дітей з особливими потребами 145
Чорна Олена. Болонський процес: за чи проти? 147
Шолок Іван. Зарубіжний досвід реформування освіти в Україні – метод “повернення до коренів” 150
Шукель Марія. Вирішення проблеми аутизму через засоби впровадження інклюзивної освіти (на прикладі львівського Будинку дитини №1) 153

Марта Алмаші (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. П'ятакова Г. П.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ КОНСТРУКТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Педагогічна професія відноситься до професій типу "Людина-Людина". Цей тип професій визначається наступними якостями: хорошим самопочуттям в ході роботи з людьми, потребами у спілкуванні, здатністю подумки ставити себе на місце іншої людини, здатністю швидко розуміти наміри, думки, настрій інших людей, здатністю швидко розбиратися у взаєминах людей, здатністю добре пам'ятати, тримати в голові знання про особисті якості багатьох людей.

Педагогові мають бути притаманні такі основні уміння як керувати, вчити, виховувати. слухати і вислуховувати; широкий кругозір; мовна (комунікативна) культура; спостережливість до проявів почуттів, характеру людини, її поведінки, "проектувальний підхід до людини, заснований на впевненості, що людина завжди може стати кращою"; здатність співпереживання тощо. Це узагальнений портрет суб'єкта професії типу "людина-людина". Педагогічна професія виставляє ще низку специфічних вимог, основними серед яких слід вважати професійну компетентність і дидактичну культуру. "Протипоказниками до вибору професій даного типу є дефекти мови, невиразна мова, закритість, заглибленість у себе, нетовариськість, виражені фізичні недоліки (як це не сумно), зайва повільність, байдужість до людей, відсутність ознак безкорисливого інтересу до людини" (*за Є.О.Клімовим*).

До важливих професійних якостей потрібно віднести і педагогічну ерудицію; педагогічне цілепокладання; педагогічне (практичне і діагностичне) мислення; педагогічну інтуїцію; педагогічну імпровізацію; педагогічну спостережливість; педагогічний оптимізм; педагогічну винахідливість; педагогічне передбачення і педагогічну рефлексію.

У найбільш узагальненому вигляді педагогічні здібності представлені у дослідженнях В. А. Крутецького, який виокремлює *дидактичні, академічні, перцептивні, мовні, організаційні, авторитарні та комунікативні здібності*. Також він виділяє *педагогічну уяву* (здатність передбачення наслідків своїх дій, виховне проектування особистості студентів, уміння прогнозувати розвиток тих або інших якостей вихованця) та з*датність до розподілу уваги* одночасно між декількома видами діяльності (*Крутецкий В. А. Педагогические способности, их структура и условия развития // Формирование личности учителя в системе учебно-воспитательного процесса в педагогических институтах / Под. ред. В. А.Сластенина. – М., 1990. – С. 85–90*). Досвідчений викладач уважно стежить за змістом і формою викладу матеріалу, за розгортанням своєї думки (або думки студента), а також тримає в полі зору всіх студентів, реагує на ознаки втоми, неуважність, нерозуміння, зауважує всі випадки порушення дисципліни і, нарешті, стежить за власною поведінкою (поставою, мімікою, пантомімікою, та ходою).

Наскільки багато потрібно знати і вміти педагогові, я переконалася під час проходження педагогічної практики. Впродовж місяця я проводила заняття англійської мови для студентів другого курсу за спеціальністю “німецька філологія ”. Англійська мова для них – це друга іноземна мова, яку вони вивчають. Вивчати мову і спілкуватись нею декілька років поспіль – це абсолютно різні речі. Спостерігаючи за розвитком вивчення мови, я зрозуміла, що мову вивчити абсолютно нереально, якщо забрати з навчального процесу *Speaking* (обговорення, дискусії, висловлення, вираження особистих думок, спілкування мовою, яка вивчається) та *Listening* (слухання текстів мовою, яка вивчається). Для формування комунікативних вмінь студентів я застосовувала тематичні відео, в яких репортажі робили студенти різних країн світу, тому сприймати англійську мову було важко. Для того, щоб студенти могли легко спілкуватися з іноземцями та розуміти їх, – потрібно поступово формувати ці вміння у навчальному процесі. Навчальний процес вивчення іноземної мови повинен бути насичений спілкуванням з носіями мови, і головне завдання викладача – організувати по мірі своїх можливостей таку взаємодію. Викладачам слід інтенсивно шукати можливості спілкування з живими носіями мови через ЗМІ, центр British Council тощо.

Проводячи заняття, я звернула увагу на наявність великої кількості помилок у мовленнєвій діяльності студентів. З метою покращення результатів мовлення на одному занятті я задавала студентам питання, які потребували розгорнутих відповідей. Отже, головною метою цього етапу заняття було надання студентам можливості якомога більше спілкуватися англійською мовою та висловлювати свої думки. У процесі відповідей на питання, дискусій та переговорів я мала змогу записувати усі лексичні, граматичні, стилістичні та інші помилки на дошці. Кожну з них я пояснювала та допомогала студентам зрозуміти, в яких випадках і як саме вживається та чи інша лексикологічна одиниця. Згодом я застосувала ще один метод, який дав можливість студентам виправляти помилки своїх колег після відповіді на питання. Це стимулювало студентів до співпраці, активізувало їхню увагу. На другому занятті я вирішила не давати можливості студентам аби як виражати свої думки та відповідати на запитання. Після кожної зробленої помилки я зупиняла їх, виправляла, пояснювала правила та лише після цього дозволяла їм продовжувати відповідати.

Насправді, результати були відчутними. Після першого заняття студенти стали відкритими до мене, щиро виражали своє ставлення до даного питання, свої погляди на труднощі, які виникають. Вони не так багато присвячували уваги граматичним аспектам, які завжди важко перевести на рівень автоматичності, і це давало їм змогу краще та чистіше розмовляти. Після другого заняття, студенти стали закритими, в них погіршився настрій, можливо, через те, що я не давала їм ніякої змоги виразитись, висловити свої погляди; я чітко дала зрозуміти, що мене цікавлять лише лінгвістичні аспекти їхнього мовлення.

Отже, в подальшому, я зрозуміла, що потрібно об’єднати ці методики. Застосування інтерактивних методик дасть змогу закріпити мовленнєві вміння, які впливатимуть результативно на мотивацію та діяльність студентів у процесі вивчення англійської мови. Це

індивідуальне дослідження дало мені можливість зробити висновки: Викладач вищої школи повинен передавати студентам навчальний матеріал, у доступній формі, ясно і зрозуміло, викликати інтерес до предмету, активізувати самостійність. Повинні на високому рівні бути розвинені дидактичні здібності. Вважаємо, що перехідною ланкою між теорією і практикою як базою знань та вмінь викладача має бути відчуття свого предмету – англійської мови; вміння залучати студентів до спілкування та активізувати комунікативний процес на заняттях. Усі ці складові підживлюються можливістю, яку може надати викладач студентові, – виражати свої думки, знімати страх комунікативного бар'єру, нестачі досвіду спілкування іноземною мовою. Власне такі надані можливості зацікавлюють, стимулюють та заохочують студента до саморозвитку та самостійного вдосконалення мови.

Наталія Бігун (фізичний факультет)
Наук. консультант – доц. Мищишин І. Я.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У грудні 2006 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію про захист і заохочення прав і достоїнств інвалідів, яка з березня 2007 р. відкрита для підписання та ратифікації державами-учасницями й повинна стати першим міжнародним договором про права людини-інваліда в XXI ст. В Конвенції йдеться про те, що з метою реалізації права на вищу освіту держави-учасниці забезпечують саме інклюзивну вищу освіту.

Інклюзія – це особлива система навчання, яка передбачає індивідуальний підхід до студентів всіх нозологій, відповідно до їх освітніх потреб. Інклюзія вимагає змін на всіх рівнях освіти і, в першу чергу, формування безбар'єрного освітнього середовища.

Одним і достатньо вагомих факторів поширення інклюзивної освіти є постійний ріст кількості осіб з особливими освітніми потребами, що навчаються у вищій школі (див.: табл. 1).

Чисельність студентів-інвалідів, які навчалися у вищих навчальних закладах України у 2003-2009 рр.

Таблиця 1

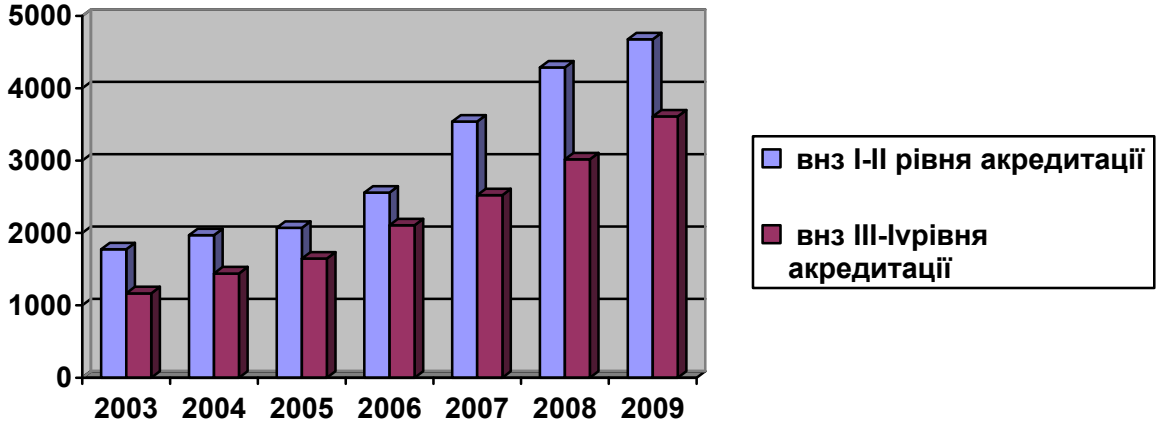

В Україні у 1998р. для осіб з обмеженими можливостями було створено Відкритий Міжнародний університет розвитку людини "Україна". Це єдиний вищий навчальний заклад інтегрованого типу, відкритий для молоді неоднакового рівня підготовки, диференційованих соціальних можливостей і різного стану здоров'я. Головною метою університету є створення та організація системи підготовки та перепідготовки фахівців різного рівня кваліфікації у галузі ринкової економіки, сфери соціально-правового забезпечення, фінансово-господарської діяльності підприємств та установ, у першу чергу – з числа інвалідів та осіб з обмеженими можливостями. Також в Україні вищу освіти особи з особливими потребами здобувають шляхом індивідуально-трудового навчання в різних університетах.

Основні проблеми на шляху до здобуття вищої освіти людьми з особливими освітніми потребами: недостатній освітні рівень випускників інтернат них закладів, відсутність у багатьох вузах відповідної інфраструктури, відсутність кураторів-консультантів, недостатня поінформованість про допоміжні гарантії для інвалідів у сфері вищої освіти.

В останні роки Міністерство освіти та науки України активізувало свою діяльність щодо створення належних умов для навчання студентів з обмеженими можливостями. Так, за 2008 р. у вищих навчальних закладах встановлено 456 пандусів, організовано роботу 687 медичних пунктів.

Інклюзія у навчально-виховному процесі забезпечується шляхом запровадження спеціальних освітніх технологій і засобів навчання, а також всіх видів супроводу навчання. Необхідна також розробка індивідуальних програм, спрямованих на особистісний і професійний розвиток студентів. Важливе значення має розвиток фізичної культури та зміцнення здоров'я студентів шляхом впровадження фізкультурно-спортивних і медико-реабілітаційних програм.

Тому важливою запорукою успішної інклюзії студентів з інвалідністю є спеціальна підготовка викладачів до роботи в інтегрованих групах, яка передбачає ознайомлення з функціональними відмінностями, особливостями розвитку студентів різних нозологій та

сприйняття ними навчального матеріалу, методиками викладання їм навчальних дисциплін та кращим світовим досвідом інклюзії таких студентів.

Відповідним чином має бути підготовлено методичне і дидактичне забезпечення навчального процесу. Наприклад, конспекти лекцій, вказівки до виконання практичних і лабораторних робіт, тестові завдання мають бути підготовлені у паперовому, аудіо- та електронному форматах. Навчальні аудиторії мають бути обладнані спеціальними технічними засобами: активними дошками, мультимедійною технікою, копіювальними приладами, системами підсилення звуку (індукційними петлями, радіо мікрофонами тощо). Одночасно студенти мають право використовувати індивідуальні технічні засоби, зокрема, диктофони, слухові апарати, ноутбуки).

Потужний досвід інклюзивної освіти мають такі зарубіжні університети: Манчестерський, Оксфордський університети (Великобританія); Ягєллонський, Підляський університети (Польща); Челябінський, МВТУ ім. Баумана (Росія).

Так, наприклад для студентів з вадами зору в Оксфордському університеті застосовуються: комп'ютерні технології, забезпечення студентів аудіозаписами лекцій, записник та книги за Брайлем, телебачення для сліпих, магнітофон, допомога записувачів і начитувачів, розширення норм часу на курсові роботи, відповідне освітлення аудиторій, додатковий час на іспити.

Для студентів з вадами слуху використовують: комп'ютер з програмою перевірки текстів, додаткові консультації і додатковий час на іспитах, радіо-мікрофонна система підсилення звуку, помічник, який конспектує на лекціях, роздрук лекцій з магнітофонних записів.

Отож, перш, ніж прийняти на навчання людей з інвалідністю, університет має здійснити ряд організаційних заходів: створення спеціалізованої матеріально-технічної бази; створення безбар'єрного освітнього середовища, в якому приміщення, інформація, техніка і навчальний матеріал доступні для всіх студентів; надання можливості вибору форми навчання: денної, заочної, дистанційної, комбінованої; наближення освітніх послуг до місць проживання маломобільних студентів (відкриття філій, центрів дистанційної освіти); підготовка адаптованого навчально-методичного забезпечення для студентів різних нозологій (аудіо-, відео-, тактильних та електронних матеріалів тощо); перепідготовка викладачів, впровадження спеціальних інформаційних і педагогічних технологій; адаптація викладачів і студентів до інтегрованого освітнього середовища, формування в колективі толерантного ставлення і розуміння проблем людей з інвалідністю; урахування індивідуальних особливостей і потреб студентів, організація психологічної підтримки учасників навчального процесу; надання соціальної та медико-реабілітаційної допомоги; створення умов для соціалізації, самовизначення і самореалізації; організація позааудиторної діяльності для забезпечення професіональної адаптації студентів, підготовки їх до працевлаштування і планування їхньої кар'єри.

Олена Бочуля (філософський факультет)
Наук. консультант – доц. Швед М. С.

ПОРТРЕТ ВИКЛАДАЧА СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Зміни у духовному житті суспільства вимагають нових підходів до виховання і навчання. На початку XXI століття твориться нова стратегія співпраці викладача і студента, в процесі якої формуються їхні ділові та міжособистісні стосунки, відбувається вплив педагога на особистісний, інтелектуальний та діяльнісний розвиток студента, його саморозвиток та самовдосконалення. Тобто, роль викладача полягає не лише у передачі певної кількості навчальної інформації, а у формуванні установки на забезпечення внутрішнього особистісного розвитку кожного студента.

У дослідженні подано види діяльності викладача вищої школи, рівні продуктивності педагогічної діяльності, аналіз найважливіших педагогічних здібностей, вимоги до викладача вищої школи, методом аналізу та синтезу виведено ті, якості, якими повинен володіти викладач сучасної вищої школи, професіограма викладача.

Принципи рівності, партнерства і взаємної поваги мають важливе значення у вищій школі. Процеси навчання і виховання можуть бути повноцінними лише тоді, коли вони є взаємними, коли навчається і виховується не лише студент, а й викладач. Педагогічний процес розглядається як спільна діяльність, діалог рівноправних учасників і таким чином переводиться на рівень міжособистісних стосунків.

Ідеальний образ сучасного викладача вищої школи бере свій початок в уявленнях сучасної філософії про “вчителя життя”, який характеризується як яскрава, самобутня, творча, не позбавлена харизматичності особистість, здатна відчути проблеми і суперечності життя і пропустити їх через свою індивідуальність, через своє життя, особистість, яка передає життєві цінності і зразки професійної поведінки.

Педагог-особистість – це перш за все належний рівень професійної підготовки, це свідоме прийняття можливих наслідків своєї професійної діяльності та повноти моральної відповідальності за них.

У дослідженні пропонується розглядати постать педагога як особистість, котра має властивість виходити за прийняті межі традиційного світовідчуття, світосприйняття, мислення. Для педагога-особистості властиві такі риси: повага до себе і до інших, сприйняття різноманітних поглядів, парадигм, підходів, принципів, методів, налагодження спільної діяльності на гуманних засадах.

У роботі також проаналізовано основні властивості педагога, що проявляються на рівні професійної підготовки “педагог-особистість”. Особливу увагу звернено на ті здібності та якості, якими повинен володіти майбутній педагог, а саме: дидактичні, академічні, перцептивні, мовні, організаторські, експресивні, сугестивні, а також на педагогічну техніку, педагогічну уяву, педагогічну рефлексію.

Відповідно до аналізу науково-педагогічної літератури, акцентуємо увагу на професійних і особистісних якостях викладача вищої школи. Під професійними якостями розуміємо індивідуальні особливості суб'єкта діяльності, що впливають на її ефективність та успішність і є стійкими, суттєвими, рівноцінними та вираженими, а особистісні якості виявляються у фаховій діяльності, професійних зв'язках, спілкуванні, визначають поведінку педагога і характеризують його як фаховосамодостатню, відповідальну особу.

Наприкінці лютого 2010 року екс-міністр освіти та науки України Іван Вакарчук опублікував у ЗМІ матеріал "Екзаменаційна сесія як вона є", у якому він розмірковував про рівень оцінювання знань студентів викладачами вищих навчальних закладів.

Цією публікацією екс-міністр закликав освітян не тільки започаткувати широку розмову про стан і якість системи оцінювання знань студентів, а й поговорити про запровадження в вищих навчальних закладах України зворотного зв'язку через моніторингові соціологічні опитування "Викладач очима студентів". Тому у цій роботі ми представляємо окремі результати із проведених досліджень, відображені у діаграмах.

Професія педагога насичена багатьма стресогенами, серед яких такі, як соціальна оцінка, невизначеність, повсякденна рутина тощо. Прояви стресу в роботі педагога різноманітні й численні. Серед найбільш поширених можна вирізнити такі, як: фрустрованість, підвищена тривожність, дратівливість, виснаженість. Сьогодні в науковому обігу використовується такий термін як "професійне вигорання", що є наслідком некерованого стресу, викликаного міжособистісним спілкуванням в професійній діяльності.

Професія педагога – одна з тих, де синдром "професійного вигорання" є найбільш поширеним. Тому дуже важливим є вивчення особливостей виникнення, розвитку та перебігу цього процесу саме у педагогічній діяльності.

Коли вимоги (внутрішні та зовнішні) постійно переважають над ресурсами (внутрішніми й зовнішніми), у людини порушується стан рівноваги. Безперервне або прогресуюче порушення рівноваги неминуче призводить до "професійного вигорання", яке є не лише результатом стресу, а наслідок некерованого стресу.

Підсумовуючи, доцільно підкреслити, що педагоги на загал адекватно оцінюють свій невисокий соціальний статус і, як правило, не прагнуть його змінити, вважаючи, що позитивні сторони професії переважають.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та проведене дослідження засвідчують, що успіх у педагогічній діяльності залежить як від професійних, так і особистісних якостей викладача вищої школи, а також творчості як професійної необхідності педагогічної діяльності, що відкриває можливість для постійного пошуку нового, забезпечує формування мислення, уяви, пам'яті, ціннісних орієнтацій, сприяє успіху у різних видах педагогічної діяльності.

Ярослав Васильків (факультет електроніки)
Наук. консультант– асист. Максимець М. В.

НАВЧАННЯ – ЗАДОВОЛЕННЯ ЧИ ТЯГАР?

На сучасному етапі розвитку суспільства нашій державі потрібні освічені люди та висококваліфіковані кадри. Але на думку незалежних експертів, якість освіти у нашій країні помітно знижується. І причина тут не у деградації фізіологічних властивостей мозку, а зовсім у іншому.

Найважливішою причиною цієї проблеми, на мою думку, є відсутність зацікавленості і бажання як в учнів, так і у вчителів. Саме тому ми можемо говорити про те, чим є навчання – задоволенням чи тягарем. Створення таких умов, за яких кожен учень буде сприймати навчання як задоволення, безсумнівно дасть змогу вирішити цю проблему.

На зацікавленість здобувати знання і бажання вчитись у дітей впливають такі фактори:

- Відхилення у фізичному та психічному розвитку;
- Низький рівень вихованості та дисципліни;
- Негативний вплив оточення;
- Недоліки діяльності школи.

Діти з вадами фізичного чи психічного розвитку у звичайних школах можуть стати об’єктами кепкувань, вчитель може не приділяти таким дітям належної уваги, в результаті чого зацікавленість у здобутті знань буде втрачена. Невихованість, недисциплінованість, слабка сила волі також можуть стати причинами відсутності бажання вчитися у дітей.

Крім цього, незацікавленості учнів сприяє негативне ставлення батьків до школи, відволікання дітей від навчання через різноманітні сімейні проблеми.

Якщо детальніше заглибитись у недоліки діяльності школи, то сюди ми відносимо, насамперед, байдужість і слабку підготовку вчителя, низький рівень контролю над процесом навчання, недоліки у методиці викладання. Коли вчитель незацікавлений у результаті своєї праці, не можна говорити про виховання освічених людей та високу якість освіти. Так само і при слабкій підготовці вчителя, якщо й навіть є бажання навчати, ефективність навчання буде нульова.

Зацікавленість вчителя у навчанні і вихованні дітей – це вже великий крок у подоланні проблеми якості освіти. Другим важливим кроком є контроль над процесом навчання. Таким чином при потребі вчитель може виправити і скерувати учня, проаналізувавши його помилки, відбувається і закріплення вивченого матеріалу.

Для отримання високих результатів повинен бути взаємозв’язок між вчителем і учнем, саме тому методика викладання вчителя не повинна мати жодних недоліків. Вчитель повинен вміти застосовувати різні методи навчання для того, щоб зацікавити учнів, стимулювати їх до праці.

Провівши невеличке дослідження у звичайній середній школі м. Львова я переконався, що методика викладання вчителя має величезний вплив на ефективність навчання учнів. Учням були запропоновані такі запитання:

- Які уроки Вам подобаються більше (бесіди, дискусії, самостійні роботи, лабораторні роботи, пояснення вчителя…);
- Як краще Ви сприймаєте навчальний матеріал;
- Які методи перевірки знань вам найбільше подобаються;
- Чи подобаються вам уроки, на яких вчитель використовує карти, схеми, ілюстрації?
- Чи подобаються вам уроки у формі гри, змагань, вікторин?
- Чи подобаються вам уроки із використанням навчальних кінофільмів та презентацій?
- Що, на вашу думку, заважає чи може заважати вам вчитися?
- Напишіть три улюблених предмети та поясніть чому вони вам подобаються;
- Чи залежить, на вашу думку, сприймання і засвоєння навчального матеріалу від роботи вчителя на уроці? Як саме?

Результати свідчать про те, що більшості учнів подобається виконувати лабораторні роботи, працювати колективно, брати участь у бесідах, дискусіях, слухати пояснення вчителя та застосування даного матеріалу на практиці і закріплювати матеріал, виконуючи завдання самостійно. Також учням подобається розв’язувати тести, вони люблять уроки, на яких використовуються карти, схеми, ілюстрації, презентації, навчальні кінофільми, а також уроки, які проходять у формі ігор, вікторин, змагань. Серед факторів, які заважають дітям вчитися, учні назвали шум у класі (це свідчить про неефективну роботу вчителя), комп’ютер (недостатня увага з боку батьків), лінь (низький рівень культури та дисципліни), неуважність, поганий настрій та хвороби (свідчить про можливі відхилення у фізичному та психічному розвитку).

Самі учні також відзначили, що сприймання і засвоєння ними навчального матеріалу у значній мірі залежить від роботи вчителя на уроці.

Щоб зробити навчальний процес цікавим та доступним потрібно, насамперед, враховувати схильності та вподобання дітей та досконало володіти методами і прийомами навчання. Це надасть змогу вчителю залучитися довірою і повагою учнів, зацікавити їх і вдало втілити у життя мету свого покликання.

Андрій Волоско (факультет електроніки)
Наук. консультант – асист. Крива М. В.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Тенденції розвитку сучасного суспільства, виражена спрямованість його на інформатизацію усіх галузей виробництва, суспільного і особистого життя, визначають необхідність усе більш широкого використання інформаційних технологій у навчанні.

У науковій літературі термін “інформаційні технології” визначається як сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі та подання інформації, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними і соціальними проблемами.

Педагогічні завдання інформаційних технологій навчання: інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; побудова відкритої системи освіти, що забезпечує кожній дитині і дорослому власну траєкторію самоосвіти; системна інтеграція предметних галузей знань; розвиток творчого потенціалу учня, його здібностей до комунікативних дій; розвиток умінь експериментально-дослідницької діяльності та культури навчальної діяльності; формування інформаційної культури учнів; реалізація соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства).

Інформаційні технології відкривають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення різних професійних навичок, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання, а учителю надають можливість для досягнення дидактичної мети застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який інший набір, тобто спроектувати навчальне середовище.

Орієнтовані на вчителя програми-конструктори уроків дозволяють йому оперативно поновлювати зміст навчальних і контролюючих програм відповідно до появи нових знань і технологій. Вчитель одержує додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості учня, творчого пошуку й організації їхньої спільної роботи.

Основною і необхідною складовою інформаційних технологій є педагогічні програмні засоби або програмні засоби навчально-виховного призначення. До педагогічних програмних засобів умовно можна віднести, окрім власне програмних засобів навчального призначення, відеоматеріали, аудіоматеріали, гіпертекстові і гіпермедійні системи навчального призначення тощо.

Концепція інформатизації навчального процесу, заснована на органічному поєднанні традиційних і новітніх засобів навчання, передбачає поетапне, поступове впровадження у навчальний процес програмних засобів навчально-виховного призначення, раціональне поєднання традиційних методів та засобів навчання, з сучасними інформаційними технологіями, що зрештою веде до поліпшення результатів навчання.

Досвід застосування комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання свідчить, що найефективнішою формою використання педагогічні програмні засоби у навчальному процесі є їх включення до складу програмно-методичних комплексів, тобто використання програмних засобів разом із супроводжуючими друкованими матеріалами, призначеними для вчителя, а також для учнів. Перехід до нових комп'ютерно-орієнтованих технологій навчання, створення умов для їх розробка апробації та впровадження, раціональне поєднання нових інформаційних технологій навчання з традиційними – складна педагогічна задача і потребує вирішення цілого комплексу психолого-педагогічних організаційних, навчально-методичних, технічних та інших проблем.

Переваги використання інформаційних технологій: велика гнучкість у виборі місця і часі навчання; навчальні і тренувальні матеріали можуть легко поновлюватися; здатність стежити за виконанням інструкцій особою, що навчається, запам'ятовувати її відповіді, фіксувати доступ до навчальних матеріалів; можливість моделювання аналізу середовища і ситуації взаємодії з тим, хто навчається; забезпечення on-line зв'язку між учнем і віддаленим вчителем; привабливість для сприйняття мультімедійного представлення інформації; можливість організації контролю за порядком і темпом подачі матеріалу, забезпечення ефекту симуляції складних процесів без ризику і з надзвичайно низькими витратами; можливість настройки сервісу навчання і тренінгу для осіб з різним рівнем здібностей; доступ до розподілених банків інформаційних ресурсів, навчальних і контролюючих матеріалів.

Основною метою інформаційних технологій навчання є підготовка учнів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства. Отже, можна стверджувати, що впровадження комп'ютерних технологій у практику навчання є однією з форм підвищення ефективності навчального процесу за умови вмілого поєднання їх з традиційною системою навчання.

Василина Воротняк, Орися Кіцак (хімічний факультет)
Наукові консультанти: доц. Ковальчук Л.О., доц. Шпирка З.М.

ФОРМУВАННЯ УЖИТКОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ХІМІЇ

На сучасному етапі оновлення змісту шкільної хімічної освіти відбувається на засадах принципів гуманізації, диференціації, орієнтації на особистість учнів. Знання, набуті під час вивчення хімії, стверджуються як засіб самореалізації людини в житті, соціальної адаптації, конструктивної суспільної діяльності та умови забезпечення гармонійного життя у довкіллі.

В рекомендаціях щодо викладання хімії робиться наголос на тому, щоб у процесі навчання хімії необхідно приділяти більше уваги питанням ужиткової хімії, звертати увагу

учнів на значну кількість речовин, що нас оточують, їхнє значення в житті людини та суспільства, правильне поводження з ними при використанні в побуті.

Ужиткова хімія стала явищем повсякденним, з яким щохвилини стикаються дорослі і діти, адже з хімічних речовин виготовлено іграшки, продукти харчування, косметичні товари, речі побутової хімії, одяг тощо.

Перед нами постало завдання, яким чином можна створити умови для формування, розкриття та розвитку здібностей школярів, ознайомити їх не лише з теоретичними положеннями хімічної науки, але й навчити застосовувати набуті знання в повсякденному житті. Так, наприклад, використання дослідів з елементами ужиткової хімії забезпечить не лише формування експериментальних умінь, а й переконає учнів у значенні хімічних знань, сприятиме формуванню ключових компетентностей учня, допоможе показати як з потреб життя виникає наука і як її досягнення перевіряються та використовуються на практиці.

Під час вивчення неорганічної хімії пропонуємо учням виконати практичну роботу "Аналіз газованих напоїв "Кока-Кола" (або "Пепсі-Кола"). Для цього пропонуємо школярам здійснити такі експериментальні дослідження:

- визначити наявність вуглекислого газу;
- за допомогою активованого вугілля виявити у напоях барвники;
- переконатися, що до їхнього складу входить ортофосфатна кислота та ін.

Під час занять хімічного гуртка вчимо учнів:

визначати pH розчинів кислот, добутих з лимону, яблука, кефіру, щавлю;

добувати крохмаль з картоплі та визначити його наявність в сирій або вареній картоплі, зеленому яблуці, макаронних виробах, борошні, цибулі, часнику чи інших продуктах харчування тощо.

Під час вивчення теми "Неметалічні елементи та їхні сполуки" варто, на нашу думку, розкрити суть явища адсорбції, пов'язаного з властивостями вуглецю як простої речовини. В програмі курсу хімії не зазначено виконання дослідів, що ілюструють адсорбційні властивості вуглецю, однак, ми пропонуємо виконати демонстраційний дослід "Адсорбція деревним вугіллям розчинених речовин", використавши таблетки активованого вугілля, розчин брильянтового зеленого або спиртовий (5 %) розчин йоду у воді.

В курсі "Органічні сполуки" в чинній програмі з хімії передбачено вивчення тем, які безпосередньо пов'язані з життям та здоров'ям людини: "Органічні сполуки і здоров'я людини", "Жири, білки, вуглеводи як компоненти їжі, їхня роль в організмі", "Харчові добавки, Е-числа", "Поняття про синтетичні лікарські препарати", "Органічні сполуки в побуті", "Поняття про побутові хімікати", "Загальні правила поводження з побутовими хімікатами", "Мило, його склад, мийна дія", "Синтетичні мийні засоби". На цих уроках ми використовували методи групової роботи (наприклад, "Ажурна пилка"), що дозволяють учням працювати разом, засвоїти значний обсяг інформації за короткий проміжок часу, а також заохочують їх допомагати один одному здобувати знання.

Одним з етапів підготовки учнів до самостійного життя, практичної діяльності є робота над створенням інформаційних навчально-дослідних проектів, спрямованих на розв'язання певних проблем, що дозволяє зблизити зміст навчання з реальним життям.

Проект на тему "Хімія навколо нас. Хімія їжі", який підготували учні Великоглібовицької ЗОШ Львівської області, покликаний розширити і поглибити знання про значення хімії; розглянути позитивний і негативний вплив хімії на життєдіяльність людини. Під час виконання проекту учні з'ясували, що нітрати нагромаджуються у кормах і продуктах харчування при внесенні в ґрунти надмірних кількостей азотних добрив і становлять серйозну загрозу для здоров'я людей, оскільки викликають захворювання органів травлення, гіпертонію, нестачу кисню. Нітрати поступають в організм переважно з овочами, лише 2 % – з м'ясною їжею. Не кожен знає, що овочі та фрукти слід мити протічною водою та замочувати їх на 1 годину у воді, щоб вимити нітрати. Найбільше скупчення нітратів є у шкірці овочів, фруктів, яку необхідно завжди чистити.

У рамках проекту учнями проводилося дослідження сметани різних товаровиробників на наявність крохмалю як згущувача. Підпаливши чіпси та печиво "Марія" і "Крекер", визначили наявність у ньому синтетичного жиру. Школярі з'ясовували також: Як простому пересічному можна переконатися, що він придбав саме масло, а не спред в домашніх умовах? Масло повинно містити жири тільки тваринного походження, без жодних добавок. Проте виробники, щоб здешевити виробництво власної продукції, додають до неї різні рослинні жири. Експериментальне дослідження різних видів масла можна здійснити в домашніх умовах. В трьох склянках з теплим 40 % розчином етилового спирту розтоплюють однакові шматки масла і спостерігають за розчином, якщо розчин каламутний, то це спред (суміш рослинно-тваринного походження), якщо прозорий – масло.

Підсумовуючи, зазначимо, що засобами хімії як навчального предмету можливо формувати ужиткові компетенції школярів (розуміння користі та шкоди продуктів хімічного виробництва, доцільності застосування хімічних продуктів та ін.), завдяки хімічним знанням про вплив шкідливих речовин на здоров'я людини і довкілля формувати навички безпечного користування хімічними реактивами, що потрібні нам у повсякденному житті.

Анастасія Воєдило (філософський факультет)
Наук. консультант– асист. Лещак Т. В

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДИКУ ОЦІНЮВАННЯ СТУПЕНЯ РОЗВИТКУ ЕТАЛОННИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА СТУДЕНТІВ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Ефективність зовнішньої та внутрішньої політики кожної країни у значній мірі детермінована *індивідуальними характеристиками політиків. В умовах сьогодення питання*

діагностики та формування еталонних якостей у політиків та політичних лідерів зокрема, є дуже актуальними.

Метою нашого дослідження було розробити еталонну психолого-педагогічну модель сучасного політика та модель соціальної перцепції для майбутніх політиків – студентів-політологів Львівського національного університету імені Івана Франка.

На першому етапі ми встановили повний комплекс еталонних характеристик політичного лідера України. Шляхом проведення опитування (інтерв'ю) респондентів – студентів, представників різних факультетів ЛНУ ім. І. Франка в кількості 100 осіб та синтезу конкретних вимог до політика, всього нами встановлено 150 різноманітних характеристик: загальногромадянських рис, індивідуально-психологічних особливостей, загально педагогічних, морально-педагогічних, педагогічних, загально трудових якостей та психолого-педагогічних здібностей, якими в ідеалі повинен володіти політик як людина-істота, як особистість, як елемент суспільства, як лідер, як керівник і педагог.

На другому етапі за певними ознаками здійснено класифікацію, проведено кваліфікацію (встановлено вагомість) виявлених якостей та обрано по 10 основних якостей до кожної із семи груп: характеристики, які визначають рівень освіченості (знань); характеристики, які визначають рівень умінь (загальних та педагогічних); морально-педагогічні та комунікативні якості; вольові якості; духовні і моральні якості; характеристики, що відображають відношення до людей (суспільства); інші важливі, на думку респондентів, якості. При цьому, психолого-педагогічні компоненти розглядалися в тісній взаємодії з іншими характеристиками, як обов'язкові передумови виникнення і прояву одне одного. Визначено спочатку коефіцієнти вагомості (далі – *Кваг я*) кожної якості-характеристики політичного лідера в кожній групі окремо, а потім вагомість кожної групи якостей (далі – *Кваг гя*). Сукупність (сума) груп характеристик, що включають по десять якостей кожна, дорівнює одиниці (1,0) = 100%, тобто еталону.

Для визначення ступеня відповідності студентів ЛНУ встановленому еталону політичного лідера розроблена спеціальна комплексна Методика оцінювання ступеня розвитку еталонних психолого-педагогічних якостей політичного лідера. Процедура оцінювання була розроблена на основі визначеного еталону, що містить параметричні дані моделі оцінювання.

На кожного студента була заведена Оцінювальна картка, в якій за групами перелічені усі психолого-педагогічні характеристики, що притаманні еталону політичного лідера в уявленні студентів ЛНУ та зазначена вагомість кожної групи якостей та кожної якості в групі.

Порядок проведення: Респонденти займають місця вибірково за схемою в 5 рядах по 4 особи в кожному. Кожен з респондентів заводить на себе картку та першим характеризує себе, оцінюючи ступінь прояву в себе еталонних якостей.

Потім картки передаються в такій послідовності: перший ряд п'ятому, п'ятий – четвертому, четвертий – третьому, третій – другому, другий – першому. Потім в такій же

послідовності ще чотири рази. Всього з самим оцінюваним має бути шість оцінок респондентів.

Наступним етапом є інтерв'ю респондентів за авторською методикою, де для кожної еталонної психолого-педагогічної якості розроблено непряме питання, відповідь на яке здатна, на рівні підсвідомості, визначити ступінь розвитку в респондента тої чи іншої еталонної характеристики. Респондент оцінює силу прояву в себе тих або інших якостей, здібностей, рис, особливостей, реакцій на зовнішні впливи (чинники). Після опитування дані з авторської методики переносяться до оцінювального аркуша. Потім всі дані (респондента, п'яти його колег, результати інтерв'ю) усереднюються і порівнюються з еталонними показниками, що за всіма якостями дорівнюють 1,0 (100%). Різниця між ними відображає ступінь невідповідності по кожній якості та групі якостей окремо та еталону в цілому.

Графа "вагомість якостей" необхідна для співвідношення ступеня невідповідності еталону зі ступенем значущості конкретної якості. Для максимальної відповідності еталону необхідно братися за розвиток (формування) еталонних психолого-педагогічних якостей рівень вагомості (значущості), яких є найвищим та які в більшому ступені не відповідають еталонним параметрам.

Дана оцінювальна картка дозволяє об'єктивно визначити та наочно продемонструвати фактичний ступінь розвитку еталонних характеристик політичного лідера у конкретного студента на основі порівняння його прямої оцінки самого себе, з оцінками його колег та його відповідей на непрямі питання авторської методики. Розходження між собою даних цих методів оцінювання можуть свідчити про рівень самооцінки респондента, рівень його комунікації з колегами, а також про якість питань авторської методики. Збіг між собою методів оцінювання дає найбільшу достовірність ступеня розвитку якостей. Проте, всі вони в підсумку дають усереднене значення, яке в найбільшому ступені відображає реальний рівень прояву тої або іншої характеристики. Порівняння усередненого значення з еталоном і буде визначати ступінь відповідності (невідповідності).

Встановлення реального ступеня розвитку еталонних психолого-педагогічних якостей політичного лідера наочно демонструє сильні та слабкі сторони конкретної особистості, вказує в якому напрямку необхідно працювати, щоб в найбільшому ступені відповідати уявленням виборців.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення методик навчання та формування найбільш вагомих (значущих) психолого-педагогічних якостей політичного лідера у студентів.

Антоніна Галасюк (факультет прикладної математики)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ІНТЕРВ'Ю У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

Якими не є короткими слова: "так", "немає", все ж таки вони вимагають найбільш серйозих роздумів.
Піфагор

Для отримання різноманітної інформації про розвиток особистості, колективу або іншого об'єкта навчання й виховання завжди підбирають оптимальну методику дослідження (процедуру, послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворюючих дій, операцій та впливів, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань), яка охоплює відповідний комплекс методів. Мета нашої доповіді – визначити можливості реалізації методу інтерв'ю у процесі вивчення досвіду педагогічної діяльності.

Педагогічна діяльність – це особливий вид соціальної діяльності, що передбачає передання накопичених людством культури і досвіду від старших поколінь до молодших, створення умов для їх особистісного розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

Вивчення наукової літератури засвідчує, що, підбираючи методики дослідження, важливо дотримуватися таких вимог:

- застосовувати поєднання методів, яке б відкривало різнобічні відомості про розвиток особистості, колективу;
- використовувані методи мають забезпечити одночасно аналіз діяльності, спілкування та інформованості особистості;
- методи мають відображати динаміку розвитку певних якостей, як у віковому плані, так і упродовж певного проміжку часу;
- слід використовувати такі методи, які дають змогу одержати відомості про учня з багатьох джерел, від найкомпетентніших осіб, які постійно спілкуються з ним.

Сучасна педагогіка використовує такі методи педагогічних досліджень: педагогічне спостереження, бесіда, інтерв'ю, експеримент, вивчення продуктів діяльності, соціологічні методи, соціометричні методи, тестування та інші. У свої роботі ми детальніше розглядатимемо метод інтерв'ю.

Існує безліч визначень цього методу й, між іншим, кожне з них акцентує увагу на чомусь особливому. Наприклад, на думку В. О. Ядова, відомого російського соціолога, інтерв'ю – це "бесіда, що проводиться за певним планом та передбачає прямий контакт інтерв'юера з респондентом, причому запис відповідей останнього здійснюється або інтерв'юером (його асистентом), або механічно (на плівку)". Але це визначення охоплює, мабуть, лише формалізовані інтерв'ю, тому що передбачається певний заданий план.

Більш конкретним нам видається визначення, що подає В. І. Добреньков: “Інтерв’ю – це метод одержання необхідної інформації шляхом безпосередньої цілеспрямованої бесіди інтерв’юера з респондентом”. З цього видно, що автор концентрує увагу у першу чергу на бесіді як основі інтерв'ю, адже це допомагає одержати глибинну інформацію про думки, погляди, мотиви, уявлення респондентів; дає змогу вести спостереження за їх психологічними реакціями. Саме тому інтерв’ю є, мабуть, найкращим у вивченні педагогічного досвіду. Хоча інтерв’ю вимагає великих витрат часу й коштів у порівнянні з іншими методами дослідження, воно є досить ефективним, оскільки уможливлює вивчення глибинних мотивів і думок. Інтерв’ю широко використовується у сучасному житті, а сфера його застосування надзвичайно різноманітна: воно використовується у соціології, психології, журналістиці, статистиці, етнографії, педагогіці, управлінні та інших науках.

Для вивчення педагогічного досвіду потрібно здобувати інформацію про те чи інше явище, процес, аналізувати й обробляти одержані дані, включати їх у систему відомих знань, що найкраще дозволяє здійснити метод інтерв’ю.

Відомо, що особливості процесів навчання й виховання нелегко вивчити й розкрити. Педагогічні процеси мають неоднозначний характер. Результати цих процесів залежать від одночасного впливу багатьох причин. Достатньо змінити вплив одного фактора, щоб ці результати суттєво відрізнялись один від одного, адже по свому вони є неповторними. Якщо дослідник природничих наук (у хімії, фізиці) може кількаразово повторити експеримент, використовуючи ті самі матеріали, створюючи незмінні умови, то педагог-дослідник такої змоги не має: повторне дослідження пропонує вже інші умови праці, і, як наслідок – інші результати. Ось чому “чистий” експеримент у педагогіці неможливий.

Зважаючи на цю обставину, педагоги підбивають підсумки досліджень обережно й коректно, розуміючи відносність умов, в яких вони були отримані. Кількаразове повторення спостережень дає змогу в узагальненій формі формулювати висновки, визначати найхарактернішу тенденцію. Важливим завданням педагогічного дослідження є виявлення порядку у процесі, що вивчається, тобто встановлення закономірностей. Кінцевою метою педагогічного дослідження є виявлення закономірностей і законів. У даний час педагогічні дослідження здійснюються за допомогою цілої системи різноманітних методів, до яких, зокрема, належать й соціологічні. Ця група методів застосовується для масового опитування учасників педагогічного процесу.

Сьогоднішня теорія і практика масових опитувань у своєму арсеналі має численні види організації інтерв'ю (групові, демоскопічні, інтенсивні, пробні, стандартизовані, нестандартні тощо). Вони ефективні у тих випадках, коли дослідник впевнений у об'єктивності відповідей опитуваного. Під час інтерв’ю дослідник ставить сформульовані наперед запитання у певній послідовності й записує відповіді на них. Під час проведення інтерв’ю слід подбати про усунення або хоча б зниження впливу “третіх” осіб, присутність яких може змінити психологічний контекст інтерв'ю, спричинити нещирі відповіді респондента.

Спілкування інтерв'юера і респондента регламентоване детально розробленим запитальником (бланк інтерв'ю, анкета) й інструкцією інтерв'юера, який зобов'язаний дотримуватись послідовності й точності під час формулювання запитань та їх послідовності.

Певна ситуація передбачає використання відповідного типу інтерв'ю. Наприклад, діагностичне інтерв'ю є способом отримання інформації про властивості особистості, який допомагає проникнути у її внутрішній світ та зрозуміти проблеми. Клінічне інтерв'ю – вид терапевтичної бесіди за необхідності надання психолого-педагогічної допомоги. При цьому дослідника цікавить не тільки безпосередній зміст відповідей респондента (факти, погляди, почуття, асоціації тощо), а й його поведінка (тон, жести, рухи та ін.). Фокусоване інтерв'ю – короткочасна бесіда, мета якої полягає в отриманні інформації про конкретну проблему, процес, явище, реакцію респондента на задану дію. Панельне інтерв'ю – багаторазове інтерв'ю одних і тих самих респондентів з одних і тих самих питань через певні проміжки часу. Групове інтерв'ю – запланована бесіда, під час якої дослідник прагне викликати дискусію в групі.

Достовірність та надійність одержаної інформації інтерв'ю залежить від особистості дослідника, його ерудиції, спостережливості, дисциплінованості, моральної та фізичної витривалості, знання теми, техніки проведення інтерв'ю, його тривалості.

Результати інтерв'ю обов'язково порівнюють з даними, отриманими за допомогою інших методів (анкет, спостережень, пілотажних досліджень тощо).

Метод інтерв'ю до наших днів залишається одним з основних способів збору інформації. Предметні області, для вивчення яких він використовувався і використовується, як і цілі його застосування, надзвичайно різноманітні. Поряд з широкою практикою використання цього методу, зусилля багатьох наукових колективів спрямовані на розробку ефективної методології та вдосконалення процедур, техніки і прийомів інтерв'ювання. Про його методологічну витонченість свідчить хоча б такий факт, що ще у 1929 р. американські соціологи розрізняли 17 процедур інтерв'ю і 64 різновиди технічних прийомів і засобів, що застосовуються під час його проведення.

Отже, ми бачимо, що саме метод інтерв'ю допомагає нам якнайкраще вивчити предмет педагогіки та досвід, здобутий спеціалістами у цій сфері упродовж багатьох років.

Наталія Гамала (філософський факультет)
Наук. консультант– асист. Лещак Т. В

РОЛЬ ПРОВІДНОЇ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОЇ СИСТЕМИ У ФОРМУВАННІ ШКІЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ УЧНЯ

Кожен учень надає перевагу певним способам отримання навчальної інформації та роботи з нею: або візуальне сприйняття матеріалу, або аудіальне чи тактильно-рухове

(кінестетичне). Така система сприйняття та розуміння інформації в психології називається репрезентативною системою.

Особи з візуальною репрезентативною системою опираються, в основному, на зорові образи; особи із аудіальною репрезентативною системою – на слухові; особи із кінестетичною репрезентативною системою – на дотикові відчуття. Також виділяють і четверту систему сприйняття – дигітальну або дискретну. Представники з найбільш розвиненою дигітальною системою опираються здебільшого на логічне осмислення сигналів інших систем (*Плигин А., Герасимов А. Исследование закономерностей развития репрезентативных систем школьников // НЛП. – М.: Школа, 1996. – №1.)*

Розуміння та врахування таких індивідуальних особливостей учнів дозволяє вчителю:

- привернути увагу дітей;
- мотивувати їх на процес навчання;
- дисциплінувати весь клас;
- подати важливий та важкий зміст так, щоб інформацію спряйняли всі учні;
- правильно побудувати опитування, з врахуванням репрезентативної системи кожної дитини.

Метою нашої роботи було отримання даних про розвиток репрезентативних систем у школярів та встановлення взаємозв'язку з їхньою успішністю.

У дослідженні брало участь 24 особи: учні 5–6 класів однієї з шкіл міста Львова. Вікова категорія учасників: 9–12 років.

Досліджуваним пропонували дві тестові методики на визначення провідної репрезентативної системи.

Загальний розподіл репрезентативних систем серед учнів поданий у діаграмі 1.

Діаграма 1

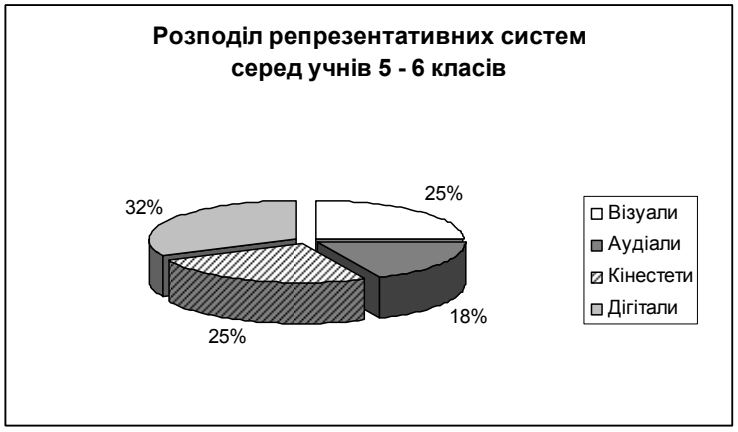

Відповідно до отриманих результатів, серед дітей з високою шкільною успішністю (10–12 балів) був виявлений наступний розподіл: візуали –14%, ауділи – 29%, кінестети – 21% та дигітали – 36%. Отже, в осіб, які вчаться на "відмінно" найбільш розвинена дигітальна репрезентативна система, а найменш – візуальна.

Серед дітей з низькою шкільною успішністю (6–7 балів) був виявлений наступний розподіл: візуали – 31%, аудіали – 25%, кінестети – 25% та дигітали – 19%. Отож, в осіб, які вчаться на “задовільно” найбільш розвинена візуальна репрезентативна система, а найменш – дигітальна. Дані результати показують протилежну картину до результатів осіб із високою шкільною успішністю.

Отже, у процесі аналізу даних був виявлений стійкий взаємозв’язок між шкільною успішністю учнів та їхньою провідною репрезентативною системою. Тобто, чим вища навчальна успішність, тим більша вірогідність того, що в особи провідною є дигітальна репрезентативна система.

Андрій Грабовенський (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Лозинська Н. Б.

ВИХОВНІ ІДЕЛИ І ТРАДИЦІЇ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ, НІМЕЧЧИНИ ТА ЯПОНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Видатний український педагог Григорій Ващенко, характеризуючи поняття виховного ідеалу наголошував: “Виховний ідеал того чи іншого народу залежить від його державного устрою, світогляду, релігії, моралі, від рівня розвитку культури, від його національних властивостей”. Аналогічне твердження можна сформулювати й щодо виховний традицій: вони також залежать від рівня культури, моралі, національних особливостей і та ін. Існування зв’язку між виховним ідеалом і виховними традиціями є безсумнівним. Великий науковий інтерес викликає питання, наскільки ці зв’язки є глибокими і як, конкретно, риси виховного ідеалу відображаються у виховних традиціях народів.

Предметом нашого дослідження є англійський, німецький та японський виховні ідеали, оскільки у цих народів вони вирізняються національною ідентичністю, характерними рисами, а також чіткістю й довершеністю.

Англійський виховний ідеал. Щодо виховного ідеалу англійців, варто зауважити, що найбільш характерною рисою, яку, можна вважати суто англійською, є так звана «маска незворушності» – риса характеру, яка передбачає холоднокровне і стримане сприйняття будь чого, що відбувається навколо. Щоб виховати в собі цю, так шановану, джентльменську рису, англієць повинен з дитинства привчати себе жорсткому самоконтролю і постійно вести боротьбу із проявами імпульсивності та емоційної неврівноваженості. До того ж, якщо для японців, наприклад, характерне прагнення до колективізму, то для жителів Англії притаманний крайній індивідуалізм.

Узагальнюючи, можемо вивести наступні риси, притаманні англійському виховному ідеалу:

- Емоційна стриманість,
- Індивідуалізм,

- Дотримання традицій,
- Практицизм,
- Стабільність,
- Консерватизм.

Отже, англієць, в ідеалі, це дуже стримана, прив'язана до традицій, самостійна, схильна до ініціативності особа. Такі риси виховного ідеалу, безперечно, відображаються в англійських методах та прийомах виховання.

Англійські виховні традиції. "Я намагаюсь в душі дітей влити залізо" – говорив англійський педагог французькому міністру Гізо, який відвідував школи Британії. І справді, неофіційним завданням англійського шкільного виховання є розвиток в дитині самостійності і, як наслідок, міцного характеру. Це легко помітити, звернувши увагу, на перелік шкільних предметів і саму методику їх вивчення. В програмі переважають гуманітарні дисципліни, а форми і методи навчання, в основному, зводяться до дослідницької роботи і написання різноманітних есе, де потрібно висвітлювати власну думку. Крім того в класичних британських школах і університетах підтримується строга дисципліна. Вона стосується практично всього: навчання, проживання, зовнішнього вигляду, поведінки, режиму. Винятком з цього правила є, так звані, міжнародні виші, де статути більш демократичні.

Варто згадати, що в 2011р. Консервативна партія Великобританії, яка зараз перебуває при владі, відмінила заборону на тілесні покарання учнів, що діяли з 1986 року, оскільки вважає, що поведінка сучасних британських учнів виходить за межі допустимого.

Отже, для традиційного виховання англійців притаманні такі риси:

- Дисциплінованість,
- Творчість,
- Відданість традиціям,
- Консерватизм.

Німецький виховний ідеал. Характеризуючи німецький виховний ідеал, наведемо англійський крилатий вислів, що характеризує цю націю: "Вони працюють як в пеклі". І дійсно, німецький виховний ідеал не можна уявити, без цієї характерної для німців риси – працьовитості. Поряд з працьовитістю у списку неодмінних рис "ідеального" німця є виняткова любов до порядку.

Усі ці виховні завдання успішно реалізуються в сучасній Німеччині. Свідченням цього є потужна німецька економіка, яка стала такою як вона є, завдяки вище перерахованим, притаманним німцям, рисам.

Узагальнюючи, можемо визначити наступні риси, притаманні німецькому виховному ідеалу:

- Працьовитість,
- Практицизм,
- Виняткова любов до порядку,
- Педантичність,
- Законослухняність.

Німецькі виховні традиції. Як не дивно, виховний ідеал німців не знайшов надто точного відображення у методах виховання підростаючого покоління. Наприклад, німецький університет, це заклад де студент, безперечно, отримає якісну освіту, але говорити про присутність в німецьких вишах "національного духу" як у випадку Англії, ми не можемо.

Зараз, німецьке виховання це, в першу чергу європейське виховання, а в силу історичних обставин, німецькі традиції, які так ретельно культивувались нацистським режимом були дискредитовані. Тому, виведення характерних рис виховання, які можна було б назвати, суто, німецькими, дещо ускладнюється.

Японський виховний ідеал. Подібною до Англії країною за утвердженістю й живучістю виховних традицій є Японія. Як вже згадувалось, для японців характерне прагнення до колективізму. Також, безсумнівною є працьовитість японців, підтвердженням чого є їх економічні досягнення. Проте, варто зауважити, що японська працьовитість суттєво відрізняється від, наприклад, німецької. Німці працюють в міру, згідно чітко окресленого плану. Натомість, в японців праця це, практично, друга релігія, якій вони віддаються повністю і з насолодою. Японський робітник це сумлінний виконавець своєї роботи, за яким на роботі, тим не менше, ведеться винятково жорсткий контроль. Написання пояснювальної записки із зазначенням причини запізнення на одну хвилину, звичайне явище в японській фірмі.

Узагальнюючи, можемo вивести наступні риси, притаманні японському виховному ідеалу:

- Працьовитість,
- Колективізм,
- Дисциплінованість,
- Беззаперечне дотримання традицій,
- Відданість авторитету,
- Консерватизм.

Японський виховні традиції. Найбільше, на виховні традиції Японії вплинула, визначена нами, така риса виховного ідеалу, як відданість авторитету. В японській сім'ї відданість авторитету батьків є беззаперечною. А фанатична працьовитість знайшла своє втілення в шкільній освіті, яка характеризується серйозними навантаженнями на учнів.

Тривалість шкільного навчання в Японії триває 12 років, половина з яких припадає на початкову школу через виняткову складність вивчення японцями рідної мови. Учні повинні вивчити 1850 ієрогліфів – мінімум, установлений міністерством освіти (хоча для читання книг чи газет потрібно знати близько 3 тисяч). До того ж кожен ієрогліф має по декілька форм вимови. Також, в японській школі велику увагу приділяють вивченню історії батьківщини. Варто зауважити, що в Японії літочислення ведеться не за традиційною європейською системою, а за роками правління імператорів.

Прослідковуючи взаємозв'язок і зумовленість виховних традицій виховним ідеалом, можна визначити традиційні й визначальні риси японського виховання:

- Значне навантаження на вихованця,

- Беззаперечність батьківського авторитету,
- Етноцентризм.

Отож, якщо узагальнювати, ми можемо прийти до наступного висновку: серйозний вплив на традиції виховання, виховний ідеал має в тих країнах де населенню притаманний консерватизм (як в Англії чи Японії). У випадку ж Німеччини, збереження традицій, в силу геополітичних обставин дещо ускладнюється. Внаслідок того, що Німеччина є найвпливовішою країною Євросоюзу, бере участь в Болонському процесі, в країні активно культивуються загальноєвропейські цінності. Великобританія теж є членом Євросоюзу й теж є учасником Болонського процесу, але притаманний англійцям консерватизм і, можливо, острівне розташування, дозволили їм зберегти ідентичність й розвивати свої національні виховні традиції.

Марія Гримнак (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ І ФРАНЦІЇ

Поняття “безперервна освіта”, “освіта впродовж життя” (англ. мовою “lifelong education”, “recurrent education”, “continuing education”; франц. мовою “l’éducation continue”, “l’éducation permanente”, “l’éducation recurrente”) не є новими; широко вживаються протягом 40 років. Ці поняття з’явилися вперше в англійській мові в 20-х рр. XX століття і асоціювались з традицією навчання дорослих країнах Північної Європи. Активніше ці поняття почали використовувати на початку 60-х рр. XX століття. Як визначено у словнику, *безперервна освіта – це процес зростання освітнього (загального й професійного) потенціалу особистості упродовж усього життя, що організаційно забезпечений системою державних і суспільних інститутів і відповідає потребам особистості та суспільства.*

Система післядипломної освіти є складовою, органічною частиною системи безперервної освіти. Післядипломну освіту *інтерпретують як систему навчання та розвитку фахівців з вищою освітою, що спрямована на приведення їхнього професійного рівня у відповідність до світових стандартів, вимог часу, індивідуально-особистісних та виробничих потреб; удосконалення наукового та загальнокультурного потенціалу особистості у спеціалізованих державних або приватних навчальних закладах та засобами самоосвіти згідно з державними стандартами певних рівнів кваліфікації відповідного фаху у контексті суспільно-економічних та науково-технічних трансформацій.*

Варто зазначити, що поняття “післядипломна освіта” і “безперервна освіта” у французькій мові вживаються як синоніми.

У сучасній системі освіти України та Франції всебічно розробляється й апробується ідея безперервної освіти. Значну увагу приділяють підвищенню професійної майстерності

педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Порівняльний аналіз засвідчує багато спільного у системі подальшого прогресивного розвитку вчителів України та Франції. Зокрема, процес підвищення кваліфікації охоплює три етапи(сесії):

 ввідний (актуалізація досвіду професійної діяльності, занурення у функціонально-смисловий зміст діяльності);

 основний (освоєння інноваційних моделей і технологій професійної діяльності);

 експертно-аналітичний (обговорення результатів та проектування шляхів упровадження в практику нових моделей і технологій). Залучення вчителів до програми підвищення професійного рівня у закладах післядипломної освіти відкриває для них низку перспектив:

 прояву власної ініціативи;

 колективної підтримки своєї ініціативи;

 участі у підтримці й оцінці інших ініціатив;

 визначення головної мети прогресивного розвитку загальної системи професійних цінностей.

Програма підвищення кваліфікації вчителів у Франції та Україні складається з освітніх програм, що диференційовані за завданнями:

 введення в інноваційну діяльність – дозволяє поновлювати функціонально-смисловий і ціннісний зміст професійної діяльності;

 організація інноваційної педагогічної діяльності – орієнтує педагога на освоєння та впровадження у власну практику нових педагогічних технологій;

 організація проектувальної діяльності – дозволяє педагогу оволодіти уміннями проектування;

 навчання діяльності із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) – формує розуміння й уміння впровадження засобів ІКТ у практику навчання й виховання молоді;

 залучення до процесу підвищення професійного рівня – передбачає освоєння моделей управління.

Офіційні документи України і Франції з питань післядипломної освіти дозволяють констатувати, що безперервна освіта – це моральний обов'язок кожного педагога. Різниця полягає в тому, що в Україні безперервна освіта є обов'язковою і зумовлює кар'єрний ріст вчителя, у Франції – це особиста і факультативна справа. У нашій державі закладами післядипломної освіти є спеціалізовані навчальні заклади, що здійснюють спеціалізацію, підвищення кваліфікації, перепідготовку кадрів та інші види діяльності, спрямовані на задоволення освітніх потреб фахівця. Важливу роль у підвищенні кваліфікації педагогів відіграють інститути післядипломної освіти. У Франції також існує система різноманітних установ післядипломної освіти (університетські інститути з підготовки вчителів, регіональні центри, мовні центри); передбачено однакове державне фінансування навчальних закладів і центрів різних форм власності. Велику роль в організації системи післядипломної освіти

вчителів іноземної мови України здійснюють міжнародні організації: Британська Рада, Корпус Миру, Гете Інститут, Французький Культурний Центр.

У Франції вчителям іноземної мови пропонується також широкий вибір курсів, що забезпечують професійну підготовку у різних напрямах: педагогічну, психологічну, медичну, мовне вдосконалення. Тривалість запропонованих курсів (стажувань) різна в обох країнах. В 2005-2006 навчальному році Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів (КОІПОПК) запропонував післядипломні курси терміном на 2, 4 тижні та пролонговані курси підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов. Зазвичай, до 70% педагогів висловлюють пропозицію проведення 4-х тижневих курсів підвищення кваліфікації.

Повна тривалість усіх періодів безперервного навчання у Франції за кошти бюджету чи підприємства з початку активного професійного життя до моменту виходу на пенсію має скласти один рік (або 1200 годин, якщо підвищення кваліфікації відбувається без відриву від виконання виробничих чи службових обов'язків).

Отже, головним завданням системи післядипломної освіти педагогів Франції та України стає проектування та застосування нових форм навчання та способів залучення вчителів до процесу вдосконалення професійного розвитку. Однією з найважливіших вимог до організації післядипломної освіти педагогів є забезпечення доступності кожного до різних форм професійного навчання, а також сприятливих умов для підвищення кваліфікації відповідно до освітніх і фахових потреб, інтересів. Водночас ефективність післядипломної освіти вчителів України й Франції залежить від застосування сучасних дидактичних принципів інноваційного змісту й методів професійної підготовки. Загальною умовою залучення педагогів до безперервної професійної освіти є формування у них та підтримка позитивної мотивації педагогічної діяльності та самовдосконалення.

Мар'яна Дах (філософський факультет)
Наук. консультант – к.п.н. Федина В. С.

МОЖЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНО КОМФОРТНОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАННЯ У СЕРЕДНІХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У конвенції про права дитини зазначено, що кожна дитина має право на захист та існування у комфортному середовищі, вільному від насильства. Та чи відповідають ці слова дійсності?! Я впевнена, що кожна людина тією чи іншою мірою зустрічалася в навчальному закладі з різноманітними формами насильства, з ситуаціями з яких би вона хотіла втекти, почуваючи себе не затишно.

У сучасному суспільстві влада і громадськість приділяють дуже мало уваги насильству у навчальних закладах, зосереджуючись вже на дорослих, повнолітніх особах, караючи їх за злочини. Можливо ми могли б уникати фактів насильства у дорослому віці,

Випадки насильства у школах занадто яскраво описують засоби масової інформації, яких цікавлять екстремальні чи сенсаційні події, наприклад, стрілянина у школах, напади вчителя на учнів та масове захоплення їх у заручники тощо. Однак такі події відбуваються вкрай рідко.(*Паулу Сержіу Пінейру. Насильство щодо дітей у світі. – Ел. ресурс. – http: // www.unicef.org/ukraine/ukr/world-report_Ukr.indd.pdf)* Натомість більш поширеними є ті форми насильства, про які не повідомляють, і до яких громадськість, офіційна політика та закон можуть ставитися толерантно або навіть активно їм потурати. Сюди можна віднести саме психологічне насильство, а також третирування – вербальні погрози, образи, ворожі насмішки, штовхання. Сюди входять і словесні образи, і приниження етнічного чи статевого характеру. До психологічного насильства ще входить така форма тиску, як бойкот – змова групи людей про недопущення контактів і спілкування, вигнання із суспільства.

Із власного життєвого досвіду можу навести приклад жорстокого поводження у навчальному закладі. З такою проблемою стикалася моя подруга у старшому шкільному віці, коли навчалася у музичній школі. Педагог, яка тоді її навчала, не вміючи контролювати свої негативні емоції, часто вдавалась до насильницьких дій. Звичайно, такі методи навчання відбивали у моєї подруги бажання вчитися далі. Таких випадків можна навести багато і найгірше те, що потерпілі просто не знають куди їм звертатися і замовчують свої проблеми.

Серед суспільних наслідків некомфортного середовища є насамперед, втрати продуктивних членів суспільства внаслідок порушення психічного і фізичного здоров'я, низький освітній і професійний рівень. Наслідки жорстокого поводження і неуважного відношення до дітей можуть виявлятися у прагненні кудись бігти, сховатися, або в глибокій загальмованості, зовнішній байдужності. Однак в обох випадках дитина охоплена найгострішим переживанням страху, тривоги і гніву. У дітей старшого віку можливий розвиток важкої депресії з почуттям власної неповноцінності.

Спираючись на обґрунтоване розуміння причин насилля, досліджень та експертних даних можна виділити наступні рекомендації щодо покращення психологічного середовища у школах (*Механізми взаємодії органів державної влади та неурядових організацій у протидії жорстокому поводженню з дітьми : навч.-метод. посіб. / за ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К. : Юрисконсульт, 2005. – 452 с. – С. 234*):

 забезпечити загальний доступ до навчального середовища, вільного від насильства, де права усіх дітей поважають та підтримують;

 попереджати насильство у школах через впровадження спеціальних програм, спрямованих на шкільне середовище в цілому;

 спрямовувати дітей на самодопомогу в питаннях жорстокого поводження через надання інформаційних послуг про установи й організації, які вирішують такі проблеми; розвиток волонтерського руху, учнівського самоврядування та позакласної виховної роботи, співпраця з НУО, які займаються профілактикою жорстокого поводження й насильства;

 просвіта дітей: права дітей і дорослих, педагогів, медиків тощо; роз’яснення сутності жорстокого поводження та насилля; як захиститися від насильства; поведінка в кризовій ситуації; до кого і як звертатися;

 створювати безпечний фізичний простір;

 розробляти та впроваджувати кодекси поведінки, які відображають принципи дотримання прав дитини;

 гарантувати застосування директорами шкіл та вчителями ненасильницьких методів і стратегій викладання і виховання, а також дисциплінарних санкцій;

 вислуховувати учнів та заохочувати їх до участі;

 переглянути та вдосконалити навчальний план для включення моделей рівності і комфортності у школі;

 впроваджувати освіту на основі життєвих навичок, дозволяючи учням розвивати особисті навички.

Необхідно змінити суспільну думку і привчати дітей до того, що не соромно розповісти дорослим про неподобства і знущання, захищаючи невинного, якщо вже немає інших способів. Це допомога, а не присоромлювання! У школах потрібно обговорювати цю тему, а не замовчувати її, адже душевно і фізично страждають діти!

Наталія Дичко (хімічний факультет)
Наук. консультант – доц. Когут С. Я.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ХІМІКІВ ДО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Адаптація – важливий етап в житті молодої людини. Вона повинна звикнути до нових людей, встановити з членами колективу неформальні контакти, сприйняти, як свої особисті, цілі та завдання колективу, тобто “акліматизуватися” в ньому. Звичайно, цей процес тісно пов'язаний із подоланням певного психологічного бар’єру.

Вступаючи до вищого навчального закладу, студенти стикаються з рядом проблем, що пов’язані з недостатньою психологічною готовністю до навчання у вищому навчальному закладі, з руйнуванням роками вироблених установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій вихованців середньої школи і виробничих колективів, утрати роками закріплених взаємин з колективом та формуванням нових навичок, а також з невмінням здійснювати саморегуляцію власної діяльності та поведінки. Зі вступом до вищого навчального закладу юнаки і дівчата потрапляють у нові, незвичні для них умови, що неминуче спричиняє ламання динамічного стереотипу і пов’язаних з ним емоційних переживань.

Перший рік навчання є дуже важливим тому, що в цей час у студента відбувається багато емоційно-особистісних і когнітивних змін. Нерідко кількість цих змін перевищує ту, яка припадає на весь період навчання у вищому освітньому закладі. Вони обумовлені ситуацією нових і

незвичних вимог для студента. Важливим фактором адаптації першокурсників є ставлення до навчання. Слід відзначити такі труднощі, які спостерігаються у студентів першого курсу: невміння добре планувати час, надмірне навантаження, нестаток необхідної літератури, невміння працювати з першоджерелами, незадовільна підготовка отримана в школі (за *Войтович Н*., *Гришанов Л.К*., *Н.Б. Лозинською*, *Панькович О*.).

На основі цього можна зробити висновок, що профілактику складнощів адаптаційного процесу доцільно було б проводити у випускних класах шкіл. Це міг би бути тренінг адаптаційної мобільності, спрямований на підвищення чутливості до змін, установки сприймати нові умови життя без стресу, здатності швидко змінювати свою поведінку.

З метою з'ясувати особливості процесу адаптації студентів-хіміків до навчання в Університеті, ми провели анкетування серед студентів 1-го курсу хімічного ф-ту.

Питання даної анкети можна умовно розділити на декілька блоків.

Так, *перші шість пунктів* відображають так звані *фонові показники* (сімейний стан, отримання стипендії, наявність роботи, проживання в гуртожитку, на квартирі чи вдома, час, який витрачається на дорогу до університету тощо).

Другий блок питань пов'язаний із усвідомленням першокурсниками специфіки навчання у ВНЗі й вмінням використовувати раціональні способи навчання.

Активність самих студентів в учбовій діяльності, їх ставлення до неї, а також специфіку її здійснення дають можливість прослідкувати відповіді *на третю групу запитань*. Це запитання типу "Чи завжди ви відвідуєте лекції?", "Якщо ні, то чому?", "Які види роботи ви використовуєте при підготовці до семінарів?", "Якими джерелами знань ви волієте користуватися?" та ін.

Четвертий блок питань характеризує особливості самостійної роботи студентів-першокурсників, усвідомлення ними значущості цього виду роботи.

П'ята група запитань відображала самооцінку студентами 1-го курсу своїх успіхів у навчанні, а також ставлення до майбутньої професії.

Не будемо зупинятися детально на аналізі результатів перших шести запитань, проте хочимо зазначити, що більшість студентів витрачають на дорогу до університету не менше, ніж півгодини (83%); проживають у гуртожитку – 28,8%, на квартирі – 25,7%, у батьків – 45,5%. Майже половина із них (45,5%) отримують стипендію.

Стосовно блоку питань, які характеризують особливості самостійної роботи студентів-першокурсників, то тут прослідковується тенденція до зростання усвідомлення значимості цього виду роботи. Так, майже 88% студентів визнають необхідність самостійних занять з різних предметів, хоча багато хто з них подібною роботою займається лише у вихідні дні, іноді – паралельно до лекційного курсу. Середня витрата часу протягом тижня на самостійну роботу зростає до кінця семестру, але не суттєво – від 5 до 10 годин. Основними стимулами до виконання самостійних занять є семінари, лабораторні роботи, реферати, лекції, практика, інші студенти (перелік стимулів представлено у ранговому порядку). Небажання самостійно працювати з окремих предметів викликають: відсутність інтересу до предмету, немає зв'язку предмета з подальшою роботою, не потрібна самостійна робота.

У самооцінці успіхів у навчанні більшість студентів виявили певну критичність. Так у 72,0 % випадків на кінець семестру зустрічався показник “добре”, у 16,0 % – “задовільно” і у 12,0 % – “відмінно”. На запитання, чи подобається майбутня професія, майже 90,0 % студентів відповіли позитивно, близько 7,5 % виявили байдуже ставлення, а 2,3 % – не подобається вибрана спеціальність. Можна припустити, що для деяких студентів притаманна проблема, пов’язана із професійним самовизначенням та мотивацією навчання у вузі.

Таким чином, проаналізувавши результати анкетування й успішності студентів 1-го курсу хімічного факультету можна зазначити, що процес адаптації першокурсників відбувся – усі здали успішно зимову сесію, яка є першою у їх житті, і тому найбільш випробувальною.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що у науковій літературі адаптація до вищого навчального закладу трактується як пристосування студента до вимог, змісту і характеру навчально-виховного процесу, спрямована на здобуття знань, умінь і навичок, формування системи норм, особистісних орієнтацій, вміння організовувати своє життя для виконання поставленої мети, якостей, необхідних для певної трудової діяльності.

Маркіян Добушовський (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Лозинська Н. Б.

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ НІДЕРЛАНДІВ

З моменту заснування Королівства Нідерландів у 1813 році якісна освіта є проблемою державного рівня. Для системи освіти Нідерландів властиві гнучкість програм навчання, постійне вдосконалення і відповідність сучасним вимогам. Нашим завданням буде проаналізувати її особливості для можливості застосування у вітчизняних умовах.

Для початку зазначимо, що система освіти в Нідерландах постійно оновлюється. Освіта є обов’язковою для дітей від п’яти до 18 років. Якщо ж п’ятиліток не сяде за парту вже наступного дня після уродин, управління освіти має право накласти штраф на батьків, що вчасно не подбали про освіту дитини. Це стосується як громадян Нідерландів, так і тих, хто живе тут тимчасово. Початкова освіта тут розрахована на вісім років. Протягом перших двох років діти вивчають: читання, письмо, арифметику; наступні шість років вивчають нідерландську мову, математику, історію, географію, фізику і суспільствознавство, а в останній рік починать вивчати англійську мову. У восьмому класі школярі складають державні іспити (математика, голландська мова та суспільствознавство). На основі результатів цих екзаменів вчитель видає рекомендацію у середню школу.

У Нідерландах після тесту діти продовжують навчання у середній школі по одному з трьох напрямів: чотири -, п’яти - або шестирічна середня освіта. Чотирирічна підготовча середня освіта (MAVO) – це професійно-технічне навчання за найнижчими результатами тестів. П’ятирічна – це загальна середня або передуніверситетська освіта (HAVO). Діти, що

здобули цю освіту, вступають до ВНЗ, але не до університетів. Шестирічна – це передуніверситетська освіта (VWO). Діти можуть вступати до університетів.

Визначальною характеристикою освітньої системи Нідерландів є те, що більше 70% шкіл створено приватними організаціями і спільнотами, решта припадає на державні школи. Усі школи в Нідерландах фінансує держава – навіть приватні навчальні заклади отримують із держбюджету певну фіксовану суму на кожного учня.

Репетиторство у Нідерландах не поширене. Якщо дитині потрібні додаткові заняття, вчитель організовує їх після уроків безоплатно – це його обов'язок, а не підробіток. Записати дитину на навчання можна лише поблизу дому. Навчатися в "елітній" чи спеціалізовано-релігійній школі в іншому місті або районі не дозволяється.

Вища освіта у Нідерландах сягає своїм корінням у далеке минуле. Перший університет був заснований в Голландії в 1575 році і знаходиться в м. Лейдені. У Нідерландах налічується 14 університетів, три з яких (Делфта, Твента і Ейндхофена) спеціалізуються на інженерних дисциплінах.

У Нідерландах розрізняють три типи вищих навчальних закладів: університети, політехнічні навчальні заклади та інститути міжнародної освіти.

Університети (universiteiten) спеціалізуються на викладанні гуманітарних наук і на проведенні наукових досліджень. Більша частина студентів, що закінчили університет, працюють в різних структурах, що займаються науковими дослідженнями.

Політехнічні вузи, які в Нідерландах називають вищими школами (hogescholen), готують фахівців широкого профілю для роботи в різних галузях економіки. У країні діє 55 таких вищих шкіл.

Інститути міжнародної освіти (Institutes of International Education - IE) призначені для навчання іноземних студентів, переважно з країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою. Перші такі інститути з’явилися в Нідерландах в 1950-х роках. Зараз налічується 15 інститутів міжнародної освіти, які пропонують іноземним студентам більше 500 навчальних курсів і програм. Викладання ведеться англійською мовою, причому багато викладачів приїжджають з різних країн світу. Щорічно в інститутах навчається близько 13 тис. іноземних студентів. Більшість навчальних програм розраховані на 18 місяців і мають на меті отримання кандидатського ступеня. Програми, пропоновані голландськими IE, розбиті на п'ять груп: наука і технології, навколишнє середовище і інфраструктура, сільське господарство і природні ресурси, економіка і суспільство, управління. Іноземні студенти мають також можливість пройти повний курс навчання в одному з нідерландських вузів, проте для цього необхідно знати нідерландську мову.

Навчання в університетах і інших вищих навчальних закладах ділиться на два рівні. Перший рівень триває 3 роки. Пройшовши перший рівень, студенти складають іспит на бакалаврський ступінь. Другий рівень дозволяє протягом подальших 1-2 років навчання отримати ступінь магістра.

У Нідерландах багато інститутів (або вищих шкіл) університетської та післядипломної освіти (postgraduate) з широким спектром програм підвищення кваліфікації і можливістю отримання кандидатського або докторського ступенів.

Основні типи освітніх програм:

Regular Study Programmes – повні дипломні програми навчання (4–5 років) в університетах по всіх дисциплінах на нідерландській (рідше – англійській) мові з отриманням ступеня doctorandus, еквівалентному ступеню магістра.

Undergraduate Certificate Programmes – спеціалізовані англомовні програми в університетах від трьох місяців до одного року для студентів з різною академічною підготовкою.

Bachelors Programmes – англомовні програми по деяких дисциплінах в університетах (3 роки) і професійних інститутах (4 роки) з отриманням ступеня бакалавра.

Master Programmes – англомовні програми (1–2 роки) для дипломованих фахівців в університетах, професійних і міжнародних інститутах з отриманням ступеня магістра.

Advanced Master Programmes – англомовні програми в університетах (1 рік) для магістрів з невеликим стажем роботи за фахом з отриманням другого ступеня магістра.

Postgraduate Certificate Programmes – вузькоспеціалізовані програми в університетах і міжнародних інститутах тривалістю один рік для фахівців, що хочуть підвищити свою кваліфікацію. Передбачається видача сертифікату.

Doctorate (PHD) Programmes – наукова робота над докторською дисертацією для фахівців, що мають міжнародний ступінь магістра. Тривалість програми – 4 роки.

Courses – різні міжнародні курси англійською мовою для студентів і аспірантів. Великою популярністю користуються літні курси.

MBA (Master of Business Administration) – престижна програма для фахівців. У Нідерландах існує 17 шкіл MBA.

Система вищої освіти Нідерландів має особливості в порівнянні з іншими країнами. В державі відсутнє поняття престижних вузів як, наприклад, в США або Великобританії. Дипломи всіх нідерландських університетів мають однакову цінність і визнаються іншими країнами. Тому ВЗО підбирається не за його популярністю, а за спеціальностю, яку студент бажає отримати. Керівники місцевих фірм і компаній під час прийому фахівця на роботу в першу чергу звертають увагу на якість диплома про вищу освіту, а не на те, в якому навчальному закладі він отриманий.

Нідерландські університети відомі своїми прогресивними освітніми методиками і програмами, орієнтованими на практичну діяльність. Найбільш престижними спеціальностями, що здобуваються в Нідерландах англійською мовою, є право, готельний менеджмент і MBA (магістр ділового адміністрування).

Нідерландці отримали п’ятнадцять Нобелівських премій: за досягнення в галузі хімії, фізики, медицини, економіки і премію миру. Вищу освіту тут здобуває лише 20% населення, але це не заважає культурно-економічному прогресу країни. Освіта в Нідерландах відповідає кращим світовим стандартам, а дипломи користуються визнанням в усьому світі.

Отже, на основі проаналізованого матеріалу можна визначити такі особливості нідерландської освітньої системи: приділення уваги початковій освіті, значна роль приватного шкільництва, наявність трьох типів вищих навчальних закладів, широкий вибір університетських освітніх програм; відсутність поняття престижних вузів. Для України корисним запозиченням було б введення прогресивних освітніх методик і програм, орієнтованих на практичну діяльність та вимоги сучасного ринку праці, що є характерним для освіти Нідерландів.

Олена Ерстенюк (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ НАВЧАННЯ НЕПОВНОСПРАВНИХ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Люди з особливими потребами є однією з найуразливіших категорій населення як України, так і інших держав. Ці люди у силу своїх фізичних, інтелектуальних або психічних особливостей не завжди можуть стати повноправними членами суспільства. Відчуженість від активної дії у середовищі спричиняє сповільнення розвитку цих людей, що в загальному негативно впливає на рівень їхнього життя.

Виходячи з теми, *об'єктом* нашої роботи є роль мистецтва у процесі інтеграції неповносправних дітей до соціуму

Предметом постає арт-терапія як спосіб інтеграції неповносправних дітей до соціуму.

Метою дослідження є з'ясувати вплив арт-терапії, як мистецького методу на інтеграцію неповносправних дітей до соціуму.

Виходячи із мети роботи, можна сформулювати наступні *завдання:*

- визначити історичні особливості виникнення терміну «неповносправність»;
- обґрунтувати нормативно правову базу аспектів неповносправності;
- розглянути арт-терапію у контексті мистецтва як методу інтеграції неповносправних дітей до соціуму;
- проаналізувати діяльність мистецько-терапевтичного центру "Непротоптана стежина".

Людина з особливими потребами – це людина з фізичними, психічними або інтелектуальними обмеженнями життєдіяльності. Всіх людей з особливими потребами на різних основах поділяють на декілька груп: а) за віком: діти, молодь, люди похилого віку; б) за походженням інвалідності: з дитинства, війни, праці, "загального захворювання"; в) по мірі працездатності: працездатні і непрацездатні: I групи (непрацездатні), II групи (тимчасово непрацездатні або працездатні в обмежених сферах), III групи (працездатні у щадних умовах праці); г) за характером захворювання: мобільні, маломобільні і нерухомі. Унаслідок фізичних, психічних або інтелектуальних обмежень у людей з особливими

потребами часто виникають труднощі у соціальному та психологічному розвитку. Варто зазначити, що цей термін не є офіційним, а у законодавстві вживається слово "інвалід" (Національна доповідь "Про становище інвалідів в Україні". – Електр. ресурс: *http://inva-gurt.blogspot.com/2011/12/blog-post.html*)

В умовах сьогодення в Україні розвивається сфера послуг, що має на меті покращення загального психофізичного стану людей з особливими потребами та їх соціального статусу. Створюються навчально-реабілітаційні центри, трудові й творчі майстерні, запроваджуються посади психолога та соціального працівника.

У сучасній літературі, присвяченій альтернативним та інноваційним методам роботи з людьми з особливими потребами та іншими групами клієнтів, використання засобів мистецтва пов'язують із методом арт-терапії. Поняття реабілітації засобами мистецтва, а саме використання методів арт-терапії, є формою занять з людьми з особливими потребами, яка спрямована на корекцію психоемоційного стану клієнта (Кравченко Р. Соціальна робота з розумово відсталими людьми в Україні. – К.: ВІПОЛ, 2001). Саме тому арт-терапія пов'язана з фізіологією, психологією, педагогікою, менеджментом, реабілітологією, різноманітними техніками роботи з неповносправними дітьми.

Цікавим є той факт, що у літературі можна зустріти й інші терміни, які вживаються для позначення людей з особливими потребами: неповносправний, людина з особливостями психофізичного та розумового розвитку, людина з обмеженими можливостями. В іншомовній термінології (зокрема в англійській, німецькій та польській) загальновживаними є такі терміни: *people with special needs* (досл.: люди з особливими потребами), *Behinderte* (досл.: обмежені), *niepełnosprawni* (досл.: неповносправні). Слід зазначити, що у цих країнах відслідковується тенденція до зміни ставлення до людей з особливими потребами саме через трансформацію мовних конструкцій. Можливо, варто було б виключити з "мовного раціону" української мови поняття "інвалід"?

Мистецьку діяльність як метод інтеграції можна віднести до психолого-педагогічної групи методів. Ця діяльність покликана покращувати життя людей з особливими потребами, визначеними у законі "Про реабілітацію інвалідів в Україні": медичної, психолого-педагогічної, соціальної, психологічної та фізичної. У 2007 році затверджено законопроект про внесення змін у закон "Про реабілітацію інвалідів в Україні", який передбачає введення ще одного виду реабілітації, – соціокультурної (Національна доповідь "Про становище інвалідів в Україні". – Електр. ресурс: http://inva-gurt.blogspot.com/2011/12/blog-post.html).

Метод мистецької діяльності можна визначити як сукупність прийомів, що використовують активність індивіда в сфері мистецтва (образотворчого, театрального, художнього та ін.) не лише для створення одиниці мистецтва (картини, вистави, поетичного твору та ін.) або катарсису (вивільнення почуттів) а й для покращення рівня соціальної та психологічної інтеграції людини у суспільство, що в загальному підвищує рівень її життя.

Арт-терапія – це терапія мистецтвом, відносно новий метод психотерапії. Уперше цей термін був використаний Андріаном Хілом у 1938 р. при описі своєї роботи з хворими туберкульозом і незабаром отримав широке поширення. До завдань арт-терапії належать:

лікування, зцілення, психокорекція, реабілітація, психопрофілактика, розвиток, діагностика; а безпосередніми завданнями прийнято вважати вираження почуттів, розкриття творчого потенціалу та розвиток навичок включення в колективну діяльність.

Однією з найбільш використовуваних у арт-терапії вправ є створення групових фресок, коли учасники або малюють усе, що вони хочуть, на загальній картині, або малюють щось, відповідно до обраної усією групою теми. Членів групи заохочують коментувати свої малюнки, у той час як керівник групи підсилює групову взаємодію.

Позитивний вплив арт-терапії відзначається не тільки у поліпшенні загального фізичного й психічного стану дітей з вадами розумового розвитку, а й також і у позбавленні їх від психосоматичних порушень. Образотворча діяльність дає змогу досягти стану психічного комфорту.

Психологічна корекція засобами арт-терапії – це корекція за допомогою залучення дитини до мистецтв, використовуючи образотворчі, рухові та звукові засоби, одна з можливостей надання допомоги у реалізації права на психічне здоров'я й самореалізацію. Головна мета використання елементів арт-терапії у психокорекції – допомогти особистості розкритися. Для цього обирається такий варіант арт-терапії й така техніка, яка у даний момент підходить саме цій дитині для вирішення її конкретної проблеми.

Дуже важливо при цьому враховувати вік та можливості пацієнта, не обтяжувати його нецікавою роботою, а також враховувати техніку безпеки: людині із порушеною координацією рухів не можна давати в руки гострі предмети, тим більше малій дитині. Також важливо приділяти усім рівну кількість уваги. Старших за віком дітей можна зацікавлювати такими заняттями, як, наприклад, бісероплетіння, кіно, фотографія, читання віршів, створення музики і т. д.

У результаті арт-терапевтичної роботи створюються додаткові можливості для внутрішньоособистісної комунікації, перехід членів групи на глибші рівні взаємодії з виявом внутрішніх (зокрема неусвідомлюваних) механізмів організації поведінки, відбувається засвоєння тих ролей, що більше відповідають їхній глибинній природі, потребам і напрямкам розвитку.

Саме тому логічним було б звернути увагу на важливість комплексного та системного характеру здійснення соціальної допомоги дітям в Україні; запобіжний характер такої допомоги, поширення толерантності у нашому суспільстві та створення спеціальних закладів, позиціонування її важливою частиною соціальної політики країни загалом, створення робочих місць під час реформування ринку праці. Це лише базова сукупність заходів, що дозволить піднести рівень та ефективність життя людей з фізичними обмеженнями, а самій державі – долучитися до гуманітарних стандартів соціальної допомоги розвинутих країн сучасного світу. Звичайно, це вимагає системного та комплексного підходу у плануванні та здійсненні соціальної політики у країні, кваліфікованих фахівців з соціальної роботи, які могли б ефективно застосовувати арт-терапію, соціально-культурне проектуванні, управління соціально-технологічними процесами.

Мистецько-терапевтичний центр "Непротоптана стежина"

Мистецько-терапевтичний центр "Непротоптана стежина" у Львові (МТЦ "НС") – це благодійна організація, що розвиває творчий рух неповносправних осіб, педагогів та волонтерів, які шляхом систематичної участі у мистецьких заходах мають можливість розвинути свої здібності в образотворчому, театральному та інших мистецьких напрямах, а також сприяти інтеграції людей з особливими потребами до соціуму. МТЦ "НС" вже 10 років є членом міжнародного руху, який об'єднує людей з особливими потребами та їх родини, а також спеціалістів, волонтерів та організаторів *(http://stezhyna.blogspot.com/)*.

МТЦ "НС" проводить цикли заходів, серед яких – художній конкурс емблем, поетичні зустрічі, фестиваль пісні , музики та танцю, театральний фестиваль, фестиваль родинної творчості " Берегиня", а також фотоконкурс "Театр в об'єктиві" та тиждень творчості людей з особливими потребами.

До завдань, які поставив перед собою цей центр, належать інтеграція неповносправних осіб у суспільство за допомогою мистецьких акцій, надання неповносправним особам можливості розвивати свої мистецькі здібності, поширення волонтерського руху серед школярів та студентів, проведення семінарів, тренінгів для педагогів та волонтерів, що працюють і хочуть працювати з неповносправними особами, повідомлення громадськості про неповносправних осіб, їх можливості та творчі здібності, підтримка родин неповносправних осіб, інтегрування їх до реалізації мистецьких програм, пропагування творчих методів соціальної роботи.

Також у роботі з неповносправними дітьми у цьому центрі дуже важливими є особисті якості, ціннісні переконання та знання. Саме тому до особистих якостей арт-терапевта повинні належати: терпіння, любов до дітей, повага до учасників (толерантність), вимогливість до себе та інших, наполегливість, чуйність, здатність до емпатії, доброта, небайдужість, відвертість, енергійність, оптимізм, стриманість, вихованість, організованість, точність, наявність таланту; ціннісні переконання: віра у здібності учасників та прагнення їх розвинути, розуміння потреб і проблем неповносправних дітей, індивідуальний підхід до кожного, бажання постійно навчатись, приймати дітей як особистостей, не боятися роботи помилки.

Отже, арт-терапія є одним з тих способів взаємодії, який найкраще дозволяє експериментувати з почуттями, досліджувати й виражати їх на символічному рівні. Терапія мистецтвом є певною символічною формою посередництва між пацієнтом і терапевтом. Цей вид терапії неповносправних дає змогу в повному обсязі прослідкувати страхи, мрії, конфлікти, оскільки образи художньої творчості відбивають усі види підсвідомих процесів. Значною особливістю терапії мистецтвом є, на мою думку, те, що її можна використовувати не лише у лікарнях і психіатричних клініках, а й в інших умовах, наприклад, як самостійну форму терапії або як доповнення до інших видів групової терапії.

Саме тому арт-терапія є ефективним способом оздоровлення, гармонізації й розвитку особистості, що впливає на її інтеграцію у суспільство і потребує відповідного застосування і дослідження .

Мар'яна Жураковська (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасна наука нараховує близько 300 визначень поняття "здоров'я". Широко відоме визначення цього поняття, прийняте ВООЗ: це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб і фізичних дефектів. Існує фізичне, психічне, духовне і соціальне здоров'я. Фізичне здоров'я людини – це стан гармонії морфо-фізіологічної структури та функціонування стану систем життєзабезпечення людського організму. Його зумовлюють такі чинники: індивідуальні особливості анатомічної будови тіла, фізіологічні функції організму в різних умовах спокою, руху, довкілля, генетичної спадщини, рівності фізичного розвитку органів і систем організму. Показники фізичного здоров'я: фізичний розвиток, фізична працездатність, фізична підготовленість, фізична форма і фізична активність. Психічне здоров'я людини належить до сфери розуму, інтелекту, емоцій. Духовне здоров'я людини – це її здатність зберігати та використовувати духовність, доброту, творчість. Воно залежить від розкриття духовного, морального потенціалу, свідомого прагнення людини до реалізації вищих якостей особистості, прилучення її до духовних цінностей. Соціальне здоров'я – це ступінь або міра задоволеності індивіда своїм матеріальним добробутом, харчуванням, житлом, соціальним становищем у суспільстві, соціальною політикою. Воно залежить від економічних чинників, його стосунків із одиницями соціуму – сім'єю, організаціями, через які відбувається соціальні зв'язки – праця, відпочинок, побут, соціальний захист, охорона здоров'я, безпека існування (*Миронюк Ч..М. Здоровий спосіб життя в традиціях українського народу//Все для вчителя. – 2010. – № 10–12. – с. 43–45)*.

У сучасних умовах глобалізації, модернізації, соціальної, екологічної та економічної кризи; стоїть питання про цілісне, ціннісне, здорове виховання молоді. Не маючи певного життєвого досвіду, змістовних уявлень, орієнтирів, не усвідомлюючи важливості своєї діяльності у соціокультурному й природному середовищі, та не засвоївши відповідної культури поведінки, – переважно учні та студенти чинять шкоду своєму здоров'ю. За даними державної медичної статистики, патологічна ураженість осіб 15–17 років у 2009 р. досягла 1959,5 на 1000 населення. За даними епідеміологічних досліджень, виконаних співробітниками "Інституту охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України", дійсні значення показників здоров'я підлітків набагато гірші: відсоток здорових не перевищує в цьому віці 3–5 %. Вивчення поширеності найбільш характерних для підліткового віку захворювань показало, що в популяції школярів 10–17 років (артеріальна гіпертензія) АГ реєструється в 5,3 % випадків, частіше серед юнаків (6,5%), особливо після 14 років (понад 8,0%), що значно перевищує значення показників державної медичної статистики. За результатами обстеження фахівцями інституту, рівень психічних порушень у школярів

старших класів має тенденцію до зростання. Психічні розлади (неврози, розлади психіки й поведінки) реєструються у третини підлітків, що у 2,5 рази більше, ніж 10 років тому (14,4% у 1997 р. і 37,4% у 2009 р.) (*Коренєв М. М. Нагальні проблеми охорони здоров'я підлітків України // Журн.ал НАМН України. – -2011. – Т. 17. – № 1. – С. 48–53*).

Виходячи із вище наведених даних, актуальним завданням педагога в сучасних умовах життя суспільства є виховання здорового способу життя учнів та студентів. Здоровий спосіб життя – це система поведінки людини, що включає раціональне харчування, культуру руху, гігієну, творчу активність, періодичну зміну оточення, повноцінне сімейне життя, високоморальне ставлення до людей та природи. До основних складових здорового способу життя учнів та студентів належать:

1. Настанова на довге здорове життя (психічна і фізична);

2. Спосіб життя:

 економічні чинники (рівень життя), соціально-економічні (устрій).

 соціальні (якість), соціально-психологічні (стиль);

3. Рівень культури;

4. Здоров'я в ієрархії потреб (І місце); (Людина – суб'єкт і головний результат своєї діяльності. Культура – це самосвідоме ставлення до самого себе);

5. Мотивування (Ціну здоров'я людина усвідомлює коли хворіє). Учні та студенти не завжди правильно розуміють поняття "Здоров'я". Не маючи часто правильного особистого прикладу своїх батьків і переймаючи лише шкідливі переконання й звички ровесників, вони забувають про

6. Зворотні зв'язки (неминучість захворювань).

Процес виховання передбачає ціннісне ставлення педагога та учнів/студентів до формування здоров'я фізичного та психічного "Я" останніх. Для цього необхідні психолого-педагогічні умови:

 забезпечення позитивного мотиваційного налаштування вчителів і учнів на організацію життєдіяльності на засадах здорового способу життя;

 взаємозв'язку й синтезу процесів навчання і учіння, виховання і самовиховання, розвитку і саморозвитку;

 оптимального поєднання методів виховання здорового способу життя з впливом на свідомість, почуття і волю школярів та студентів;

 формування ціннісних їх орієнтацій на здоровий спосіб життя;побудова системи виховання здорового способу життя підлітків засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності на засадах пріоритету потреб та інтересів особистості;

 дотримання єдності й наступності педагогічних вимог, впливів і оцінок у процесі виховання здорового способу життя підлітків;

 цілеспрямованого формування у підлітків знань і умінь самопізнання, саморозвитку й підвищення резервів свого здоров'я засобами фізичної культури.

Категорія психічного "Я" передбачає формування позитивного ставлення учнів та студентів до свого "Я" (такого, яким воно є). Крім того, важливо сприяти становленню

реалістичного “Я” – концепції, готовності та здатності до самовдосконалення особистості, її конструктивної самокритичності. Виховуючи учнів/студентів, педагог бере до уваги ціннісне ставлення до їх соціального “Я”. Це здатність орієнтуватися в нових умовах життя, пристосовуватись і конструктивно на них впливати. Воно виражається у здатності учня/студента визначити свій статус у соціальній групі, налагодити спільну працю із дорослими та однолітками, вмінні попереджувати конфлікти, виходити з них із найменшими втратами, справедливому і людяному поводженні стосовно партнерів у спілкуванні. Ціннісне ставлення до суспільства і держави виявляється у патріотизмі, національній свідомості, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетнічних стосунків, ціннісному ставленні до природи. До соціального “Я” належить також трудове виховання – морально-психічна підготовка до майбутньої професійної діяльності (організація, визначення мети, плану, раціональний розподіл сил і засобів для економії витрат, оцінка процесу й результату праці, корективи), та естетичне виховання – формування і вираження ставлення до мистецтва.

Ціннісне ставлення до свого фізичного “Я” характеризує вміння особистості позитивно оцінювати свою зовнішність, будову тіла, поставу. Воно сприяє формуванню фізичних навичок та високої працездатності. Завдяки такому ставленню до свого “Я”, в учнів та студентів формуються вольові риси особистості, вони ведуть активний відпочинок та турбуються про безпеку власної життєдіяльності.

Вимоги щодо організації навчально-виховного процесу для покращення здорового способу життя учнів та студентів розглядають як основоположні принципи здорового виховання особистості. Насамперед це принцип відповідності навчального змісту соціально-педагогічним реаліям. В умовах зростань психічних та фізичних травматичних випадків, необхідним є введення у навчальний процес таких дисциплін як психологія, педагогіка, біологія, охорона безпеки життєдіяльності, медицина та фізична культура.

Наступний принцип – особистісної орієнтації (врахування психічного, вікового та індивідуального розвитку окремої особистості). Важливим є також принцип соціальної та особистісної значущості учня й студента у соціокультурному й природному середовищі. Вони стають повноцінними й активними членами суспільства, а їх діяльність спрямована на благо, без порушень рівноваги в системі «природа-людина-суспільство». Для цього освіта і виховання здорового способу життя учнів повинна орієнтуватися на морально-духовні досягнення суспільства та враховувати інтереси й запити учнів (принцип технологізації).

Навчально-виховний зміст здорового способу життя учнів та студентів розглядається як єдність філософських, культурологічних, світоглядних, психолого-педагогічних основ здоров'я, як екстраполяція вище зазначених методичних засад у його побудові, як проекція духовної культури суспільства стосовно людини і довкілля.

Марина Жук (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – к.п.н. Федина В. С.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗА МЕТОДИКОЮ МОНТЕССОРІ

Кожна дитина - це неповторність індивідуальність,
особистість, що має право на любов і повагу.
М. Монтессорі

Робота з дітьми з особливими потребами починається з того, що Марія Монтессорі задається питанням, що було б, якби діти з обмеженими можливостями, діти, яких відкинуло суспільство, опинилися в іншому середовищі? Можливо, якби вони не були замкнені в стінах лікарні, мали іграшки та книжки, якби їм приділяли увагу дорослі, батьки і педагоги, вони змогли б наздогнати у розвитку своїх здорових однолітків?

Метою дослідження є визначення особливостей підходу М. Монтессорі до навчання дітей з особливими потребами. Відомо, що: до двадцятого століття психічно хворих людей не лікували, ізолюючи у психіатричних лікарнях, умови життя в яких мало чим відрізнялися від тюремних, і вже тим більше, нікому не приходило в голову бачити в них особистість.

І все ж Марія Монтессорі вирішує спробувати. У 1900 році вона очолює Ортофренічну школу – перший навчальний заклад у Європі для дітей з відхиленнями у розвитку. Оскільки її маленькі пацієнти погано говорили, Монтессорі розробила спеціальні вправи, які розвивали мову за допомогою тренування дрібної моторики пальців (там є нервові закінчення, стимулюючі мовні центри в корі головного мозку). А через те, що діти з затримкою розвитку погано розуміли пояснення вчителів, були придумані спеціальні посібники та ігри, за допомогою яких учні цієї незвичайної школи могли вивчати навколишній світ на підставі власного сенсорного досвіду. Так Марія Монтессорі почала розробляти свої унікальні дидактичні посібники. Є відомості, що понад сімдесят відсотків матеріалів Марія Монтессорі відібрала в процесі експериментів, залишаючи лише те, що давало дійсно дуже хороші результати. Яке ж було здивування вчителів і батьків, коли за допомогою матеріалів, розроблених Монтессорі, розумово відсталі діти навчилися читати, писати і рахувати раніше своїх нормально розвинених однолітків зі звичайної школи. М. Монтессорі відкрила одну з найважливіших відмінностей дитячого світу від дорослого – наявність так званих сенситивних періодів сприйняття світу. Цих періодів декілька, і в дорослому житті вони вже ніколи не повторюються. Це періоди, коли розвивається певна ділянка мозку, а отже, саме в цей час потрібно створити навколо дитини таке середовище, яке б сприяло розвитку навичок, пов’язаних з цією ділянкою: від 0 до 6 років відбувається розвиток мови;

 до 5,5 – сенсорний розвиток;

 з 2,5 до 6 років у дитини виникають і закріплюються соціальні навички, коли діти легко сприймають форми ввічливого або грубого поводження, які стають нормами їхнього життя;

 від 0 до 3 років – період сприйняття порядку, період активної взаємодії з дорослими (*Сумнительный К.: Как помочь ребёнку построить себя, електронний доступ:http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://babylib.by.ru/tema/montessori/knigi/kak_pomoch_rebenku1.htm*).

Для Марії Монтессорі головне завдання вихователя полягало у створенні активного розвиваючого середовища, в якому немає випадкових предметів і деталей. Кожен елемент такого середовища повинен виконувати строго певну функцію. Чи не перше, що робить Монтессорі у своїй новій школі, це раз і назавжди вилучає з класу Її Величність Парту, яка, як вона вважає, обмежує не тільки рухову активність, а й пізнавальні здібності дитини. Вони замінюються легкими столиками і килимками, які дитина може самостійно перенести за своїм бажанням у будь-який куточок кімнати. І взагалі всі меблі побудовані так, щоб дітям було зручно брати з них будь – який матеріал.

Дитина вчиться самостійно за допомогою спеціальних матеріалів, у яких закладена можливість самоконтролю – коли дитина сама бачить свої помилки, і дорослому не потрібно вказувати на них. Роль учителя є не у навчанні, а тільки у керуванні самостійною діяльністю дитини.

Спочатку вони займаються в основному сенсорикою, а також з практичного життя – різного роду переливання води, пересипання піску та дрібних предметів, миття рук, посуду, прання, прасування, зачеплення ґудзиків, “блискавок”, кнопок, соціальні навички і фізичні вправи тощо. Марія Монтессорі вважала, що так дитина не тільки здобуває безцінний досвід самостійності та відповідальності, але і розвине ті м’язи, які необхідні і для оволодіння навичками писемного мовлення. Методика Монтессорі формує в дітей широкий кругозір, внутрішню мотивацію до пізнання нового, уміння концентруватися на роботі, спостережливість і самостійність. Система Монтессорі надає кожній дитині воістину безмежну свободу вибору. Кожен учень тут може на власний розсуд вирішувати, чим би йому хотілося сьогодні зайнятися: рахунком, географією або читанням, випрати або посадити квітку. Але свобода кожної людини закінчується там, де починається свобода іншого. Тому навіть наймолодші діти в Монтессорі-школі чудово розуміють, що вони не повинні шуміти і бавитися, коли інші занурені в роздуми; що, погравши, вони обов’язково повинні прибрати ігри та матеріали на полицю, ретельно витерти за собою бруд і калюжі, щоб іншим потім було зручно і приємно займатися.

Кімната, в якій розташовується монтессорі-клас, розбита на п'ять зон, в яких згрупований тематичний матеріал. У зоні практичного життя дитина навчається обслуговувати себе та інших. Тут можна по-справжньому попрати речі і випрасувати їх гарячою праскою, нарізати гострим ножем овочі для салату... У зоні сенсорного розвитку, дитина вчиться розрізняти предмети за певними ознаками. Тут знаходяться матеріали, розвиваючі тактильні відчуття, зір, слух, нюх. У математичній зоні знаходиться матеріал,

який допоможе дитині освоїти поняття кількості та його зв'язок з символом, навчитися виконувати математичні дії. У мовній зоні діти навчаються читання та письма. Останню найчастіше називають "космічної" *http://www.montessoriconnections.com/aboutmontessoried5.html*). Тут дитина може отримати перші уявлення про навколишній світ, про взаємозв'язки та взаємодії явищ і предметів, про історію та культуру різних народів.

Отже, зміст підходу М. Монтессорі до навчання дітей з особливими потребами – це спроба побачити світ очима дитини, що є унікальним й неповторним, наділеним від природи безмежними можливостями і жагою пізнання; завдання педагога – поважати право малюка бути самим собою, щодня і щогодини створювати для нього розвиваюче середовище, в якій він міг би задовольнити свою допитливість, м'яко і тактовно спрямовуючи крихту на шляху пізнання, повного радісних відкриттів і осяянь.

Олеся Залипська (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Мищишин І. Я.

КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА: ПРОЕКЦІЯ НА МАЙБУТНЮ ПЕДАГОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Ефективність професійної підготовки студентів у вітчизняних вищих навчальних закладах сьогодні суттєвим чином залежить не лише від використання інноваційних методів навчання та інформаційних технологій, але й від врахування соціально-психологічних чинників. Важливу роль серед останніх відіграють чинники, пов'язані з організацією ефективного спілкування студентів, зокрема, з подоланням комунікативних бар'єрів, які виникають в процесі взаємодії з різними суб'єктами навчальної діяльності (викладачами, працівниками деканатів, студентами тощо), а також із членами сім'ї, друзями тощо.

Комунікативний бар'єр – це психологічна перепона різного походження, яку реципієнт установлює на шляху небажаної, стомлюючої або небезпечної інформації. Комунікативний бар'єр, як правило, розглядається як різновид психологічного бар'єру і розуміється як перешкода, яка виникає на шляху передачі інформації від комунікатора (відправник інформації) до реципієнта (її одержувача).

Студентству притаманна висока інтенсивність спілкування, порівняно з іншими соціальними групами. Переважна кількість студентів вищих навчальних закладів визнає наявність впливу внутрішньогрупової комунікації на рівень навчальної успішності та на становлення товариських відносин в групі. На організацію спілкування студентів впливають: недостатній рівень сформованості комунікативної компетентності студентів ; вияви у студентів агресивного стилю спілкування; наявність психічної напруги (скутість, невпевненість у собі тощо) у системі взаємодії "викладач-студент". Усе це і впливає на майбутню професійну діяльність кожного студента.

Сформованість професійно-педагогічного рівня комунікативності є необхідною передумовою становлення всього комплексу педагогічних здібностей майбутнього учителя. Але оволодіння таємницями педагогічного спілкування – завдання вельми важке для студента чи вчителя-початківця. На шляху до досягнення цієї мети він натрапляє на різні перешкоди.

Психологи схильні вважати здібність до мовленнєвого спілкування природженою. Та велике значення для розвитку цієї здібності має відповідна система виховання й навчання.

Учителеві-початківцю важливо знати, що ж може поставати в його системі комунікації як бар'єр. Серед багатьох чинників, котрі впливають на особливості організації взаємодії між учителем і учнем, особливе значення мають соціальний, психологічний, фізичний і смисловий (когнітивний). Відповідно до цього у спілкуванні педагога виокремлюють соціальний, психологічний, фізичний і смисловий бар'єри.

Найтиповішими з психологічних бар'єрів є:

 бар'єр не співпадіння установок: учитель приходить на урок із цікавим задумом, захоплений ним, а учні байдужі, незібрані, неуважні, внаслідок чого недосвідчений учитель роздратований, нервує;

 бар'єр боязні класу характерний для вчителів початківців, вони непогано володіють матеріалом, добре підготувалися до уроку, але сама думка про безпосередній контакт з дітьми лякає їх;

 бар'єр відсутності контакту: вчитель входить до класу і замість того, щоб швидко організувати взаємодію з учнями, починає діяти "автономно" (наприклад, пише пояснення на дошці);

 бар'єр звуження функцій спілкування: педагог враховує тільки інформаційні завдання спілкування, залишаючи поза увагою соціально-перцептивні, комунікативні функції;

 бар'єр негативної установки на клас;

 бар'єр попереднього негативного досвіду спілкування з цим класом чи учнем;

 бар'єр боязні педагогічних помилок (запізнитися на урок, не вкластися в час, неправильно оцінити відповідь дитини тощо);

 бар'єр наслідування: молодий учитель наслідує манери спілкування іншого педагога, не враховуючи власну педагогічну індивідуальність.

Для визначення комунікативних бар'єрів сучасного студентства, та з'ясування, на скільки сучасний студент готовий до педагогічної діяльності, було проведено опитування студентів різних курсів. В результаті, було встановлено, що жоден із опитаних студентів не вважає, що здобуде протягом навчання у вищій школі необхідну підготовку для майбутньої викладацької діяльності, бо, на думку 60% опитаних навчання у вищій школі спрямоване на здобуття теоретичних умінь, однак із браком практичних навичок. На питання, чи виникають у вас труднощі у спілкуванні 70% опитаних відповіли, що інколи виникають, у 30-ти% респондентів ніколи не виникає труднощів у спілкуванні й у спілкуванні з одногрупниками у всіх опитаних не виникає жодних проблем. Відповіді на наступне питання вказали, наскільки

впевнено студенти почувають себе виступаючи перед великою аудиторією слухачів: 60% – впевнено, не мають ніяких проблем, 40% – не дуже впевнено. На питання чи пов'язуєте ви своє майбутнє з працею вчителя, викладача лише 10% відповіли впевнено так, 40% думають що ні, 30% – впевнені, що ні. Відповіді на наступне питання вказали, наскільки серйозно студенти підходять до підготовки до педагогічної діяльності: всі респонденти впевнені, що їм достатньо одного лекційного курсу з педагогіки.

Щодо впливу комунікативних умінь на успіх професійної діяльності, то всі опитані студенти вважають, що традиційно, вміння спілкуватися є надзвичайно важливими для успішної професійної реалізації в усіх сферах. Також цікавими відповіді виявилися на питання відносно того, чи б відвідували студенти факультативний курс із розвитку комунікативних умінь: 40% – не відвідували б через брак часу, 20% – не відвідували б через брак інтересу, і лише 40% – дали ствердну відповідь. Щодо труднощів у спілкуванні, то 40% відповіли , що труднощі виникають при виступі перед великою аудиторією слухачів, 50% – через невпевненість, 30% – невміння пристосуватися до психологічних та вікових особливостей співрозмовника, 10% – через відчуття соціальної дистанції. Доволі оптимістичний погляд висловила більшість студентів щодо наявності в навчальному процесі предметів, які допомогли їм розвинути комунікативні вміння, вдосконалити мовну культуру. Серед таких предметів зазначили українську ділову мову за професійним спрямуванням, філософію, психологію, педагогіку, методику викладання, проте 40% опитаних вважають, що серед навчальних курсів, які вивчались в університеті, не було таких, з допомогою яких можна було б вдосконалити мовну культуру та розвинути комунікативні вміння.

Отож, щоб уникнути комунікативних бар'єрів, студентам необхідно:

- вправлятись у вмінні виступати перед великою аудиторією слухачів;
- брати участь у різноманітних конференціях, тренінгах;
- сумлінніше ставитись до вивчення предметів психолого-педагогічного циклу.

Усунення комунікативних бар'єрів серед студентів залежить великою мірою від форм та методів організації навчання, а також від урахування соціально-психологічних чинників. Пріоритетними в цьому відношенні стають сучасні педагогічні технології, які забезпечують активні форми діяльності студентів: конференції, тренінги, запровадження курсів з розвитку комунікативних умінь, практичні заняття з метою більше пристосувати студента до майбутньої педагогічної діяльності. Проте, у будь-якому випадку все пізнається на практиці, тому слід сподіватися, що комунікативні бар'єри будуть поступово долатись коли студенти розпочнуть педагогічну діяльність.

Катерина Заяць (філософський факультет)
Наук. консультант– асист. Лещак Т. В

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ВИПУСКНИКІВ ШКОЛИ

За останні десятиріччя як в нашій країні, так і за кордоном, проблема ціннісних орієнтацій набула особливої актуальності. Ці поняття є об'єктом дослідження багатьох наук зокрема, філософії, психології, соціології, що свідчить про їхню складність та багатоплановість.

Ціннісні орієнтації особистості не тільки визначають мотивацію індивідуальної поведінки, але й складають світогляд людини. Вони формуються в процесі виховання і навчання. Через виховання здійснюється трансляція (передача) ціннісних орієнтацій від покоління до покоління як на вербальному так і на невербальному рівнях.

Сучасні соціологічні дослідження свідчать про те, що за останні роки більшість молодих людей починають переорієнтовуватися на матеріальні цінності. Їх приваблюють гроші, заробітки, бізнес, участь у управлінських структурах. Поряд із цим можна спостерігати також і тенденцію росту духовних пошуків, орієнтації на істинні цінності, що проявляється у збільшенні інтересу до культури, історії своєї сім'ї, народу.

Ми проаналізували статистичні дані стосовно життєвих цінностей та життєвих планів учнів 10-11 класів Львівського ліцею менеджменту. У ході дослідження було опитано 30 молодих людей віком 15–17 років, серед яких було 9 хлопців та 20 дівчат. Методики використані у дослідженні: методика ціннісних орієнтацій М. Рокіча (методика дослідження ціннісних орієнтацій М. Рокіча базується на процедурі прямого ранжування списку цінностей. В своїй концепції побудови методики автор орієнтувався на традиційно існуючий поділ системи цінностей: цінності-цілі (термінальні) і цінності-засоби (інструментальні)), методика Шварца (Опитувальник Шварта, представлений шкалою, призначеною для вимірювання значущості десяти типів цінностей особистості і семи типів цінностей культури).

На перше місце серед життєвих цінностей молодь ставить сім'ю і своїх родичів. Це недивно, адже потреба мати поруч близького та коханого, народити та виховати разом з ним дітей завжди було однією із найбільших цінностей, яким складним не було б життя. Високий рейтинг серед інших цінностей посідає робота, яка є обов'язково гарантованою, цікавою та респектабельною. На третє місце серед життєвих цінностей посідає спілкування. Тобто завжди у всі епохи чи політичні устрої три перших місця посідали: сім'я, праця, спілкування.

Наступним нашим кроком було дослідження залежності домінуючих для учнів цінностей з іншими. Опрацювавши дані у пакеті STATISTICA 8, було виявлено статистично значимі кореляційні зв'язки між цінністю доброти та цінністю запитів ($r = 0{,}39$, $c \leq 0{,}05$),це може бути зумовлене тим, що при збільшенні доброти в учнів з'являється більш позитивні погляди на життя, вони вірять у свої сили, можливості і пред'являють високі запити; залежність між добротою і відповідальністю ($r = -0{,}39$, $c \leq 0{,}05$), можна пояснити тим, що

вони вважають, що коли самі добрі, то і світ до них добрий і відповідно можне знехтувати відповідальністю.

Наступними зв'язками, які ми отримали в результаті дослідження були між цінністю самостійність та цінністю творчості ($r = 0,48$, $c \leq 0,05$), ця залежність є передбачуваною, коли учень, особливо з тенденціями до лідерства, прагне творити, для нього важливим є робити це самому, можливо з помилками, можливо не зовсім правильно, але самому; щодо залежності цінностей самостійності на щасливого сімейного життя ($r = 0,39$, $c \leq 0,05$), то ми вважаємо, що це може бути зумовлене тим, що досліджувані хочуть займати керівне місце не лише в соціумі, в групі, але й у сімейному житті. Вони прагнуть самостійно вирішувати важливі питання. Наступну залежність, яку ми дослідили це статистично значимі кореляційні зв'язки між загальним індексом цінності самостійності та цінністю освіченість ($r = 0,39$, $c \leq 0,05$), ми вважаємо, що у індивіда при зростанні цінності самостійність зменшується цінність освіченість, відповідно зменшується широта знань і найкраще це можна зобразити такою фразою старшокласника як "я сам все знаю!".

І на кінець остання залежність щодо цінності самостійність полягає у негативній кореляції з цінністю самоконтроль ($r = -0,44$, $c \leq 0,05$), тобто коли для учнів-старшокласників набуває більшого значення цінність самостійність, вони вважають недоцільним стриманість.

У кризові періоди стану суспільства старшокласники виявляються морально не підготовленими і соціально незахищеними. Часто, не маючи достатнього життєвого досвіду, моральних переконань, не вміючи розрізнити життєві цінності від штучних, вони закріплюють у своїй свідомості і поведінці негативні тенденції суспільного розвитку.

Особливо це актуально для сучасної суспільно-політичної ситуації. Поряд зі стабільним ростом алкоголізму, наркоманії, бездоглядності, сексуальної розбещеності, правопорушень і злочинів, збільшенням числа інших антигромадських дій особливо насторожує тенденція змін, що відбувається, у ціннісних орієнтаціях підлітків і юнацтва, витиснення традиційних цінностей морального порядку, заміщення їх культом грошей, фізичної сили, зниження суспільно політичної активності, утвердження соціальної апатії, поява стійких устремлінь до досягнення матеріального достатку за будь-яку ціну, у тому числі шляхом свідомого порушення соціальних і моральних норм.

Оскільки група весь час взаємодіє у процесі спільної діяльності, важливим є розуміння ціннісних орієнтацій через те, що вони проявляються саме в діяльності. Тому ціннісні переконання кожного члена групи впливають на хід обрання групою лідера.

Ольга Качор (філософський факультет)
Наук. консультант – к.п.н. Федина В. С.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Початок навчання у вищому навчальному закладі – це, без сумніву, визначна подія у житті кожної людини. Проте радість від успішного вступу часто затьмарюється труднощами адаптації до нових умов життя. Учорашній школяр стає студентом, відтак його соціальна роль змінюється, з'являються нові права і обов'язки (*Постовалова Г.И. О факторах, определяющих адаптационную способность человека // Психологические и социально-психологические особенности адаптации студентов. – Ереван, 1973. – С. 18*.)

Умовно виокремлюють три форми адаптації студентів до освітнього процесу у вищому навчальному закладі:

 формальна адаптація – це пізнавально-інформаційне пристосування студентів до нового оточення, до структури освітньої установи, змісту навчання в ній, вимогам, що висуваються.

 суспільна адаптація – це процес інтеграції до конкретного студентського колективу і оточення в цілому;

 дидактична адаптація – це підготовка студентів до нових форм і методів навчально-виховної роботи освітнього закладу (*Столяренко Л.Д. Особенности развития личности студента / Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. – С. 332–348*.)

Ми опитали групу першокурсників чотирьох вищих навчальних закладів м. Львова (ЛНУ ім. Івана Франка, НУ "ЛП", НЛТУУ, МАУП) на предмет виявлення основних закономірностей адаптації. Зокрема нас цікавило те, чи відрізняється цей процес у студентів вузів з віковою історією і традиціями та відносно молодих вузів. Опитування дозволило виокремити такі загальні особливості навчального процесу у вищому навчальному закладі:

 більше вимог до самостійності в організації навчання (узгодження часу роботи і відпочинку, обсягу і змісту матеріалу для опрацювання тощо);

 відчуття свободи (нижче, порівняно зі школою, почуття обов'язку бути присутнім на всіх заняттях; свободи від надмірної уваги до особистого життя з боку викладачів);

 відчуття перевантаженості і нестачі часу (спостерігається у першокурсників, які налаштовані поглиблено вивчати предмети);

 почуття непевності і розгубленості стосовно вимог, які висуваються до студентів, та матеріалу, який слід вивчити;

 відчуття об'єктивної оцінки досягнень студентів;

 враження байдужого чи недоброзичливого ставлення з боку викладачів.

Часто однакові особливості студентського життя розцінювалися суперечливо: свобода – непевність, об'єктивність – байдужість тощо. Вочевидь, це пов'язано з особистим досвідом

навчальної діяльності: якщо суворий контроль у школі супроводжувався високою успішністю конкретного учня, то відсутність такого у вузі найімовірніше викличе у нього розгубленість; учень, для навчальної успішності якого такий режим був несприятливий, у вузі почуватиметься вільним.

Студенти "молодих" вузів відзначили незначну відмінність у дидактичному аспекті навчальної діяльності порівняно зі шкільною і продемонстрували швидку адаптацію (середній показник становить близько трьох тижнів), на відміну від тих, хто вступив до закладів з більш давньою історією (середня тривалість адаптації близько двох з половиною місяців).

Серед проблемних моментів організації навчального процесу першокурсники "молодих" навчальних закладів відзначили розклад занять, сформований таким чином, що залишає мінімум вільного часу (негативно сприймається першокурсниками наявність "вікон"). Студенти класичних вузів наголосили на великому обсязі літературних джерел до опрацювання та нестачі детального роз'яснення нюансів робіт, які їм слід виконати. Серед найважливіших напрямків оптимізації процесу адаптації до навчального процесу першокурсники усіх типів вищих навчальних закладів назвали оптимізацію роботи бібліотек (ефективність пошуку та темп видачі літератури) та складання розкладу аудиторій таким чином, щоб зменшити кількість навчальних корпусів, які слід відвідати впродовж одного робочого дня. Студенти, які проживають у гуртожитках, говорять про нестачу оптимальних умов для навчальної діяльності.

Отже, основні труднощі адаптації студентської молоді до навчальної діяльності полягають у її технічному забезпеченні, тоді як до нового оточення, форми і змісту навчання вони пристосовуються доволі швидко. Відтак, головні кроки щодо оптимізації навчання у вищих навчальних закладах слід робити у напрямку забезпеченні сприятливих умов для здійснення навчальної діяльності і доступу до інформації.

Юлія Квасниця (біологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л. О.

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ НЕПОВНОСПРАВНИХ ДІТЕЙ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Проблема інвалідності дітей, підлітків та дорослих з порушеннями психічного та фізичного розвитку дуже актуальна на сьогоднішній день, як в теоретичному, так і в практичному відношенні. Сьогодні у літературі ми зустрічаємо таке визначення інвалідності: "Інвалід – це особа, яка має порушення здоров'я зі стійкими розладами функцій організму, обумовлене захворюванням, внаслідок травм чи дефектів, що призводять до обмеженої життєдіяльності та викликають необхідність його соціального захисту".

Найпоширенішими причинами інвалідності є захворювання нервової системи та органів чуття, дитячий церебральний параліч, психічні розлади, вроджені вади розвитку. Протягом багатьох років політика у відношенні до інвалідів розвивалася від елементарного догляду у спеціальних закладах, до навчання дітей-інвалідів. Інвалідність у дітей означає суттєве обмеження життєдіяльності, вона сприяє соціальній дезадаптації, яка обумовлена порушеннями у розвитку, труднощами у самообслугованні, спілкуванні, набуванні професійних навиків. Засвоєння дітьми-інвалідами соціального досвіду, включення їх в існуючу систему суспільних відношень потребує від суспільства певних додаткових заходів, засобів та зусиль.

Системний підхід до даної проблеми дозволяє виділити багаторівневу структуру проблем, щодо реабілітації та допомоги неповноправним дітям, а саме:

- проблеми в межах держави (макрорівня);
- проблеми пов'язані з регіональними умовами (мезорівня);
- проблеми сім'ї та найближчого оточення (мікрорівня).

Проблеми макрорівня – полягає у відношенні суспільства та держави до людей з особливими потребами, яке проявляється у різних аспектах, а саме: у створенні системи освіти, у створенні архітектурного середовища, доступної системи охорони здоров'я тощо. Існуюча в Україні система спеціальної освіти на сучасному етапі не повною мірою забезпечує рівність прав на освіту тих осіб, можливості яких обмежені, їхніми вадами, станом здоров'я або конкретними соціальними умовами, а також не відповідає їхнім запитам, особистим і суспільним інтересам.

Соціальна політика в Україні, яка зорієнтована на інвалідів, дорослих і дітей, будується сьогодні на основі медичної моделі інвалідності. Виходячи з цього, інвалідність розглядається як хвороба, патологія. Така модель вільно чи невільно послаблює соціальну позицію дитини-інваліда, знижує **її** соціальну значущість, відокремлює **її** від "нормального" дитячого товариства, збільшує **її** нерівний соціальний статус, прирікає **її** на признання своєї нерівності, неконкурентоспроможності у порівнянні з іншими дітьми.

До шляхів вирішення цієї проблеми на державному рівні можна віднести:

 дотримання основних положень законодавства, щодо інвалідів, які визначені у законі України "Про основи соціальної захищенності інвалідів в Україні";

 активізацію спеціальної політики в напрямку її гуманізації та демократизації;

 відродження духовності й національної самосвідомості;

 пришвидшення розвитку техніки і технології;

 інтелектуалізацію праці.

Усе це дало б для осіб з особливими потребами такі умови існування, за яких вони могли б успішно реалізувати свої загальнолюдські права, стати корисними громадянами своєї держави, освіченість і соціальний статус яких задовольняв би потреби суспільства.

Проблеми мезорівня. їх суть полягає у відсутності спецшкіл, спеціальних реабілітаційних центрів, спеціалістів-дефектологів, на місцях проживання сімей, де є дитина-інвалід. Оскільки спеціальні навчальні заклади розташовані по країні нерівномірно, то

Для подолання бар'єрів на цьому рівні потрібне:

 проведення спеціалістами регулярного обліку новонароджених з тією чи іншою, хай навіть слабо виявленою психоневротичною патологією, яка дозволяє віднести дитину до "групи ризику", а також забезпечення тісного контакту психоневрологів, медиків, педагогів, соціологів з батьками;

 створення сприятливих соціально-педагогічних умов. Альтернативним способом вирішення цього питання може стати інклюзивна освіта.

Суть її полягає в необхідності дати можливість усім дітям право на якісну освіту особливо, учням з вадами розвитку. Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. Ідеться про включення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір. Головною умовою цього напрямку освіти є впровадження у масових школах інклюзивних класів, у яких навчатимуться від одного до шести учнів з особливими фізичними потребами. При цьому загальна кількість учнів у таких класах не повинна перевищувати дванадцяти осіб, аби педагог-предметник чи вчитель початкових класів мали можливість приділити достатньо уваги всім учням. У таких класах передбачена й посада педагога-асистента, який допомагає опановувати неповносправним дітям навчальну програму й у позаурочний час.

За таких умов діти цієї категорії не відриваються від учнівського колективу, беруть активну участь у його житті й нарівні з іншими опановують шкільну програму. Корисність цього напряму у тому, що неповносприві учні звикають жиги в середовищі своїх здорових чи то відносно здорових однолітків, беруть участь у шкільному й позашкільному житті навчального закладу, привчаючись таким чином до активного життя в соціумі. їхні ж однокласники звикають толерантно сприймати людей з особливими потребами і ставитися до них як до рівних. В такому середовищі люди, з обмеженими можливостями, почуваються звичайними, такими ж як і усі. Навчання відбувається в команді, а програма повинна враховувати індивідуальні особливості всіх її учасників. Тобто, таким чином, створюється атмосфери безпеки.

Окрім того, в Україні необхідно збільшити кількість спеціалістів-дефектологів, соціальних-педагогів, психологів, логотерапевтів. Особливістями роботи вище перелічених соцпрацівників, а особливо соціального педагога з інвалідами полягає у створенні таких соціально-педагогічних умов, які сприятимуть внутрішньому управлінню індивіда, досягненню ним своїх цілей, реалізації різних типів поведінки, гнучкої адаптації. Але соціальний педагог не може вирішувати за інваліда його проблеми, він повинен допомогти

Проблеми сім’ї та найближчого оточення полягають у відсутності спеціальних консультативних служб, де батьки мали б можливість отримати рекомендації щодо догляду за хворою дитиною, її виховання. Немає спеціалізованої методичної літератури з цих питань, не розв'язано проблеми можливості здобуття професій дітьми-інвалідами, а також працевлаштування матерів, які мають таких дітей. Результатом переживань батьків стають установки на “оранжерейне” виховання хворої дитини, які передбачають її гіперопіку і формують маленьких егоїстів та домашніх тиранів, чи, навпаки, скрите чи явне емоційне відторгнення такої дитини сім’єю.

Об’єднучою ідеєю для пошуку і впровадження більш досконалої освітньої системи стосовно дітей з особливими потребами мусить виступити їх соціальна реабілітація як головна мета спеціальної освіти. Досягнення цієї мети на науково-педагогічному рівні потребує створення нових освітніх стандартів, відповідних корекційно-методичних засобів, нової структурної організації, розробки чітких нормативів для системи соціальної реабілітації на всіх етапах навчання і розвитку школярів з особливими потребами. Лише своєчасне розв'язання всіх цих складних проблем забезпечить оптимальні умови навчання і виховання неповноправних дітей з тим, щоб сприяти найкращій їх підготовці до самостійного активного суспільного життя.

Діана Киричук (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – асист. Максимець М. В.

ВЧОРАШНІ ШКОЛЯРІ – СЬОГОДНІШНІ БАТЬКИ: ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Розвиток та виховання молодої особистості лише тоді цілеспрямований, коли сім’я, школа, вулиця, “національна душа” працюють разом. Це надто складно, особливо в наш час, коли людина схоплюючи надміру інформації та беручи на себе безліч обов’язків, потопає у турботах та щоденних тривогах, блукає в нетрях своїх думок, зникає в невагомості своїх мрій, забуває про найдорожче: про сім’ю.

Актуальність батьківської педагогіки сьогодні очевидна, адже молоді люди все частіше потребують психолого-педагогічної допомоги у роботі з дітьми. Шкільні батьківські збори, індивідуальні консультації, семінари, – сучасна школа намагається налагоджувати спільну діяльність з батьками у вихованні їх дітей.

Проблема полягає в тому, що дуже часто до цього етапу, коли ви будете гордими батьками школярів ще треба дійти, і зробити це, не травмуючи з ранніх років дитячу душу. Чому ж фіксується стільки розлучень? Лише у Львівській області минулого року зареєстрували 19 490 шлюбів і 6 977 розлучень часто новостворених сімей. Василь Олександрович проаналізував причини розлучень 200 молодих сімей. 189 розлучень відбулося саме через невміння молодих зрозуміти один одного. Педагог пояснює це явище словами своєї учениці: “Не вчили бути чоловіком і дружиною. Адже розійшлися ми з чоловіком не через якесь розчарування один в одному, не через те, що, як звикли казати, “не зійшлись характерами”. Ні, ми просто не вміли бути чоловіком і дружиною. Ні він, ні я. Не вміли любити один одного. Ми не уявляли собі, що це таке – любов чоловіка і дружини, і ніхто нам навіть не пробував сказати про це. Не вміли поважати один одного. Не вміли відчувати поруч із собою людину. Не вміли поступатися один одному. Не вміли підкоряти почуття розумові, не вміли дорожити життям”.

Проблема у вихованні майбутніх батьків. Це питання є надзвичайно актуальним сьогодні, адже спеціальна робота, а інколи і як складова інших цілей, стосовно виховання саме майбутніх батьків у школах не проводиться. Актуальними залишаються слова Василя Сухомлинського: “На превеликий жаль, у шкільному навчанні немає справжньої мудрості майбутніх батьків. Тому до народження дітей деякі молоді люди підготовлені в моральному відношенні так само, як неписьменна людина, яка не знає азбуки, підготовлена до осягання філософії”. Як вирішення проблеми педагог не лише створює при Павлиській школі так звану “школу для батьків”, а й запроваджує цикл етичних лекцій для школярів “Сім’я, шлюб, любов, діти”. Саме ж поняття “школа для батьків” молоді люди, які взяли участь в анкетуванні, розуміють по-різному:

 “школа для батьків” – досвід: всі навички, звички поведінки, які людина набуває в процесі життя, все, що перебирає від своїх батьків;

 “школа для батьків” – випробування: це постійна тривога, яка супроводжує подружжя після народження дитини, вміння розуміти і поважати бажання своїх синів і дочок;

 “школа для батьків” – допомога і навчання: більшість опитаних вважає, що це заходи, консультації, лекції, бесіди, поради, курси, які спрямовані на допомогу молодому подружжю виховувати дітей.

Та все ж мова йде лише про батьків власне, а не про школярів, які згодом ними стануть.

Метою дослідження було визначити, яке відношення до формування материнських та батьківських почуттів мала школа для молодих людей віком 18–25 років, і як це вплинуло на їх уявлення про сім’ю та основи її створення. На основі опитування та опираючись на

педагогічний досвід Василя Сухомлинського щодо даної проблеми, завданням було виявити гостру необхідність спеціальної педагогічної допомоги школярам у вихованні правильного ставлення до сім'ї, як найважливішої складової цілісного суспільства: "Виховує, звичайно, сім'я в цілому – її загальний дух, культура людських стосунків. Але хто творить цей дух, цю культуру? Звичайно ж батьки. Без батьківської мудрості немає виховуючої сили сім'ї" (В. Сухомлинський).

Опитування засвідчило, що більшість молодих людей не готові до створення сім'ї. Головна проблема – неможливість матеріально забезпечити себе та своїх рідних (з 50 опитаних готові до вступу у шлюб лише 18 юнаків та дівчат). Лише деякі молоді люди говорять про їх неготовність нести таку відповідальність, якої вимагає створення сім'ї. На запитання: "Що повинно лежати в основі створення сім'ї?" – відповідали по-різному, та все ж, насамперед, – це довіра, взаєморозуміння, взаємна повага. Василь Олександрович стверджує: "…сімейні стосунки, побудовані на громадському обов'язку, відповідальності, мудрій любові й вимогливій мудрості батька й матері, самі стають величезною виховуючою силою". Питання виникає, хто ж повинен прищепити юнакам і дівчатам відчуття всіх цих цінностей? Хоча найважливішим у вихованні молодого покоління є приклад найрідніших людей, але й роль школи у роботі не лише з дорослими сім'янинами, а і з майбутніми є надзвичайно важливою. При проведенні анкетування важливим було прослідкувати, яку ж позицію зазвичай займали педагоги, коли мова заходила про майбутні сімейні відносини дітей. Поруч з такими варіантами, як "намагалися роз'яснити важливість та необхідність створення сім'ї", "наголошували на великих зусиллях, які необхідно докласти, щоб зберегти сім'ю", – звучить і сумнозвісне "займали нейтральну позицію", що не що інше, як байдужість до майбутнього дітей. При аналізі результатів опитування прозвучало твердження про те, що школа немає жодного відношення до виховання у дітей почуття батьківства і материнства. А як же бути з тим, що батьками стають вчорашні школярі? Коли ж у старших класах заходить мова про кохання, шлюб, народження дітей, то, як казав Василь Сухомлинський, обличчя підлітків, юнаків і дівчат розпливаються в посмішках, починається шушукання. Хіба ж в наш час щось змінилося? У такій реакції школярів відбивається легковажне ставлення до їхнього ж майбутнього. "Молоді батьки, що не вміють бути чоловіком і дружиною, часто так само безпорадні, невмілі і недосвідчені, як діти; і от велике горе приходить тоді, коли ці дорослі діти народжують дітей – біда і суспільству, і дітям, народженим тими, хто сам ще дитина за своїм моральним розвитком" (В. Сухомлинський).

У результаті дослідження було виявлено, що у школах приділяється недостатня увага вихованню в учнів почуттів батьківства та материнства, та відсутня спеціальна підготовка молоді до сімейного життя. Оскільки проблема є актуальною в наш час, то необхідно вжити конкретних заходів, щоб покращити становище і дітей, і вже створених сімей, і суспільства в цілому.

Тарас Клапчук (географічний факультет)
Наук. консультант – доц. Герцюк Д. Д.

УЛЬТРАС - РУХ АБО ПЕРФОРМАНС НА ТРИБУНАХ: ВИХОВНИЙ АСПЕКТ

Живи у стилі ультрас – будь частиною справжнъої підтримки.

Підтримка футбольної команди справа така ж стара, як і сама гра у футбол. З розвитком футболу, що оволодівав почуттями та емоціями мільйонів людей на нашій планеті, урізноманітнювалися і форми глядацької підтримки команд. Сьогодні практично немає жодного куточка на земної кулі, де б не ганяли м'яч і так чи інакше не було б організованого вболівання.

Першими "ультрас" у сучасному розумінні цього слова, тобто вболівальниками, які не сиділи, а стоячи підтримували команду під час футбольних поєдинків та використовували різноманітні засоби, зокрема піротехніку під час шоу на трибунах, були у 1950-х роках фани хорватського клубу "Хайдук", який виступав у чемпіонаті тодішньої Югославії. У 1960-х роках ультрас з'явилися в Італії. У 1970-х роках активна підтримка на трибунах під час футбольних матчів почала поширюватися по європейських стадіонах. Фанати брали дещо від південноамериканського та англійського способу вболівання.

На даний час групи футбольних ультрас існують у більшості європейських країн. Угрупування ультрас – це структура, яка об'єднує від кількох осіб до декількох тисяч найбільш активних вболівальників, які займаються всім, що пов'язане із підтримкою своєї команди – атрибутика, квитки, організація видовища на трибунах, виїзди в інші міста тощо.

У наш час дуже часто слово "фанат" сприймається негативно через ототожнення зі словом "хуліган". Насправді весь ультрас-рух – це активний спосіб життя, спосіб творчого мислення, він несе в собі величезний виховний потенціал. Щоб з'ясувати його, насамперед слід розставити акценти, хто ж насправді такий "фанат", а кого називають "хуліганом". Слово фанат (від грец. "сліпа віра", лат. "одержимий") – людина, яка має перебільшене (надмірне) вподобання до певного предмету. Об'єктом вподобання може бути людина (або група людей), витвір мистецтва, ідея тощо. У нашому випадку мову ведемо про футбольний клуб. А хуліганство – це ніщо інше, як грубе порушення громадського порядку. І весь перформанс, який ми бачимо на трибунах стадіонів, відбувається завдяки саме фанатам, які творять ультрас-рух.

Виховний аспект цього руху є очевидний. Перш за все, це пропаганда здорового способу життя. Як говорить народна мудрість: «В здоровому тілі – здоровий дух», саме тому активісти ультрас-руху заохочують вести здоровий спосіб життя, позбавлятися шкідливих звичок, фізично вдосконалювати свій організм. Можу навести свій власний приклад. Причин для того, щоб кинути палити в мене було багато, але безпосередньо на це рішення вплинуло середовище футбольних вболівальників, в якому проводив останні роки – люди, які відкинули такі шкідливі звички.

Ще однією із основних функцій угрупувань ультрас є виховання патріотичних почуттів. Всім відомі такі фанатські "заряди", як "Слава Україні – Героям Слава", "Україна понад усе", виконання на трибунах Гімну України, таких українських пісень, які в теперішній час лунають рідко, як "Червона рута", "Гей, наливайте повнії чари", "Ми – хлопці з Бандерштату" та багато чого іншого із патріотичним підтекстом. Із власного досвіду можу стверджувати, що у містах, де побував на виїзних футбольних матчах улюбленої команди (Київ, Харків, Кривий Ріг), українську мову можна почути не так й то часто, але найбільше вона лунала саме на трибунах стадіонів у перекличках фанатів та у спільному виконанні українських пісень.

Виховує ультрас-рух ще й необхідність у політичній визначеності людей. Де, як не на футболі, народ вільно висловлює свої політичні переконання та відношення до влади. Тут добре знають своїх Героїв і не цураються їх прославляти (часті "заряди" фанів – "Шухевич, Бандера – Герої України"). Будучи частиною справжньої великої ультрас – сім'ї залишитися аполітичним практично неможливо. Так в українському футболі майже всі організації ультрас є правими і виступають проти комуністичної ідеології.

Саме на секторах футбольних стадіонів, де творять трибунні дійства найактивніші вболівальники, легко знайти справжніх друзів, які допоможуть у біді і завжди будуть у моменти радості. Це ще один аспект виховного потенціалу ультрас-руху. Так, для прикладу, у Львові було зібрано понад 10 000 грн. для одного із футбольних фанів на лікування важкої недуги.

Особистісний розвиток кожного з нас залежить від широти кругозору, який формується завдяки досвіду, котрий набуваємо доволі часто після побаченого та пережитого. Будучи частиною ультрас-руху, коло уявлень, знань, інтересів можна розширити, відвідуючи різні міста України з рідною командою під час виїзних матчів. Побачене і почуте в різних куточках країни дозволяє сформувати свою власну думку, свій власний погляд на різні життєві ситуації, на свої політичні переконання.

Вважаю, що нова генерація ультрас-руху є взірцем у багатьох виховних аспектах і якщо суспільство зрозуміє це, тоді люди перестануть боятися слова "фанат", а навпаки будуть з гордістю вживати його, почнуть поважати людей на трибунах, які роблять вражаючі перформанси, і нарешті зрозуміють масштаби впливу ультрас - руху, як для футболу як виду спорту, так і для суспільства загалом.

Любіть футбол, захоплюйтеся ним, будьте достойними вболівальниками, із гордістю носіть звання "фанат"!

Наталія Колос (географічний факультет)
Наук. консультант – к.п.н. Федина В. С.

УЧНІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ПОШУКИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

З метою реалізації основних положень Конвенції ООН про права дитини, Всесвітньої декларації про збереження виживання, захист і розвиток дітей та Національних програм щодо соціально-педагогічної підтримки дітей з особливостями психофізичного розвитку і їхніх батьків, в Україні розпочато державний експеримент з навчання цих дітей в загальноосвітньому просторі. Він здійснюється за двома напрямами: перший – інтегроване навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах загальноосвітньої школи. Згідно цієї моделі при загальноосвітній школі організуються спеціальні класи для дітей з конкретним порушенням психофізичного розвитку. В них навчальний процес здійснюється роздільно за спеціальними навчальними планами, програмами, підручниками та супроводжується обов'язковими заняттями з корекційного блоку. У вільні від навчання години учні спільно зі здоровими однолітками беруть участь у різних сферах шкільного життя.

Другий – інклюзивне навчання, що передбачає спільне перебування дітей з різними порушеннями психофізичного розвитку з їхніми здоровими однолітками. Навчальний процес тут здійснюється диференційовано за індивідуальними програмами для дітей, і за умов кваліфікованої спеціалізованої корекційної допомоги.

Концепція інклюзивного навчання є складною і багатоаспектною проблемою. Потрапивши до загальноосвітнього закладу глуха, сліпа, розумово відстала дитина залишиться самотньою, з комплексом проблем, якщо одночасно з цим не розширюватиметься рівень і обсяг спеціальних освітніх послуг, зокрема таких як: навчання за індивідуальними навчальними планами, програмами, підручниками (особливо в початковій школі), наявність спеціального обладнання, дидактичних матеріалів, надання діагностичних, консультативних і дійових послуг спеціалістами (логопедичні, медичні, соціальні, фізіотерапевтичні та ін.).

Батьки неповносправних дітей щодня зустрічаються із нерозумінням з боку керівництва навчальних закладів, колективу школи, дитячих садочків. Але ж таким дітям просто необхідне місце в суспільстві, належна соціалізація. Та й самим батькам важко зізнатися що їхня дитина була на огляді у психіатра і вона потребує особливого підходу у навчанні.

Проблеми інклюзивної освіти особливих дітей набувають загальнонаціонального характеру, у їх розв'язані беруть участь не лише владні структури, органи управлінь освіти, педагоги-дефектологи, але й громадські організації, товариства, фонди.

Проект "Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні" ставить собі за мету змінити ставлення уряду, закладів освіти та неурядових організацій до людей з

Згідно із статистикою, з якою можна ознайомитися у пресі, в Україні нараховується 150-170 тис. дітей з особливими потребами. Погодьтеся, що це чимало. Особливо, якщо врахувати, що йдеться про дітей, вік яких не перевищує вісімнадцяти років.

Зрозуміло, що якщо взяти до уваги й доросле населення країни, то ця статистика стає значно більшою. Звідси й гострота питання, яке ми обговорюємо. Одразу стає ясно, що воно має загальнодержавне значення і стосується дуже багатьох доль.

У світовій практиці виділяються наступні категорії, які можуть визначати особливі потреби чи інвалідність людей: інтелектуальні, сенсорні, опорно-рухові, поведінкові. Інклюзивна освіта завжди передбачала – проблема полягає не в особливих потребах чи інвалідності людини, а в неспроможності суспільства реагувати на ці потреби, робити необхідні зміни для співгромадян.

У Львові діє 11 шкіл з інклюзивною формою навчання, де, як експеримент, разом зі здоровими дітьми вчаться й неповносправні. Щоправда, й інші школи повинні бути готовими прийняти таких дітей. І, можливо, тоді наступні покоління вже не так будуть реагувати на дітей з особливими потребами, будуть більш терпимими, і в суспільстві з’явиться розуміння таких проблем

Щоправда, створення таких інклюзивних класів потребує дуже багато зусиль. Адже в такому колективі не може бути більш як 20 дітей і не більше як 3 неповносправних.

Як розповіла керівник Львівської спецшколи-інтернат № 6 для дітей з вадами мовлення Юлія Ривак, раніше вони зіткнулися з проблемами, коли в інтернат приводили дітей з різними вадами. Традиційні методики навчання таких дітей були неефективними, тому спеціалісти закладу самі вдосконалювали свої знання. З вересня в інтернаті діє експериментальний проект щодо створення структурно-функціональної моделі допомоги дітям з розладами спектру аутизму. “Нашим фахівцям довелось адаптувати міжнародні методики реабілітації таких дітей до українського законодавства”, – додала вона.

З 2010 року, за словами Юлії Ривак, на базі інтернату почне діяти консультаційний пункт для батьків, які виховують неповносправних дітей, та педагогів, які мають навчитися працювати з такими дітьми. Окрім того, почне діяти 5 спецкурсів для педагогів. “Якщо розширити кількість навчальних закладів, які готові будуть прийняти на навчання таких дітей, тоді й знайдеться достатня кількість фахівців та педагогів, які вмітимуть працювати з ними”, переконана Ривак

Щоб забезпечити виконання Канадсько-українського проекту щодо інклюзивного навчання, ще на початку липня за ініціативи Львівського обласного відділення Українського

фонду “Реабілітація інвалідів” в приміщенні Львівської облдержадміністрації відбулася нарада-семінар “Як забезпечити умови для безперешкодного доступу дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку до будівель і приміщень загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивним та інтегрованим навчанням”, участь в якій взяли заступники начальників районних управлінь освіти та заступники директорів навчальних закладів. За підсумками наради було вирішено спочатку провести аудит щодо доступності навчальних закладів з метою подальшого конкретного визначення плану заходів, переліку робіт та виділення коштів, необхідних для створення доступності.

Також команда проекту надала пропозиції щодо влаштування доступності до приміщень обласної ГІМПК (вул. Короленка) та ЗОШ № 95 у Львові.

Оксана Коминська (історичний факультет)
Наук. консультант – асист. Крива М.В.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОВРЯДУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Наш час потребує людей компетентних, відповідальних, спрямованих на активну участь у громадському житті, молоді, яка має організаторські здібності. Основною ланкою у становленні виховного колективу є учнівське самоврядування, основним завданням якого є допомогти розкрити повною мірою інтелектуальний, соціальний, духовний, фізичний потенціал учня, виховати громадянина, який має активну життєву позицію.

Формування громадських якостей дитини в системі демократичних відносин учнівського колективу, виховання відповідальності особистості відбувається внаслідок учнівського самоуправління, як свідомої, цілеспрямованої діяльності особистості, спрямованої на самостійне планування та здійснення власної діяльності. На думку С.Є. Хозе, важливі громадські якості особистості закладаються у школі, дитячих колективах.

Формувати і розвивати в колективі здорову суспільну думку можна лише за умови добре налагодженої практичної діяльності учнів, яка можлива за відповідних умов: подолання формалізму в діяльності учнівського самоврядування і педагогічного керівництва ним; залучення членів самоврядування до процесу оновлення змісту діяльності школи, до боротьби з негативними явищами у середовищі учнів, прагнення до розширення цих органів; повага педагогів до самостійних рішень учнівського колективу і його органів, ненав'язування учням своєї волі у справах, які є компетенцією самоврядування; кваліфікована, тактовна педагогічна допомога учнівському активу, навчання його складної справи управління; практикування в дитячому колективі зміни функцій керівника і підлеглого.

Формування досконалого громадянського суспільства неможливо забезпечити без появи громадянина як самостійного члена суспільства, що володіє повним комплексом прав і свобод і, водночас, є відповідальним перед ним за свої вчинки. Сьогодні нам понад усе

бракує саме компетентного досвіду відповідальної участі у суспільно-політичних процесах в країні. Тому, насамперед, потрібно створити умови для того, щоб учні могли його набути. Завданням громадського спрямування є інтеграція соціально-педагогічних технологій в реальне життя освітнього закладу, коли самоврядування, проектування, участь в прийнятті рішень та інші стають засобами індивідуального розвитку особистості, колективу, навчального закладу. Тому легко визначається і особливість цієї виховної технології яка полягає в тому, що вона має реалізуватися на засадах самоствердження та самореалізації, самодіяльності, самоорганізації особистості. Стратегічною метою самоврядування в закладі є підготовка, формування особистості до активної, свідомої діяльності, участі у житті країни.

Здобуття старшокласниками навичок відстоювання власної громадянської позиції, вироблення моделі соціально-економічної взаємодії людей, надання досвіду політичних дискусій, особистої участі в соціально-вагомій діяльності, взаємодії з соціальними інституціями, державними закладами та іншими формами соціальної практики, перші кроки по формуванню моделі громадянського суспільства на рівні гуртка, закладу – найбільш цінний практичний результат соціально-педагогічної технології, який є основою формування громадянської відповідальності в суспільстві.

Специфічні особливості самоврядування як особливого виду громадської діяльності полягають у тому, що воно у найбільшій мірі спирається на індивідуальні особливості людини, її нахили і потреби.

З метою визначення і аналізу якості діяльності учнівського самоврядування у Львівських школах, я б хотіла вам представити дані опитування, яке проводилось у школах Львова. Слід зазначити що, діяльність у школах оцінена учнями досить високо, зокрема високі оцінки отримали такі сфери діяльності – участь у житті школи - 3.9, спілкування з вчителями та адміністрацією школи – 4, допомога від самоврядування учнів – 4, 3, планування діяльності самоврядування - 4,1.

Результати проведеного опитування у школах (*див. табл. 2*):

Таблиця 2

Критерії	По школах, у балах	В загальному по школах , у %
Кожен член комісії має чітко сформульовані цілі і знає свої обов'язки.	4	80
Самоврядування має ефективну систему залучення до роботи нових учнів.	3,7	74,4
Самоврядування бере участь у житті школи.	3,9	78
Самоврядування долучається до суспільного життя місцевої громади.	4, 4	88
Самоврядування є членом позашкільних організацій.	3,8	76
Самоврядування успішно спілкується з вчителями та адміністрацією школи.	4	80
Усі дії Самоврядування завчасно старанно плануються (організовуються).	3,9	78

Отже, участь учнів у самоврядуванні школи сприяє вихованню громадянина, формує навички критичного мислення, розвиває почуття відповідальності, допомагає соціалізації учнів.

Наталія Корній (біологічний факультет)
Наук. консультант – к.п.н. Горук Н. М.

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Метою даної роботи є дослідити сучасний стан корекційно-розвиваючого навчання у дошкільних закладах м. Львова та порівняти теоретичні засади спеціальної педагогіки із їх практичним впровадженням. Для проведення даного дослідження ми відвідали Львівський дошкільний дитячий заклад №1, де створено спеціальну групу для навчання та виховання розумово відсталих дітей.

В умовах загальної гуманізації та демократизації суспільства проблема соціальної інтеграції дітей з вадами розвитку є особливо актуальною. Провідними науковцями було доведено, що внаслідок проведеної корекції поведінки вони мають шанс стати повноцінними людьми та громадянами.

Відповідно до нової програми корекційно-розвиваюче навчання здійснюється за такими основними напрямками: індивідуальне здоров'я та необхідність його збереження; соціальна адаптація; особливості фізичного виховання та розвитку; розвиток пізнавальної сфери особистості (*сенсорне виховання, формування мислення, знайомство з навколишнім світом, розвиток мови*); формування здатності до самостійної діяльності; естетичний розвиток (*образотворче мистецтво, музика, основи конструювання*).

Навчальна програма характеризується елементарністю, максимальною спрощеністю і має на меті сформувати загальні уявлення стосовно певної теми. Вона включає такі напрями діяльності: "природа", "культура", "люди" та "я сам" і передбачає фізичний, соціально-моральний, емоційно-ціннісний, пізнавальний, мовленнєвий, художньо-естетичний та креативний розвиток дошкільняти (*Екжанова Е. А, Стребелева Е. А. Коррекционно-развивающее обучение и воспитание дошкольников с нарушением интеллекта Методические рекомендации М.: Просвещение, 2005. – 272 с*).

Під час спостереження за дітьми зауважено такі факти: рівень розвитку естетичних здібностей значно варіює; частина дітей не вміє правильно тримати аркуш паперу, користуватися ручкою, олівцем тощо; виникають труднощі із правильним розташуванням зображення на аркуші; частина дітей не може рисувати предмету по контуру та словесній інструкції; не розрізняють багатьох кольорів; частково не усвідомлюють функціонального призначення тих чи інших об'єктів; активно і привітно реагують на прихід незнайомих людей, намагаються вступити у вербальні чи невербальні контакти; мають навички самостійної роботи (одягання, санітарно-гігієнічних процедур, збирання іграшок); володіють значною допитливістю; слухняні, швидко виконують інструкції вихователя, виявляють повагу до старших; допомагають один одному у виконанні навчальних та побутових завдань; мають можливість контактувати із здоровими дітьми з інших груп на прогулянках та під час

деяких активностей; здатні до самоідентифікації та ідентифікації інших членів групи, усвідомлюють свій вік, стать тощо; характеризуються такими самими емоційно-вольовими та почуттєвими проявами, як і здорові діти; у них яскраво розвинені почуття дружби, симпатії, поваги, обов'язку тощо; у більшості є певна система уподобань та захоплень, більш-менш розвинене мислення; вони здатні до більшості видів ігрової та пізнавальної діяльності під керівництвом вихователя.

Порівнюючи теоретичні засади корекційної педагогіки із практичними спостереженнями, можна зробити наступні висновки: навчання та виховання дітей здійснюється за усіма зазначеними напрямками відповідно до нової програми; основними векторами роботи є залучення дітей до елементарної трудової (допомога у сервіруванні столу, прибирання) та соціальної (участь у концертах, виступах, інсценізаціях) діяльності; проф., д. б. н. Ніколаєва Е. І. стверджує, що діти з особливими потребами не здатні самостійно розвивати негативні звички, що було підтверджено вихователями, тому особлива увага спрямована на морально-етичне виховання з метою формування стереотипних позитивних моделей поведінки; особлива роль відведена патріотичному вихованню, що має на меті самоідентифікацію особи як представника нації, для цього створено український куточок в класі, а навчання ведеться виключно українською мовою; відомий американський учений Скілз довів, що основою успішного розвитку дітей є турбота та любов, відчуття ними своєї значущості та потрібності, тому вихователі створюють атмосферу великої родини, де кожне дитя є найвищою цінністю.

Як показали дослідження, розумово відсталі діти здатні розвиватися під впливом певних педагогічних технік, і, хоча розвиток здійснюється сповільнено, з багатьма, часом навіть значними відхиленнями, проте він є поступальним процесом, що вносить якісні зміни в психічну діяльність дітей, в їх особисту сферу. Таким чином, корекційна педагогіка є вагомим напрямом сучасної педагогічної науки, що потребує постійного розвитку та удосконалення.

Ірина Когут (географічний факультет)
Наук. консультант – доц. Біляковська О. О.

ОБДАРОВАНІ ДІТИ: ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Проблема обдарованості актуальна протягом кількох сторіч, але й до сьогодні залишається відкритою. Не викликає сумніву те, що потенціал обдарованості є найціннішим ресурсом духовного поступу й матеріального розвитку людства. Тому, як і будь-який ресурс, його слід вчасно виявити і розумно використати. У зв'язку з цим закономірно постає питання про ймовірність ідентифікації обдарованості, розв'язання якого пов'язують з аналізом концептуальних підходів до проблеми обдарованості.

Обдарована дитина – дитина, яка вирізняється яскравими, очевидними, інколи визначними досягненнями, або ж має внутрішні задатки для таких досягнень у певному виді діяльності.

Слід розрізняти також обдарованість і прискорення темпів розвитку дитини, яке може виявитися тимчасовим. Така "талановитість" швидко згасає, оскільки відсутній прояв творчого компонента, або його розвиток був несвоєчасним. Іноді дитина є носієм "прихованої обдарованості" (відсутність яскраво виражених ознак талановитості), що може бути спричинене негативним ставленням дорослих до успіхів дитини або її побоюванням бути неправильно зрозумілою. Тому, в дошкільному дитинстві складно спрогнозувати талановитість, оскільки ознаки обдарованості можуть насправді бути ознаками швидкого темпу розвитку дитини.

До ранніх виявів обдарованості дитини належать: потужна енергійність, значна фізична, розумова і пізнавальна активність, порівняно низькі втомлюваність і потреба у відпочинку; раннє навчання ходьби та інших рухів; інтенсивний розвиток мовлення; допитливість, прагнення до експериментування; легке і швидке засвоювання та використання нової інформації; ранній інтерес до читання, часто — самостійне опанування його.

Так, американські психологи (Іллінойський університет) під керівництвом М. Карне найголовнішими вважають такі показники обдарованості:

 Інтелектуальна обдарованість. Виявляється у допитливості, спостережливості, критичному мисленні, винятковій пам'яті, прагнення до нових знань, глибині занурення у справу;

 Обдарованість *у сфері академічних досягнень*. Зокрема у читанні: надає йому перевагу серед інших видів діяльності; швидко і надовго запам'ятовує прочитане; володіє великим словниковим запасом; використовує складні синтаксичні конструкції; цікавиться написанням букв і слів. У математиці: виявляє інтерес до лічби, вимірювання, зважування, упорядкування предметів; запам'ятовує математичні знаки, цифри, символи; легко виконує арифметичні дії; застосовує математичні вміння і терміни до ситуацій, що не стосуються безпосередньо математики. У природничих науках: виявляє інтерес до навколишнього; цікавиться походженням та призначенням предметів і явищ, їх класифікацією; увага до явищ природи, їх причин і наслідків, намагання експериментувати;

 Творча обдарованість. Дитина допитлива, самостійна, незалежна у міркуваннях; виявляє здатність глибоко занурюватись у справу, що її цікавить, та домагатися значної продуктивності діяльності; у заняттях та іграх схильна до точності дій, завершеності; легко змінює способи поведінки і діяльності в обставинах, що змінюються;

 Обдарованість *у сфері спілкування*. Виявляє лідерські нахили, здатність до гнучкого спілкування, впевненість у собі серед знайомих і незнайомих людей; ініціативна, бере на себе відповідальність за інших.

Обдарованість є наслідком поєднання таких якостей: спадковості, впливу середовища, інтелектуальних здібностей, властивостей темпераменту, творчого підходу, наполегливості та щасливого випадку.

Зауважимо, що першовідкривачами обдарованості дітей є батьки. Вони виконують найголовнішу роль у ставленні і розвитку не тільки обдарованої дитини, а й її особистості. Батьківське відкриття власної дитини повинно народжувати радісне очікування і готовність вирішувати пов'язані з цим проблеми.

Робота з обдарованими дітьми вимагає належної змістової наповненості занять, зорієнтованості на новизну інформації та різноманітні види пошукової аполітичної, розвиваючої, творчої діяльності. Саме тому, працювати з такими дітьми не просто, адже це вимагає не менш високої кваліфікації педагога, але й творчості.

Серед методів навчання обдарованих учнів мають переважати самостійна робота, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєних знань, умінь і навичок. Контроль за їх навчанням повинен стимулювати поглиблене вивчення, систематизацію, класифікацію навчального матеріалу, перенесення знань у нові ситуації, розвиток творчих елементів у їх навчанні. Домашні завдання повинні мати творчий, індивідуальний і диференційований характер.

Індивідуальні форми позакласної роботи передбачають виконання різноманітних завдань, участь в очних і заочних олімпіадах, конкурсах на кращу науково-дослідну роботу. Вчителі повинні послідовно стежити за розвитком інтересів і нахилів учнів, допомагати їм в обранні профілю позашкільних занять.

Робота з обдарованими дітьми відбувається за спеціальними програмами, які акцентують увагу на певних сильних сторонах особистості (посилююча модель), або на слабких (коригуюча модель), посилюють сильні сторони, щоб компенсувати слабкі (компенсуюча модель).

Програми для обдарованих дітей повинні:

 надавати можливість для поглибленого вивчення тем, які обирають учні;

 забезпечувати самостійність у навчанні, тобто навчання, яке керується самою дитиною;

 розвивати методи та навички дослідницької роботи;

 розвивати творче, критичне та абстрактно-логічне мислення;

 заохочувати та стимулювати висування нових ідей, які руйнують звичні стереотипи та загальноприйняті погляди;

 сприяти розвитку самопізнання та саморозуміння, усвідомленню своєрідності власних здібностей та розумінню індивідуальних особливостей інших людей;

 вчити дітей оцінювати результати роботи за допомогою різноманітних критеріїв, заохочувати оцінювання роботи самими учнями.

Створення спеціальних класів і спеціальних шкіл для обдарованих дітей, зумовлене тим, що обдаровані діти краще почуваються з рівними собі за інтелектуальним розвитком. Проте більшість зарубіжних учених вважають це недоцільним, оскільки за такої форми

навчання певною мірою відбувається соціальна дезінтеграція обдарованих особистостей: навчання ізольовано від ровесників може мати негативні наслідки для їх загального, соціального та емоційного розвитку.

Водночас психологами визначено, що інтелектуально обдаровані діти мають цілу низку проблем, а саме:

- неприйняття школи. Їм цікаво вчитися, оскільки подобаються складні ігри та завдання і не викликають інтересу ті, котрими здебільшого цікавляться їхні однолітки. Через це обдарована дитина може опинитися в ізоляції, закритися від інших;
- нонконформізм, тобто обдаровані діти відкидають стандартні вимоги. Особливо, якщо ці вимоги суперечать їхнім інтересам або здаються безглуздими;
- занурення у філософські проблеми;
- розбіжність між фізичним, інтелектуальним та соціальним розвитком.

Зокрема, зазначимо, що в Україні проблематикою обдарованих дітей, складанням індивідуальних програм їхнього виховання і навчання займається науково-практичний центр "Психодіагностика і диференційоване навчання" Інституту психології їм. Г. С. Костюка АПН України.

Методи діагностування здібностей передбачають виявлення потенційних можливостей інтелектуального розвитку: рівня дослідницької активності, здатності до прогнозування, вивчення особливостей особистісного розвитку. Обдарованим дітям більше властива емпатія (співпереживання), а низький рівень розумового розвитку поєднується з агресивним типом поведінки. Обдаровані діти відповідальніші, глибше за своїх однолітків переживають як успіх, так і невдачу.

Отже, навчання і виховання обдарованих дітей є складним і відповідальним процесом, який вимагає від учителя креативності, нетрадиційних підходів, «занурення» у проблематику та високого професіоналізму.

Тарас Козак (географічний факультет)
Наук. консультант – к. п. н. Горук Н. М.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЛІТНЬОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ

На кожному етапі розвитку суспільства домінують певні орієнтири на освіту та виховання нового покоління. В наш час особливо актуальною стає проблема формування екологічної свідомості та культури не лише дорослих, а й школярів, щоб зростали вони зі стійким розумінням того, що Земля – наш спільний дім, турбота про який – святий обов'язок кожної людини.

Діти – це майбутнє кожної держави. Від їхньої освіченості та переконань залежить якою буде через кілька десятиліть не тільки наша держава, а й Земля. Від екологічного стану

довкілля залежить існування життя на Планеті. Саме тому екологічна освіта має бути цілеспрямованою та неперервною, глибоко продуманою системою.

Що ж таке “екологія”? Наука про навколишнє середовище, оселю, людину, її взаємодію із цим середовищем і шляхи забезпечення умов для її життя. Однак це не лише наука. Це світорозуміння, яке передбачає і свідоме ставлення до всього сущого, і його активний захист. У зв’язку із цим поняття “екологічне виховання” ми розглядаємо як педагогічний процес, спрямований на формування екологічної культури особистості.

Любов до природи необхідно виховувати з раннього дитинства, тому екологічне виховання слід здійснювати на всіх етапах становлення молодої особистості як під час навчання в школі, так і в позаурочний час. На кожному з них ставиться певна мета, завдання, добирається відповідна методика з огляду на вікові особливості учнів.

Перспективність екологічного виховання – одна з передових педагогічних ідей Василя Олександровича Сухомлинського, полягає у цілеспрямованому формуванні у вихованців усвідомлення органічного взаємозв'язку і єдності людини з навколишнім середовищем, розуміння ролі природи у житті людини, необхідності її охорони, виховання особливої відповідальності за стан довкілля.

Ідеї великого педагога щодо екологічного виховання надихають педагогічний колектив табору “Росинка”, що розташований у Жовківському районі Львівської області. Ґрунтуючи свою діяльність на багаторічному досвіді педагоги табору надають перевагу активному відпочинку школярів, намагаються відкрити дитячу душу через природу, сприяють її вивченню.

Планування виховної роботи у таборі “Росинка” спрямоване на розвиток пізнавальних здібностей, гуманізму, доброчинності, здатності до безкорисливих дій щодо охорони життя та екоохоронного типу поведінки. Кожен школяр, на думку вихователів табору, повинен уявляти Природу не лише як середовище людського спілкування, а й як об'єкт почуттєво-емоційного пізнання.

У своїй діяльності вихователі широко застосовують конкурси малюнків, театралізовані вистави, казки, сюжетно-рольові та дидактичні ігри, літературні вікторини, перегляди фільмів, екскурсії тощо. Вагоме місце у програмі виховної роботи з дітьми посідають казка та гра.

Оскільки ДОТ “Росинка” розташований на території дендрологічного парку, то є можливість використовувати надзвичайно цікаві для дітей форми та методи виховної роботи: мандрівки лісовою стежиною “За сонячним промінчиком”; розповіді про тварин і рослини (“Хто у лісі живе?”, “Що у лісі росте?”); уявні мандрівки; ігри (“Лісові робінзони”, “Пошук лісових фантазерів та поетів”); інсценівки; виставки польових квітів, ікебани; вікторини (“Що ви знаєте про природу рідного краю?”, “Птахи – друзі лісу”, “Чи знаєте ви?”, “Тварини і птахи нашої місцевості у Червоній книзі”); знахарські посиденьки (“Знай, знаходь, використовуй”); рятувальні операції (“Допоможи зеленим друзям”, “Мурашник”, “Грибний козубок”); ведення усних та письмових журналів (“Моя земля, моє Розточчя”); екскурсії в Зіболківське лісництво; веломандрівки Жовківщиною тощо.

Під час щоденних загонових справ учасники табору практикують цікаві зоохвилинки (“хвилинки-цікавинки”, “віконце в природу” тощо). Загони складають екологічні довідники, куди фіксують відомості про рослини і тварин, створюють “Правила – заборони” для відвідувачів заповідника, випускають стінгазети, де ілюструють, що можна, а чого не можна робити в природі, пишуть пам’ятки екологічної поведінки.

Елементи екологічного виховання червоною ниткою проходять через увесь виховний процес у таборі. Щоб прищепити любов до природи і оберігати її, вихователі дають багато цікавої і пізнавальної інформації на природничу тематику та залучають учасників до активної співпраці й самостійних пошуків.

Влітку 2011 року я, працюючи у таборі “Росинка” вихователем п’ятого загону “Горішки”, очолював екологічний клуб молодших школярів “Краплинка”, який займався дослідженнями води. Кожен учасник клубу взяв посильну участь у цій роботі: малював, виготовляв плакати, готував інсценівки. Усі діти стали справжніми охоронцями води.

Позашкільні навчально-виховні установи (в тому числі й дитячі оздоровчі табори) відіграють велику роль у формуванні екологічної свідомості дитини. Оскільки діти за своєю природою – дослідники, тому все, що треба – це вчасно й уміло підштовхнути їх бажання проводити цікаву роботу. Саме творчий підхід до проблеми виховання екологічної культури є запорукою результативності роботи педагогів.

Ольга Костик (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Заячківська Н. М.

АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙ МАРІЇ МОНТЕССОРІ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Педагогіка видатного італійського гуманіста Марії Монтессорі (1870-1952), як справедливо стверджують, “завоювала весь світ”. Ця жінка створила власну оригінальну систему виховання і навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Практичну діяльність Монтессорі розпочала в дитячій психіатричній клініці (1895–1898), де під впливом ідей Ж. Ітара та Е. Сегена, які займалися проблемами розвитку дітей з відхиленнями, розробила власний метод розвитку органів чуття в розумово відсталих дітей. Загалом педагогічна система М. Монтессорі репрезентує теорію вільного виховання й сенсуалізму (напрям у теорії пізнання, який визнає відчуття єдиним джерелом знань) у педагогіці.

Перший дошкільний заклад “Будинок дитини” Монтессорі відкрила 1907 р. в Римі. Досвід роботи дошкільних закладів був узагальнений в книзі “Метод наукової педагогіки” (1909), яка викликала жвавий інтерес не лише в Італії, а й за її межами.

Вивчаючи педагогічну спадщину М. Монтессорі, ми погоджуємося з науковцями, які виокремлюють три основні періоди її *науково - педагогічної діяльності:*

 перший (1891–1906 р.р.) – період виникнення інтересу до педагогічної діяльності; виявлення та обстеження педагогом дітей з порушенням інтелектуального розвитку з метою подальшого їх “педагогічного лікування”; підбір і апробація спеціальних методів лікування й виховання розумово відсталих дітей на ідеях експериментальної психології та педагогіки вільного виховання;

 другий (1907–1910 р.р.) – період наукового обґрунтування і впровадження педагогічної системи М. Монтессорі на базі створених нею “Будинків дитини”, в яких виховувалися соціально занедбані діти та діти з інтелектуальними порушеннями;

 третій (1911–1952 р.р.) – період всесвітнього визнання та впровадження Монтессорі-педагогіки. Втім із 1922 по 1945 р.р. через політичний пресинг М. Монтессорі було усунено від діяльності в освітній системі Італії та заборонено використання розробленої нею педагогічної системи. У Радянському Союзі систему навчання італійського педагога було заборонено через ідеологічні міркування та упереджене ставлення до її інновацій.

Секрет успіху та популярності методики М. Монтессорі полягає в тому, що ця методика ґрунтується на відкритому навчанні, тобто власні спостереження дитини орієнтують вчителя на вибір актуальних для конкретної ситуації потрібних дидактичних прийомів. Суть педагогіки Монтессорі полягає в девізі: “Допоможи мені зробити це самому!” Крім цього, методика М. Монтессорі послуговується теорією вільного виховання, в основі якої лежить природжена потреба дитини у свободі і спонтанності. А спеціальним чином облаштоване розвивальне середовище, відповідаючи розмірам маленької дитини, задовольняє ці та інші її потреби. Саме різновіковий колектив Монтессорі допомагає дитині опанувати найскладнішу з наук – вміння бути одночасно особистістю і частиною колективу.

Педагог навчала і розвивала дітей за своєю методикою в “Будинках дитини”, емблемою яких є копія картини Рафаеля “Мадонна в кріслі”, що символізує високу ідею материнства та всього людства. Марія Монтессорі хотіла, щоб ця картина Рафаеля висіла у кожній такій школі і цим красномовно нагадувала про країну, в якій вони зародились.

Уроки в школах, які функціонують за системою М. Монтессорі, відрізняються від шкіл традиційного зразка насамперед самою формою заняття. У перші дні перебування у школі діти не засвоюють ідею колективного порядку, тому вчителі проводять колективні уроки після вправ на дисципліну, в результаті яких діти вчаться слухатись та концентрувати свою увагу. Крім форми, важливу роль відіграє також спосіб проведення уроку. Основні особливості індивідуальних занять – це стисліть, простота і об’єктивність. Завдяки цій стислості і простоті дітям легше засвоїти матеріал. А прагнучи до об’єктивності, вчитель допомагає дітям зосередитись на об’єкті, який вивчається. Учитель присутній у класі лише як спостерігач, зацікавлений в позитивній реакції дітей.

Монтессорі відкрила сенситивні (тобто, найчутливіші) періоди сприйняття світу, які характерні тільки для дітей і не повторюються в дорослому віці. Особливість цих періодів у тому, що у кожному конкретному віковому проміжку розвивається певна ділянка мозку. І завдання дорослих – створити таке середовище, яке сприятиме розвитку навичок, пов'язаних саме з цією ділянкою. Дітям з особливими потребами необхідна особлива увага саме в ці

сенситивні періоди, перебіг яких може значно відрізнятись від їх перебігу у здорових дітей. Тому таким важливим є відкрите навчання, характерне для методики М. Монтессорі, коли власні спостереження дитини орієнтують вчителя на вибір потрібних, актуальних для конкретної ситуації дидактичних прийомів.

Система М. Монтессорі створює реальні можливості для реалізації інтегрованої (інклюзивної) освіти. Вона набуває важливого значення не тільки для організації особистісно-зорієнтованої педагогічної моделі, але й забезпечує ефективність корекційних впливів.

Актуальність ідей М. Монтессорі зумовлена тим, що Україна вступає на шлях розвитку цивілізованих країн. Одним з найважливіших завдань в такому разі стає інтеграція дітей з особливими потребами у суспільство. В цьому є і потреба, і можливості, адже у нас є змога запозичувати досвід з Голландії, Німеччини, Польщі, де активно впроваджується методика М. Монтессорі. В Інституті педагогіки Університету ім. Марії Кюрі-Склодовської в Любліні проводять дослідження з метою впровадити систему Монтессорі в сучасну освіту. Сподіваємося, що система Монтессорі стане одним із шляхів подолання недоліків сучасної освіти і в Україні.

Вважаємо, що на часі організація підготовки навчання за системою М. Монтессорі в нашому університеті. Було б доцільно кафедрі загальної та соціальної педагогіки розробити спецкурси для зацікавлених цією тематикою студентів, зокрема для майбутніх учителів англійської мови.

Оксана Крижалка (факультет іноземних мов)
Наук. консультант– асист. Лещак Т. В.

ВОЛОНТЕРСЬКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА ОСОБАМ З ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

Серед порушень опорно-рухового апарату дитячий церебральний параліч є найбільш інвалідним захворюванням дитячого віку. Проблема ДЦП набуває особливої гостроти у зв'язку з тенденцією до почастішання випадків цього захворювання в усіх країнах. Сьогодні у нас є понад ЗО тисяч таких хворих, що потребують різнобічної і довготривалої реабілітації.

"Дитячий церебральний параліч" (ДЦП) означає групу порушень рухових функцій мозку, що з'явилися під час порушення у новонародженому віці. Ці порушення не прогресуючі, тобто з'являються з моменту народження дитини та існують на протязі всього життя. Рухові порушення часто представлені слабкістю в певній групі м'язів, з-за чого порушена ходьба, рухи руками або, наприклад, закидається шия; також можливі так звані гіперкінези – різкі стереотипні рухи в руках, ногах, мімічній мускулатурі, які важко контролюються хворим (*Про ДЦП [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dcp.com.ua/aboutcp/*)

Доповідь базується на досвіді роботи з молоддю навчально-реабілітаційного центру "Джерело". На сьогодні у ньому існує три відділи, що провадять кваліфіковані програми з

навчання, реабілітації та соціалізації людей з особливими потребами тощо. Метою доповіді є аналіз проблеми психології дітей хворих на ДЦП, аналіз досвіду психологічної допомоги людям з ДЦП з метою підвищення рівня їх соціально-психологічної адаптації.

Значні порушення опорно-рухової системи та мови у дітей-інвалідів викликають проблеми у спілкуванні, дефіциті інформації, самотність, проблеми здоров'я та соціальної адаптації, суїцидальні ідеї тощо. Соціально-психологічна адаптація пов'язана з входженням особистості у соціальне оточення (*Штукатурова Д. Особливості самооцінювання людей з особливими потребами // Психолог. – 2005. – № 11. – С. 26–31*).

Працюючи з молоддю ми ставимо перед собою завдання, щоб співпраця була максимально плідною і сприяла формуванню особистості людини, яка здатна, незважаючи на фізичну неповноцінність, зайняти повноцінне місце у суспільстві. Щодо психологічної допомоги, то в основному вона полягає у принесенні емоційної розрядки, так як для молодих людей дуже важливим є спілкування, де позитивну атмосферу створюємо саме ми, нашим хорошим настроєм та відкритістю на спілкування. Основне це стати для них другом і помічником. Створення дружньої атмосфери сприяє розкриттю особистості та подальшому розумовому, фізичному і моральному розвитку. Дуже важливо сформувати у них правильне ставлення до себе, до своїх можливостей і здібностей. Для цього слід багаторазово підкреслювати, що поряд з вадами у нього є великі достоїнства, що він зможе багато чого досягти в житті, якщо докладе зусиль. Також слід часто хвалити їх, навіть як нам здавалося б, за найнезначніші справи, та їм це коштує насправді зусиль. Тому наступним є вміння чекати з нашої сторони, так як у багатьох є значні порушення мови, чи рухів, тому в цьому ми можемо проявити себе як помічники, допомагаючи справитись з будь-якими побутовими справами, чи дати можливість висловити свою думку, яку інколи зрозуміти дуже важко.

Беручи до уваги педагогічну роботу з молоддю, то ми організовуємо кількаденні табори та поїздки, де молоді люди з церебральним паралічем мають можливість відпочити та пізнати щось нове та цікаве для себе, так кожна поїздка має програму. Часто це різного роду розваги та ігри, читання та обговорення Святого Письма, розігрування сценок, які спрямовані на розвиток мови і мислення, духовний та розумовий розвиток. Так наприклад, одна з ігор полягає в тому, що ми ділимось на дві групи; одна з груп має завдання вигадати і записати історію; тоді по-одному заходять члени іншої групи яким розказують історію; так як кожен щось забуває, додає своє, то історія в кінцевому результаті виходить спотворена. Ця гра і розвиває мислення, і в той же час є розважальною. Тому при роботі з людьми з особливими потребами береться до уваги всесторонній розвиток особистості.

Отже, психолого-педагогічна допомога дітям з церебральним паралічем є надзвичайно важливим аспектом для подальшого розвитку особистості та інтеграції у суспільство, саме тому необхідно максимально сприяти вихованню і в суспільстві правильного ставлення до людей з особливими потребами. І саме завдяки волонтерській діяльності можна суттєво долучитись до здійснення важливої соціальної допомоги, яка полягає у добровільному служінні людям, взаємодопомозі, піклуванні про ближнього, і тим самим показувати позитивний приклад для наслідування.

Ольга Крук (біологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л. О.

МАЙСТЕРНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА

Специфіка педагогічної діяльності виявляється насамперед у тому, що за своєю природою вона має гуманістичний характер. У цілісному педагогічному процесі педагог вирішує два важливі завдання – адаптації й гуманізації. Адаптивна функція пов'язана з підготовкою студента, учня, вихованця до певної соціальної ситуації, до конкретних запитів суспільства, а гуманістична – з розвитком його особистості і творчої індивідуальності.

Педагог – суб'єкт педагогічної діяльності, інструментом впливу якого є його особистість, знання, вміння, почуття, воля. Специфічним є і об'єкт (предмет) педагогічної праці. У педагогічному процесі студент (учень) виступає суб'єктом, адже педагогічний процес вважається продуктивним лише за умови поєднання елементів самовиховання і самонавчання суб'єкта учіння. Більше того, педагогічний процес змінює не лише вихованця, а й педагога, розвиваючи в ньому одні якості особистості і викорінюючи інші.

Специфічним є й результат педагогічної діяльності – це людина, котра оволоділа певною частиною суспільної культури, здатна до подальшого саморозвитку і виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

Щоб досягти довершеності, йому потрібно повсякчас не лише вивчати свій предмет, його історію, філософію, а й вдосконалити техніку свого викладання. У цьому відношенні діяльність викладача дуже близька до діяльності актора.

Спираючись на дослідження А. Бойко, І. Зязюна, Л. Ковальчук та інших науковців, зазначимо, що педагогічна майстерність викладача – це професійне вміння оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, спрямувати їх на всебічний розвиток та удосконалення особистості студента, що забезпечує високу організацію педагогічного процесу. Вона характеризується високим рівнем розвитку спеціальних умінь.

Велике значення у цьому має володіння педагогічною технікою, що відзначається вмінням перетворювати на апарат педагогічного впливу свої емоції, жести, міміку, свій голос. Основою педагогічної техніки є педагогічне спілкування.

Педагогічне спілкування – це професійне спілкування викладачів і студентів під час занять або в позааудиторний час, спрямована на створення сприятливого психолого-педагогічного клімату. Воно виконує низку важливих функцій (пізнання особистості і обмін інформацією, організація діяльності, обмін ролями, співпереживання, самоствердження тощо).

На *етапі управління* спілкуванням визначальну роль відіграє вміння педагога підтримувати ініціативу студентів організувати діалогічне спілкування. Природно, що викладач у навчальній діяльності і поза нею повинен бути ініціатором в управлінні спілкуванням. Для цього необхідно звернути увагу на демонстрування власної прихильності

до аудиторії, показ яскравих цілей діяльності, передавання розуміння викладачем внутрішнього стану студента під час навчання, організацію контакту з усією студентською аудиторією.

Важливу роль відіграє творче самопочуття викладача, яке Станіславський визначає як таке душевне і тілесне почуття актора на сцені, що благотворно сприяє творчому процесу. Творче самопочуття викладача ніколи не залишається безслідним. Воно проникає, впливає на почуття і свідомість студентів, переборює психологічні бар'єри, спонукає їх до творчого сприйняття матеріалу і залишається не лише надовго в пам'яті, а й стає якоюсь мірою їхньою життєвою позицією.

Велике значення під час майстерного спілкування викладача з аудиторією має *пантоміміка* (виражальні рухи тіла, рук, ніг). Вона допомагає виділити головне, малює образ. Рівна хода, зібраність свідчить про впевненість викладача у собі, в своїх знаннях. Водночас сутулість, в'ялість засвідчує про внутрішню слабкість людини, невпевненість у собі. Жести викладача повинні бути органічними і стриманими, без різких змахів.

Велику роль у педагогічному спілкуванні відіграє також *міміка* – мистецтво висловлювати свої думки, почуття, настрої, стани м'язами обличчя. Жести, міміка, підсилюючи емоційну значущість інформації, активно впливають на студентів. Широкий діапазон почуттів демонструє посмішка на обличчі викладача. Найвиразніші на обличчі людини очі, адже "порожні очі – дзеркало порожньої душі".

Розвиток студентського самоуправління передбачає вивчення думки студентів про якість викладання навчальних дисциплін і лекційної майстерності викладачів і також її врахування при проведенні атестації викладачів і конкурсного обрання їх на посаду. З цією метою проводиться анкетування студентів. Близько 80% студентів хочуть бачити викладачів компетентними, справедливими людьми.

Підсумовуючи, зазначимо, що у справі оволодіння педагогічною майстерністю важливі такі положення:

 не можна вдосконалити свою педагогічну майстерність, не займаючись постійно вивченням власної методики, і навпаки, не можна вивчати методику, не визначивши її вдосконалення;

 не можна вдосконалити свою майстерність, не використовуючи досвід своїх колег;

 вивчення своєї та інших методик можливо лише у процесі практичної діяльності;

 по-справжньому можна вивчити методику свого колеги, лише допомагаючи йому;

 не можна вдосконалити педагогічну майстерність з орієнтацією на "чорний ящик";

 удосконалення і самовдосконалення викладача не має меж.

Вікторія Курніцька (географічний факультет)
Наук. консультант – к. п. н. Горук Н. М.

ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Впровадження технічних засобів на уроках, зокрема на уроці географії, є дуже важливим. Вони допомагають вчителям унаочнити нові знання та сприяють їхньому закріпленню. Важко уявити сучасний навчальний процес без їх застосування, оскільки вони дають можливість показати динаміку, рух, зміну, процес перебігу явища вивчення, виділити предмет вивчення і цікаво подати його для засвоєння. Використання ТЗН забезпечує спільну діяльність різних аналізаторів учня. Інформація в мозок надходить по різних каналах, тому ефективність навчання істотно підвищується.

Дослідження доводять, що ті діти, яких навчали без застосування наочних і технічних засобів у середній школі, відстають від тих, хто навчався із залученням ТЗН. Відповідно, набуває неабиякої актуальності дослідження застосування ТЗН у школі, зокрема на уроках географії, яку неможливо вивчати без наочності. ТЗН дозволяють вийти за рамки навчальної аудиторії; зробити видимим те, що неможливо побачити неозброєним оком, імітувати будь-які ситуації. Багато сучасних технічних засобів аж до персональних комп'ютерів стали або стають звичними в повсякденному побуті сучасних школярів.

Застосування ТЗН інтенсифікує передачу інформації, значно розширює ілюстративний матеріал, допомагає створювати проблемні ситуації й організовувати пошукову діяльність учнів, підсилює емоційність навчання, формує навчальну мотивацію тих, кого навчають, індивідуалізує й диференціює навчальний процес.

Упровадження нових інформаційних технологій у навчально-виховний процес приводить до корінної зміни характеру діяльності педагога – вона наближається до професійної діяльності дослідника, програміста, організатора, консультанта. Наявність комп’ютеризованих засобів навчання дає можливість учителю повніше проявити свою творчість, оскільки йому доводиться самостійно розробляти електронні навчальні матеріали. Це вимагає введення нових аспектів і у навчання студентів – майбутніх вчителів географії, які повинні навчитися методиці підготовки електронних наочних матеріалів, тестів, презентацій, кросвордів тощо.

Все частіше в навчальних закладах можна почути термін “інтерактивна дошка” або “мультимедійна дошка”. Це новий периферійний пристрій який виконує роль додаткового комп’ютерного монітора. ІД відрізняється від звичайного монітора поверхнею, яка чутлива до дотику та має великі розміри для зручності в роботі з аудиторією. Подібно до звичайного комп’ютерного монітора управління прикладними програмами комп’ютера здійснюється або курсором мишки, або з екранної клавіатури, що виведена на поверхню дошки. Роль курсору мишки на цьому вторинному моніторі з сенсорною поверхнею виконує будь-який твердий

предмет, зокрема палець, фломастер або указка. Такий пристрій є яскравим прикладом удосконалення процесу навчання.

Також важливо згадати про навчальні кінофільми. Велике методичне значення їх полягає в тому, що вони не лише дають натуральне зображення предметів і явищ, а й показують їх у русі. За допомогою кінофільму діти дістають реальне уявлення про предмети і явища, яких вони не можуть спостерігати безпосередньо. Демонстрування кінофільмів забезпечує ознайомлення з найскладнішими технологічними процесами і процесами, що відбуваються в природі за дуже короткий час.

Письмове опитування, яке я провела серед учнів декількох шкіл, підтвердило моє припущення щодо важливості застосування ТЗ у процесі навчання. Зокрема, старшокласники навіть у виконанні домашнього завдання надавали перевагу використанню комп'ютерів для пошуків цікавої інформації, написання проектів тощо. Це опитування розкрило погляди сучасних школярів на навчання і є тим необхідним зворотнім зв'язком, що показує погляд учнів на сучасні проблеми школи.

Андрій Кучанський (фізичний факультет)
Наук. консультант – доц. Мищишин І. Я.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Стародавній філософ Конфуцій вважав, що перед людиною три шляхи до пізнання: шлях критичного мислення – найбільш благородний, шлях наслідування – найбільш легкий і шлях особистого досвіду – найбільш важкий.

У сучасній психолого-педагогічній літературі критичне мислення визначають як наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та зважених рішень стосовно довіри до будь-якого твердження: чи мусимо ми його сприйняти, чи відкинути або відкласти, а також ступінь упевненості з яким ми це робимо. Тобто, під критичним мисленням слід розуміти мислення, що характеризується контрольованістю, обґрунтованістю та цілеспрямованістю. Таки тип мислення найчастіше застосовують для розв'язання задач, формулювання висновків, імовірнісної оцінки та ухвалення рішень.

Ключовими ознаками критичного мислення вважають:

- уміння урівноважувати у своїй свідомості різні точки зору;
- уміння піддавати ідею м'якому скепсису;
- об'єднання активного й інтерактивного процесу;
- перевірка окремих ідей на можливість їх використання;
- моделювання систем доказів, на основі яких базуються різні точки зору в разі;
- переоцінка та переосмислення понять та інформації;

- здатність знайти необхідну інформацію та використовувати її самостійно під час прийняття рішення.

Американський фахівець Ричард Пауль запропонував таку робочу дефініцію: критичне мислення – це мислення про мислення, коли ви мислите задля вдосконалення свого мислення. Серед найбільш важливих характеристик автор виділяє: 1) критичне мислення – це не просте мислення, а мислення, яке спричиняє самовдосконалення; 2) бажане самовдосконалення приходить з навичками використання стандартів коректної оцінки процесу мислення. Коротко кажучи, це самовдосконалення мислення на підставі певних стандартів.

Самостійність мислення тісно пов'язана з критичністю. Критичність мислення виявляється у здатності людини не потрапляти під вплив чужих думок, оцінювати позитивні та негативні аспекти явища чи факту, виявляти цінне в них. Людина з критичним мисленням вимогливо оцінює й свої власні думки, рішення, вчинки і виявляє самокритичне ставлення до своїх дій.

З точки зору педагогічної теорії розвивального навчання (Є. Полат) критичне мислення має наступні ознаки: аналітичність (відбір, порівняння, зіставлення фактів та явищ); асоціативність (установлення асоціацій з раніше вивченими фактами, явищами); самостійність; логічність (уміння будувати логіку доказовості розв’язання проблеми, послідовність дій); системність (уміння розглядати об’єкт, проблему в цілісності їх зв’язків і характеристик).

Для з'ясування рівня та чинників розвитку критичного мислення студентів було проведено опитування студентів різних курсів. В результаті було встановлено, що лише 41% студентів вважають, що навчальний процес вищої школи, спрямований на формування в студента активної позиції, розвиток власних критичних суджень. Відповіді на наступне питання вказали на переконання студентів, що навчальний процес у вищій школі скерований не на те аби формувати власні судження, самостійно шукати шляхи вирішення поставлених завдань (23%), а на відтворення “шаблонів” (77%). На питання чи спонукають викладачі висловлювати свої власні думки, гіпотези й судження 57% визнали, що лише в процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу; 12% погодилися, що цим займаються здебільшого викладачі фундаментальних дисциплін; 31% вважають, що як правило власна думка студента нікого не цікавить. Причинами низької активності студентів до висловлювання власних суджень, відсутність досвіду критичного осмислення навчального матеріалу студенти визнали: звичку пасивно сприймати чужі думки (41%); відсутність відповідних умінь (36%); боязнь неприйняття (23%). Основною перешкодою розвитку критичного мислення 71% студентів визнали небажання викладачів спонукати студентів до навчальних дискусій; ще 21% погодилися з тим, що виклади і висновки авторитетних викладачів апріорі не викликають сумнівів і заперечень; решта зважають на домінування в навчальному процесі лекційних занять, що не передбачають відкритого діалогу з студентами. Доволі оптимістичний погляд висловила більшість студентів щодо наявності в навчальному процесі чинників, які стимулюють визначення для себе нових освітніх цілей та їх досягнення

(67%). Незважаючи на доволі скептичну характеристику навчального процесу, використання його потенціалу для розвитку активності, самостійності, критичної позиції студентів, значна їх більшість (76%) погоджується, з тим що вища школа є відповідним середовищем для формування майбутньої інтелектуальної еліти.

Отож, щоб стимулювати критичне мислення, викладачеві необхідно:

- дозволити студентам вільно розмірковувати та висловлювати свої думки;
- навчити толерантно сприймати різноманітні ідеї та думки;
- сприяти активному залученню студентів до процесу навчання;
- висловлювати впевненість у здібностях кожного студента.

Щоб розвивати критичне мислення, студенти повинні: розвивати впевненість у собі, розуміння цінностей власних поглядів та ідей; брати активну участь у процесі навчання; поважати думки інших; бути готовими продовжувати чи відкидати міркування, судження.

Успішність та ефективність формування компетентностей студентів залежать від форм та методів організації навчального процесу. Пріоритетними в цьому відношенні стають сучасні педагогічні технології, які забезпечують активні форми діяльності студентів, залучають їх до творчого процесу пізнання, дослідження проблем, формування власної думки та самореалізації.

Роман Кшановський (історичний факультет)
Наук. консультант – асист. Крива М.В.

ВАЛЕОЛОГІЧНА ОСВІТА УЧНІВ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Збереження та укріплення здоров'я по суті,
є проблемою керування здоров'ям.
Г.Л. Апанасенко

Проблема збереження і зміцнення здоров’я учнів в наш час є особливо актуальною, оскільки зараз стан здоров’я та демографічні показники в Україні знизилися, набули значного поширення шкідливих звичок серед молоді. Зокрема, соціальні дослідження, які проводилися інститутом соціологічних досліджень ім. Яременко, показують, що в 11 років 17% школярів починають палити цигарки; кожен п'ятий школяр в Україні у віці 11–12 років палить; 91% учнів віком 15–16 років хоча б раз пробували алкоголь; основними місцями поширення наркотиків в містах України є школи і місця розваги молоді.

Тому постала проблема популяризації та ефективного викладання валеології у школі, яка введена у навчальний план педагогічних навчальних закладів України лише з 1994 року (з 2005 року “Основи здоров’я”), але вже тоді ми відчули вагомі результати проведеної валеологічної діяльності.

Валеологія – це наука про фундаментальні закони формування, збереження та зміцнення здоров'я людини, про теорію і практику управління здоров'ям у всіх його аспектах – духовному, психічного, фізичному та соціальному.

Валеологічна освіта ставить за основу такі пріоритети:

 шанобливе ставлення до основ буття людини: повітря, землі, води, здоров'я, держави… що прямо та опосередковано виховує здорову свідомість;

 переорієнтація освіти на нові технології навчання та виховання, за якими дитина вчиться вчитися, засвоює мислення; моральні та валеологічні норми буття, де пізнання світу має позитивне забарвлення;

 набувають свого розвитку форми спілкування батьків зі школою, звідки батьки оволодівають валеологічною культурою та втілюють її в зміцнення здоров'я своїх дітей;

 упровадження здорового способу життя ставить за мету збереження здоров'я людини та профілактики захворювань;

 осмислення цінності життя живого; здоров'я та особиста зацікавленість індивіда у власному здоров'ї.

Принципова відмінність валеології від інших дисциплін медико-біологічного спрямування (основ медичних знань) в тому, що вона базується на відмові від пасивно-профілактичної тактики охорони здоров'я, від профілактики хвороб і прийнятті стратегії формування здоров'я з урахування індивідуальних можливостей людини, розуміння здорового способу життя як здоровотворення.

Головною особливістю викладання дисциплін, спрямованих на зміцнення здоров'я (в тому числі валеології), є правильне визначення вікової мотивації збереження здоров'я. На думку спеціалістів, хоча і досить умовно, все-таки можна розподілити вікові особливості відношення дітей, підлітків, юнацтва щодо питань життя та смерті, здоров'я та хвороби.

Валеологічна освіта включає впровадження способів і методів навчання індивідуальними засобами збереження та зміцнення здоров'я, соціальну адаптацію за складних умов, профілактику та стимуляцію здоров'я, психологічну реабілітацію дітей та молоді. Поширення валеологічної освіти впроваджує низку методик задля вкорінення у свідомість дитини загальних засад для збереження довкілля та надання переваг активному відпочинку.

Успішна реалізація валеологічної освіти можлива лише на засадах активної співпраці, партнерства всіх учасників навчально-виховного процесу, що передбачає й уможливлює: особистісно орієнтоване навчання; збагачення змісту емоційним, особистісно значимим матеріалом; використання інтерактивних методів навчання; послідовну диференціацію та індивідуалізацію вивчення цього предмета; відпрацювання практичних дій при вивченні кожної теми; багатоваріантність форм різних видів діяльності учнів; залучення до активної співпраці сім'ї та громади.

Важливо, щоб здобута в результаті навчання інформація увійшла в життя, стала переконанням і мотивацією дій учня. Тому для навчання здорового способу життя валеологія пропонує такі ефективні шляхи як: дискусія – дослідження учнями проблеми здоров'я

шляхом групових обговорень під керівництвом вчителя; рольові ігри в процесі розв'язання емоційних питань; демонстрування наочних прикладів у ході навчання правил безпеки з практичними тренуваннями.

Валеологія прагне навчити бачення цінностей з поглядом на майбутнє, виявити кращі грані душі, вивчити їх та застосувати на користь собі та іншим. Все це не механістична сума знань і вмінь. Суть його – в осмисленні єдності різних аспектів буття народу. Тому необхідно залучити весь валеологічний потенціал у всі навчальні дисципліни.

Реалізація валеологічної освіти у школі відбувається завдяки вивченню навчального предмету "Основи здоров'я" у 5–9 класах; проведенню виховних годин класними керівниками, співпраці та обміну інформацією з медичними працівниками, співбесіди з учнями і батьками; проведенню позакласних виховних заходів педагогом-організатором на кшталт "Тиждень здоров'я", "Ми проти СНІДу", організація акцій "Скажи – "Ні" шкідливим звичкам"; проведенню індивідуальних бесід, анкетування психологом.

Серед відносних нововведень можна запропонувати поширення у всіх школах факультативу "Молодь на роздоріжжі", який викладають у більш ніж 50 країнах світу і набув авторитету з боку уряду і неурядових громадських організацій. Навчальна програма цього факультативу задовольняє нагальні потреби суспільства у сферах просвіти, здоров'я та духовності, і бореться з такими кризовими явищами суспільства як ВІЛ/СНІД, наркоманія, насильство і тощо.

Сучасна українська школа може й повинна не тільки передавати молодому поколінню естафету набутого людством досвіду та знань, але й навчити його творити своє життя, зберігати та зміцнювати своє здоров'я – основу життєдіяльності, успіху та звершень. Валеологія є ключем до утвердження у свідомості здорового способу життя та виховання здорової молоді. Валеологічні знання змінюють психологію особистості, що є запорукою прогресу у сфері здоров'я.

Юлія Лабінська (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Заячківська Н. М.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПОГЛЯДІВ АНТОНА МАКАРЕНКА У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ

Видатний педагог Антон Семенович Макаренко народився 1(14) березня 1888 року в м. Білополі Харківської губернії. В основі педагогічної спадщини Антона Макаренка – його тривала виховна практика, що знайшла відображення в художніх творах (головним чином у "Педагогічній поемі", "Прапорах на баштах", "Книзі для батьків") та теоретичній праці з педагогіки – "Лекції про виховання дітей" і численних статтях з питань виховання.

Безумовно, Антон Семенович був великим педагогом, який володів величезним досвідом, але перед нами постає питання: чи справді сучасному суспільству потрібно

опиратися на педагогічний досвід минулих поколінь? Чи методом проб та помилок винаходити свої методи виховання? Будь-яке виховання, перевиховання повинне мати своє наукове підґрунтя і може давати результати лише за солідної наукової основи. З огляду на це, на поставлене питання немає однозначної відповіді. Виходячи з певних принципів, проаналізувавши декілька фактів з життя великого педагога, я хочу виокремити кілька засад, котрі сучасному суспільству слід почерпнути з праць Антона Семеновича.

У праці "Сім'я та виховання дітей" наведено декілька прикладів з особистого досвіду видатного педагога. Автор ставить кілька питань, на які одразу ж намагається знайти відповідь: чому здорові, освічені, здібні люди інколи не можуть порадити з власними дітьми? Автор вбачає проблему у любові до них. На його думку, любов – це найбільше почуття, яке взагалі творить чудеса, творить нових людей, створює найбільші людські цінності. Однак, Макаренко каже, що у вихованні має завжди бути присутнє почуття міри. Отже, перша засада, котрою повинні керуватися батьки, – *це любити своїх дітей.*

Макаренко приділяє увагу правильному розв'язанню проблеми про взаємини особи і суспільства Обережно ставлячись до індивідуальності, уміючи з великою майстерністю вивчати кожного вихованця, педагог завжди ставить інтереси колективу на перший план. Проте А. С. Макаренко бачив у кожному зі своїх вихованців не правопорушника, а людину з великими творчими силами, лише покалічену обставинами, що несприятливо для неї склалися. Отже, друга засада, котрою повинне керуватися сучасне суспільство, – *важких щодо виховання підлітків і юнаків можна перевиховати, дати їм шанс виправитися.*

Сам Макаренко в "Книзі для батьків" застерігав від рецептурного ставлення до його вказівок, кажучи, що кожна сім'я живе по-своєму, що життя різноманітне, і конче потрібно до кожного окремого випадку підходити не з окремим рецептом, а з творчим застосуванням принципів, основ його системи. Отже, наступна важлива засада – *не бездумне наслідування його ж принципів, а вміння у конкретній ситуації віднайти той чи інший спосіб подолання проблеми.*

Макаренко надає величезного значення виховання в праці. Він правильно вважає, що працьовитість та здібність до праці не даються дитині від природи, а виховуються в праці. Праця, маючи велике суспільне значення, відіграє вагому роль в особистому житті людини, є тісно пов'язаною з розумовим, моральним, естетичним та фізичним вихованням, даючи людині почуття великого задоволення та особистого щастя. Дуже цінною, тонкою методичною вказівкою є його порада давати дітям навіть наймолодшого віку в умовах сімейного виховання не разові трудові доручення, а тривалі завдання, розраховані на місяці й навіть на роки з тим, щоб діти довгий час відповідали за доручену їм роботу (наприклад, підтримувати лад в їхніх кімнатах, обробляти грядки на домашньому городі тощо). Отже, цим Антон Семенович мав на увазі, що *людина має виховуватися у праці, у постійному вдосконаленні, у прагненні до високого*. Це наступна засада правильного виховання у суспільстві.

А. Макаренко виступав проти розслабленого сентиментального або захоплено-романтичного схиляння перед якоюсь досконалою природою дитини. Він критикує

виховання, яке сприяло розвиткові панства, лінощів, примх, егоїзму. Зараз таку ситуацію можна спостерігати і в нашій державі, де значна кількість людей працездатного віку змушена працювати за кордоном, щоб дати своїм дітям все необхідне. Як компенсацію за брак своєї уваги, опіки та належного виховання вони не відмовляють своїм чадам ні у чому, а натомість, потім стикаються з величезними проблемами – підлітковою наркоманією, крадіжками, зухвалим ставленням до себе.

Неодмінною умовою правильного виховання педагог уважав наявність „повної сім'ї як міцного колективу, де батько і мати живуть дружно, де панує любов і взаємна пошана, де батьки мають справжній авторитет, де є чіткий режим і трудова діяльність". Він прибічник активного впливу на дітей, розумної вимогливості і, в разі потреби, навіть суворості. Макаренко запевняє нас, що дисципліна – це не стільки засіб, скільки результат виховання, який вимагає від педагога великих зусиль, перш ніж цього результату буде досягнуто, тісно пов'язує це питання з вихованням волі, мужності, твердого характеру. *Дисципліна* – ось що потрібне сучасному суспільству. У традиційній педагогіці твердо завкорінилось обмежене розуміння дисципліни тільки як дисципліни послуху. Її визначали тільки як протидію чомусь негативному: "Не пустуй!", "Не лінуйся!", "Не запізнюйся!" тощо. Дисципліна, якщо її так розуміють, має якийсь пасивний характер.

Педагог приділив багато уваги естетичному вихованню. Мені імпонують його погляди, оскільки він відзначав чистоту, охайність, чіткість, цілеспрямованість і простоту рухів, підкреслював роль хору і оркестру, театру, кіно та широко налагодженої клубної роботи, читання художньої літератури, краси побуту, праці і відпочинку, мови, рухів та одягу. Так А. Макаренко широко розумів естетичне виховання, тісно пов'язуючи його з вихованням розумовим, моральним і фізичним.

Визначальне значення у вихованні має особистість педагога. Виховуючи нових людей, він повинен сам бути зразком нової людини, володіти чіткими знаннями і педагогічною майстерністю. Учитель повинен любити дітей, але в той же час бути вимогливим, суворим, наполегливим, уміти спостерігати за дітьми, мати авторитет. Неодмінною властивістю педагога є уміння і сила орієнтування, бо педагогові доводиться виявляти винахідливість та ініціативу, вирішувати швидко і в той же час обмірковано, уміти оцінювати почуття та настрої дітей. Це вміння орієнтуватися в поєднанні з вимогливою любов'ю до дітей та педагогічним чуттям створює потрібний педагогічний такт.

Отже, сьогодні багато ідей та поглядів А. С. Макаренка на виховання є придатними та актуальними для використання у сучасній школі.

Ольга Малахова (філософський факультет)
Наук. консультант – доц. Заячук Ю. Д.

СУЧАСНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ: ЯКА ВОНА?

Проблема вивчення моделей навчання гостро розвинута в наш час, що пов'язано із особливостями кожного учня, викладача, дисципліни. Ситуація сьогодення, що пов'язана із дезорганізацією студентів в зв'язку їх самовпевненості та незалежності, потребує нових підходів до організації їх навчання та виховання. Прагнення активізувати роботу учня та іди в крок з часом вимагає від викладача використання сучасних моделей навчання.

Мета нашого дослідження: розглянути моделі навчання, що реалізовуються у педагогічній практиці сьогодення, вияснити, які методи слід використовувати сьогодні; як виглядає сучасна модель навчання.

На сьогоднішній день проблема моделі не достатньо досліджена: нема точного, єдиного та визначення. Загалом поняття "модель" у науковій літературі чітко не визначене. У зарубіжній педагогіці це поняття застосовується як синонім понять "метод", "процедура", "форма", "підхід" тощо; відповідає визначенню "варіант педагогічної освітньої діяльності", "реальна практика, що склалася на базі теорії".

Модель навчання – це сукупність методів і прийомів, що застосовує викладач у навчальному процесі з конкретною метою.

Отже, найвідоміша класифікація моделей навчання, що визначає ступінь залученості школярів до процесу навчання і взаємодії з іншими однокласниками, охоплює такі моделі: пасивна, активна, інтерактивна. Ці моделі зосереджені на застосуванні різноманітних методів і форм організації навчально-пізнавальної діяльності, за якими учні займають різні позиції й виконують різні функції.

При застосуванні пасивної моделі навчання студент повинен засвоїти й відтворити матеріал, переданий йому вчителем, текстом підручника тощо. Студент виступає в ролі "об'єкта" навчання. Дана модель реалізовується через використання таких методів як: лекція, розповідь, повідомлення, демонстрація, роз'яснення

Позитивна сторона полягає в тому, що можна подати великий за обсягом матеріал за короткий час; викладач контролює хід, час навчання

Негатив об'єднує такі позиції як: пасивність учня, що передбачає неефективність засвоєння навчального матеріалу; відсутній контроль за знаннями; невисокий відсоток засвоєння знань

Активна й інтерактивна моделі мають за мету залучення учнів до процесу навчання як рівноправних разом з вчителем суб'єктів цього процесу.

Активна модель навчання передбачає постійний взаємозв'язок вчителя та учнів, вільна співпраця всіх з усіма. Студент виступає "суб'єктом" навчання, виконує творчі завдання. За такої моделі використовують активні методи навчання: самостійна робота, проблемні і творчі завдання, запитання від студента до викладача і навпаки.

Позитивні сторони такої моделі – це високий рівень подання інформації та велика кількість студентів, які можуть одночасно отримувати; відсоток засвоєння матеріалу досить високий.

Негативи пов'язані з тим, що інформацію подає тільки вчитель; учні спілкуються тільки з учителем; на уроці така модель використовується тільки для опитування; учень перебуває у постійній напрузі – "спитає – не спитає".

Інтерактивна модель навчання – це постійне спілкування вчителя з учнями, учнів з учнями – взаємодія всіх членів колективу. Під час навчання за такою моделлю використовують ділові та рольові ігри, дискусії, мозковий штурм, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати, та досить часто застосовується інтерактивна дошка у якості ще одного компонента.

Позитивом є: як, правило високий рівень засвоєння; учитель без зусиль може проконтролювати рівень засвоєння знань учнів; розкриття ролі вчителя як організатора; цікавість навчального процесу, бажання дітей вчитися.

Негативні сторони включають наступні моменти: не достатньо досліджене питання; викладачу важко контролювати процес взаємонавчання, а результат не завжди ефективний.

Моделі навчання реалізуються через методи, в зв'язку з чим доцільним є вивчення проблеми поєднання різних методів навчання, що веде до відходу від стандартного вигляду моделі і створення нової.

Для вивчення поглядів на те, які методи слід використовувати сьогодні і як при цьому зміниться традиційний вигляд моделі навчання ми провели анкетування в студентських колах на тему "Сучасна модель навчання: яка вона". Ми дійшли висновку, що незалежно ні від віку, ні від статі всі студенти погоджуються з твердженням, що слід відходити від стандартного вигляду моделей (активна, пасивна, інтерактивна) і поєднувати різні методи.

Результати опитування показують, що 40% студентів вважають активну модель найбільш ефективною в сучасних умовах, а 60% – інтерактивну. Щоправда, існує різна позиція щодо методів, які слід застосовувати на лекціях, зокрема 45% опитуваних виступають за використання на лекціях активних методів навчання, 50% – інтерактивних і тільки 5% пасивних. Таким чином, ми бачимо, що студенти прагнуть до змін та активізації навчального процесу. Пасивна модель відходить на задній план.

За результатами анкетування було виявлено наступні результати: 65% опитуваних вважають, що при застосуванні пасивних методів на лекції засвоюється тільки 25% інформації, і по 15% опитуваних відповідно виступають за 5% та 50% інформації. При поєднання різних методів кількість засвоєної інформації, на думку студентів, збільшується: до 75% та 50% як вважають по 45% опитуваних, і за 40% засвоєної інформації – тільки 10%. Таким чином, більшість опитуваних вважають поєднання різних методів шляхом до здобуття кращих результатів. За даними результатами можна зробити висновок, що поєднання методів є умовою для проведення хорошого семінару.

Щодо того, які методи слід поєднувати на лекціях, то 60% виступають за взаємодію пасивних, активних та інтерактивних, 30% – пасивні та інтерактивні, 10% – пасивні та

активні. Ситуація дещо змінюється стосовно семінару: 50% за поєднання активної та інтерактивної моделі, 40% – пасивні, активні, інтерактивні, 10% - пасивні та активні. Отже, лекція не має залишатися у вигляді пасивного слухання студентів, її слід активізувати, а семінар, в свою чергу, не має бути грою. Слід використовувати різні методи – структурну модель, яка враховує індивідуальні можливості, потреби.

Сучасна модель – це поєднання всіх методів на одному занятті. Сьогодні не достатнім використання методів певної моделі, слід експериментувати і активізувати студентів, які готові і прагнуть до змін.

Ольга Малаховська (хімічний факультет)
Наукові консультанти: доц. Ковальчук Л.О., доц. Шпирка З.М.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТА – УМОВА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ

В умовах змін в освіті особливого значення набуває практична підготовка студентів до реалізації завдань реформування шкільної хімічної освіти. Саме педагогічна практика є ключовою практичної підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності. Отож доцільно організована практика та її безпосередній зв'язок з теорією хімічної науки — один з основних шляхів поліпшення професійної підготовки вчителів хімії.

Проблемам педагогічної практики в системі професійної підготовки учителів завжди приділялася належна увага. Зокрема, К.Ушинський, досліджуючи проблему підготовки вчителя, відзначав необхідність його всебічного розвитку, оволодіння педагогічною теорією, формуванню творчого мислення і стверджував необхідність єдності педагогічної теорії та педагогічної практики у підготовці вчителів (*Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К.Д. Ушинський // Вибр. тв. – К.: Рад. шк., 1983. – Т.1. – С. 192–472*).

Теоретичні і методичні основи підготовки педагога висвітлено в працях Ю. Бабанського, С. Гончаренка, Н. Кузьміна, В. Крутецького, В. Лозової, Н. Ничкало, В. Онищука, І. Радченко, Л. Спіріна, В. Сухомлинського Н. Тализіної та ін. Професійну підготовку вчителя у системі вищої освіти розглядали В. Бондар, О. Мороз, О. Савченко, Л. Хомич, Т. Щербань. Формуванню професійних умінь майбутніх учителів під час педагогічної практики приділяли увагу в своїх дослідженнях О. Абдуліна, А. Бойко, С. Золотухіна, О. Лавриненко, К. Щербакова.

В програмах педагогічних практик для студентів IV курсу хімічного та біологічного факультетів зазначено, що педагогічна практика є завершальним етапом практичної підготовки бакалаврів до роботи в загальноосвітніх школах. Підвищення ефективності практики можна досягнути шляхом пошуку і застосування нових, оптимальних в сучасних умовах, організаційних форм навчання. Сьогодні ми спостерігаємо формалізацію, спрощення

Необхідно здійснити детальний аналіз програм навчальних курсів з педагогіки та методики викладання, виділити перелік тих навичок, які мають сформуватися у студентів під час проходження практики на основі здобутих теоретичних знань. Одним із найголовніших завдань педагогічної практики є підготовка майбутніх вчителів до "реального світу" школи, який вони повинні зрозуміти та прагнути шукати шляхів змін, адже саме вчитель є основним носієм змін в освіті (*Шпирка З.М. Підготовка вчителів хімії на хімічному факультеті класичного університету / З.М. Шпирка, П.К.Стародуб // Зб. наук. праць Укр. наук.-практ. конф. "Хімічна та екологічна освіта: стан і перспективи розвитку", Вінниця: Едельвейст і К. – 2008. – С.118–121*).

У процесі дослідження проблеми ми ставили за *мету* з'ясувати вплив педагогічної практики на формування професійних умінь і навичок, розвиток педагогічних здібностей та становлення особистості майбутнього вчителя хімії.

У контексті реалізації завдань дослідження нами проведене анонімне анкетування студентів IV курсу хімічного та біологічного факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка. Загалом в анкетуванні взяло участь 100 студентів. З них педагогічну практику важливою і необхідною ланкою у фаховій підготовці майбутнього вчителя вважають 99 % студентів хімічного і 95 % студентів біологічного факультетів (рис. 1):

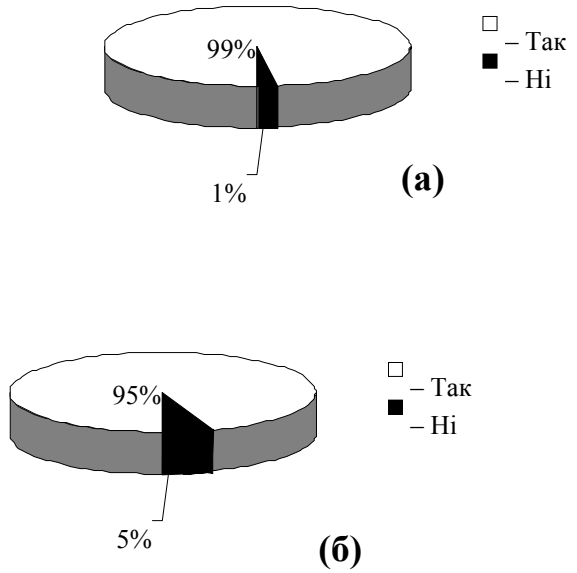

Рис. 1. Результати анкетування студентів хімічного (а) і біологічного (б) факультетів

Окрім того, студентам пропонувалося відповісти на такі запитання: *Які інформаційні джерела Ви використовуєте, готуючись до уроків з хімії*? *Які засоби наочності Ви використовуєте під час проведення уроків з хімії*? Аналіз відповідей респондентів засвідчив:

- шкільні підручники використовували 90 % студентів;
- додаткову літературу використовували 80 % студентів хімічного і 70 % біологічного факультетів;
- інформацію з Інтернету — відповідно 53,3 % і 72,2 % студентів;
- хімічний експеримент — відповідно 88,3 % і 42,5%;
- роздатковий матеріал — відповідно 86,7 % і 85 %;
- мультимедійні засоби навчання — 41,7 % і 47,5 % студентів хімічного і біологічного факультетів відповідно.

Зазначимо, що вагомі зміни простежуються в самооціненні рівня готовності до самостійної педагогічної діяльності:

- з соціальною роллю "вчитель" вперше почали ідентифікувати себе 26,7 % студентів хімічного і 40 % біологічного факультету;
- 28,3 % студентів хімічного і 22,5 % біологічного факультету зазначили, що вони повністю готові до самостійної роботи в школі.

Свої невдачі під час практики студенти пояснювали переважно такими чинниками:

- поганою дисципліною учнів на уроці – 48 % опитаних;
- незадовільним станом лабораторного забезпечення школи – 44 %;
- низькою мотивацією учіння – 32 %;
- незнанням індивідуальних особливостей учнів – 72 %;
- недостатньою методичною – 10 % і теоретичною підготовленістю до уроку – 7,5 % респондентів.

Підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що педагогічна практика — творча діяльність студентів в системі пізнання й освоєння професії вчителя. Вона дозволяє познайомитися з особливостями викладання хімії в школі, розвиває здатність до аналізу педагогічної діяльності та її результатів і є однією з умов якісної підготовки майбутнього вчителя хімії.

Надія Мартищук (філологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Когут С.Я.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від якості освіти здорових людей.

На сьогодні найбільш поширеною формою навчання молоді з особливими потребами є спеціальні загальноосвітні школи, школи-інтернати та спеціалізовані профтехучилища

(*Наказ МОН від 11.09.09 року № 855 "Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки"*) .

Проте, перебуваючи вдома або в інтернаті молоді інваліди не отримують необхідних знань, умінь та навичок, що сприятимуть саморозвитку, самореалізації, самовдосконаленю в подальшому, дорослому житті. Крім того вони, як показує практика, є непідготовленими до життя у незахищеному середовищі, яке не пристосоване до їх особливих потреб. Вони засвідчують низький рівень соціалізації та соціальної адаптації, не вміють налагоджувати спілкуватися з незнайомими людьми.

Ураховуючи світові тенденції розвитку освіти, в Україні все більшого поширення набуває спільна форма навчання й виховання дітей та молоді з особливостями розвитку та їх здоровими однолітками, що отримала назву – інклюзивне навчання. Таке навчання відповідає потребам молоді з особливими потребами і сприяє гуманітарним, соціальним та економічним аспектам розвитку таких осіб.

Варто наголосити, що інклюзивне навчання повною мірою не є альтернативою спеціальній освіті, проте воно значно розширює її можливості. Навчальні заклади з інклюзивним навчанням мають працювати у тісному зв'язку із спеціальними загальноосвітніми навчальними закладами, залучати до консультування спеціалістів із багаторічним досвідом роботи з такою категорією людей. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває організація своєчасного системного психолого-педагогічного супроводу студентів з порушеннями розвитку.

Водночас, на сьогодні організаційно-методичні засади навчального процесу у навчальних закладах орієнтовані на студента, який нормально розвивається, без урахування особливостей психофізичного розвитку студентів з особливими потребами. Невідповідність форм і методів педагогічного впливу на таких студентів може створювати передумови для формування у них негативного ставлення до навчання, девіантної поведінки.

Активізація навчання студентів з особливими потребами шляхом оптимального вибору форм та методів навчання є однією з вагомих проблем педагогічної науки сьогодення.

Інклюзивні колективи ВНЗ підтримані інституціями, що мають значний досвід роботи з молоддю особливих потреб, можуть забезпечити студенту з особливостями фізичного розвитку досягнення індивідуально високих показників особистісного розвитку, усвідомлення самоцінності цього розвитку для життєдіяльності індивіда, функціональної значимості у процесі інтеграції в соціальне середовище, спроможності посісти в ньому належне місце, адекватне внутрішнім, особистісним набуткам.

Педагог, працюючи в інклюзивних групах, зможе поглиблювати свої знання про закономірності розвитку дітей, оцінювати методичний підхід, виробляти власні позиції щодо ефективності тих навчальних технологій, якими він володіє, осягати розуміння сильного, спільного та специфічного у функціональних і потенційних можливостях студентів (*Перфільєва М. В. Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями*

психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах: автореферат дис. канд. пед. наук / Перфільєва М.В. – Умань, 2008. – 23 с.).

Забезпечення індивідуальних фізичних особливостей молодої людини, її функціональних і потенційних можливостей та потреб реалізується за допомогою компенсаторно-корекційних заходів, які частково реалізуються у процесі навчання, частково в сім'ї та реабілітаційних центрах.

Такий інклюзивний підхід до студента з особливими потребами: зважання на його обмежені можливості, прийняття його таким, який він є, чутливість до його проблем, повага як до особистості та симпатія – усе це прояви душевної краси та сили, чинники справді людяних, гармонійних взаємин, показники високого рівня особистісного розвитку, які мають бути "закладені" з дитинства. Адже саме в процесі виховання і навчання формується справжня людина.

Надія Матвіїв (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – асист. Лещак Т. В.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ "РЕАКЦІЯ НА ВТРУЧАННЯ" У РОБОТІ З ДІТЬМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ (НА ПРИКЛАДІ ШТАТУ ФЛОРИДА, США)

Основою цієї доповіді є досвід стажування в одній із початкових шкіл (Three Oaks Elementary School) штату Флорида, США. З січня по квітень 2010 року я мала можливість здобути цінний досвід та перейняти методи, які застосовуються в початкових школах Сполучених Штатів. Без сумніву, спосіб викладання в цій країні надзвичайно відрізняється від способу, який застосовують в Україні, особливо щодо освітніх потреб кожного учня та інклюзивної освіти. Я мала змогу працювати з учнями віком від 6 до 8 років, які вважалися проблемними через соціальний статус чи особливі потреби навчального, емоційного та психологічного характеру, викликані, наприклад, синдромом Аспергера чи іншими захворюваннями. Пропоную вашій увазі коротке ознайомлення з одним із ефективних методів навчання.

"Реакція на втручання" (Response to intervention) – ефективний метод, який використовується в США і застосовується до всіх без винятку учнів. Його трьох ступнева структура дозволяє попередити невдачі у навчанні та підвищити освітні спроможності кожної дитини. Даний метод впроваджується в початковій школі, коли часто найлегше виправити будь-які труднощі та невдачі, з якими стикаються учні. Дитина поряд із загальним процесом навчання отримує додатковий інструктаж, який найчастіше відбувається у малих групах (2 рівень), де ще раз учні з вчителем проходять матеріал, який був найскладнішим для дитини, використовуючи більш наочні практики чи практики, засновані на фактичних даних (evidence-based instructional practices). Більшість учнів після цього етапу готові продовжити типове навчання з інструктажем в класі. Однак в середньому 5% дітей продовжують

зазнавати труднощів, тому вони переходять на 3 етап цього процесу, де вже інструктаж і пояснення відбувається в індивідуальному порядку. Якщо вони успішно долають всі труднощі, то повертаються до першого рівня методу, тобто до загального навчання в класі. Якщо ж це не допомагає, такі діти автоматично підпадають під категорію дітей, яких потрібно протестувати на право отримувати спеціальну освіту, а тому і додаткові послуги в навчанні. Отже, давайте детальніше розглянемо метод "Реакції на втручання". (дане висвітлення теми базується виключно на освітньому досвіді штату Флорида).

Компоненти "Реакції на втручання".

1. Багаторівневий інструктаж, який базується на практиках, які засновані на фактичний даних;

2. Метод вирішення проблеми, розроблений з метою інформування розвитку/проходження втручання;

3. Система комплексного збору даних/оцінювання для кращого прийняття рішень щодо подальшого втручання на кожному етапі.

Участь батьків.

Участь батьків не лише вимагається моральними засадами виховання і навчання дитини, але й передбачається законодавством. Щоразу, коли проводиться переоцінення результатів процесу, батьки повинні інформуватися для ефективнішого прийняття подальших рішень. Батьки також повинні отримати всю інформацію щодо "Реакції на втручання". Батьки повинні розуміти що це є процес, через який повинна пройти їхня дитина, якщо їй потрібні послуги спеціальної освіти (тобто спочатку робиться все можливе, аби уникнути включення учня в спеціальну освіту, якщо вчителю це не вдається зробити, тоді він звертається до батьків, пропонуючи їм розпочати тестування їхньої дитини на потреби спеціальної освіти). Однак, батьки не можуть отримувати результати процесу в будь-який час за їхнім бажанням, тому що це не є спеціальна освіта (*Response to intervention.* – *www.fldoe.org/ese/pdf/y2006-8.pdf*).

Імплементація "Реакції на втручання".

1 рівень: це основа, яка включає методи наукового, основного інструктажу, який базується на наковому дослідженні, та поведінкові методи і практики, які розроблені для всіх учнів, які отримують загальну освіту;

2 рівень: включає додатковий інструктаж та втручання, які надаються як додаток до та у відповідності з ефективним основним інструктажем групі учнів, які потребують додаткового інструктажу чи більшого зосередженні на своїй поведінці;

3 рівень: включає інтенсивний інструктаж чи поведінкове втручання, які надаються як додаток до та у відповідності з ефективним основним інструктажем з метою підвищення рівня прогресу окремого учня (*Florida Department of Education. Division of Public Schools. Bureau of Exceptional Education and Student Services.* – *www.fldoe.org/ese/pdf/ESEDirectors.pdf*)

Ще раз потрібно наголосити, що послуги спеціальної освіти не є ще одним рівнем даного процесу. Цей процес застосовується з метою виявлення, що краще працює для всіх та окремих учнів. Час застосування методу "Відповіді на втручання" залежить виключно від

реакції/відповіді учня на застосовані практики, методи та підходи, а також від того, скільки часу потрібно, щоб розвинути необхідін навики, вміння тощо чи відповідну поведінку.

Отже, з власного досвіду можу сказати, що такий підхід до навчання і виховання учнів є дієвим. Найкраще, коли майбутні труднощі в навчання можна успішно усунути ще в ранньому віці.

Уляна Мельник (географічний факультет)
Наук. консультант – к. п. н. Горук Н. М.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ У ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ ЗІ ШКОЛЯРАМИ

Кожна дитина, яка приходить до школи, має свої особливі риси. Знайти правильний підхід до неї – це не означає пристосовуватися до цих особливостей, а, навпаки, активно втручатися в індивідуальний світ дитини, допомагати їй виробити необхідні якості. Вирішальну роль у знаходженні підходу до дитини відіграє глибоке вивчення кожного учня.

Здійснення індивідуального підходу у навчально-виховному процесі означає роботу вчителя із цілим класом, однак із орієнтацією на кожну дитину зокрема, на її індивідуальні якості і передбачає таку організацію навчального процесу, за якої вибір засобів, прийомів, темпів навчання відбувається із врахуванням індивідуальних особливостей учнів, рівня розвитку їхніх здібностей та можливостей.

Метою індивідуального підходу є забезпечення успішності всіх учнів в межах програмного матеріалу. Враховуючи різні темпи розвитку школярів індивідуальний підхід реалізує такі завдання:

1) надання допомоги учням, які відчувають певні труднощі у навчанні;

2) стимулювання творчих зусиль сильних учнів з метою забезпечення поглибленого опанування навчальною програмою та розвивального ефекту навчання.

Здійснення індивідуального підходу в школі передбачає: систематичне і всебічне вивчення учнів педагогом; володіння педагогічною технікою; врахування конкретної ситуації впливу; підхід до оцінювання; використання можливостей виховного впливу колективу.

Кожен учень в залежності від рівня знань, зони актуального та найближчого розвитку потребує різного рівня допомоги вчителя. Надмірна допомога призведе до пасивності дитини, а недостатня – до неможливості опанувати відповідним обсягом знань. Вчитель повинен надати кожному учневі спеціальну допомогу, спрямовану на ліквідацію певних прогалин у знаннях, індивідуальних помилок, подолання труднощів.

Головним у наданні індивідуальної допомоги повинна бути активізація вольових зусиль учнів, їхньої самостійності, підтримання інтересу до виконання навчальної роботи. Дітям зі сповільненим темпом діяльності або швидкою втомлюваністю слід зменшувати

обсяг завдань, чергувати навантаження з відпочинком, а згодом поступово прискорювати темп і збільшувати стійкість нервової системи до навантажень. В учнів, у яких точність роботи страждає через її прискорений темп, необхідно формувати навички самоконтролю, уміння помічати і виправляти власні помилки. Якщо дитина надто збудлива, швидка, слід уповільнити її працю, подавати не всі завдання одразу, а поетапно, перевіряти результат виконання кожного елемента.

Індивідуальний підхід до дітей із підвищеною тривожністю ґрунтується на встановленні емоційного контакту, формуванні довірливих стосунків між дитиною та педагогом. Лише відчуваючи, що вчитель її не скривдить, дитина стає більш розкутою, спокійнішою і, відповідно, досягає більших успіхів у навчанні, розкриваючи свій реальний розумовий потенціал.

Необхідно також створювати ситуації успіху – хвалити учнів перед усім класом навіть за найскромніші успіхи. Це суттєво підвищує самооцінку невпевненого у собі школяра. Учні з підвищеним рівнем тривожності дуже чутливі до індивідуального професійного стилю педагога. Їм подобається обережне, м'яке ставлення. Вони не терплять владного, темпераментного та енергійного натиску.

Неуспішність у навчанні дітей з нестійкою увагою не можна ліквідувати лише додатковими заняттями. Основний вплив педагога повинен бути спрямований на виховання їхньої уваги. Корекція недоліків уваги досягається декількома шляхами: тренуванням уваги за допомогою спеціальних вправ; розвитком регулюючої функції мовлення, коли завдяки коментуванню кожної своєї дії дитина утримує увагу на виконанні завдання; розвитком навичок самоконтролю.

Допомогти дитині з низькою здатністю до узагальнення у навчанні можна лише розвиваючи її мислення та мовлення, використовуючи для цього спеціальні прийоми: помірну кількість наочності, власний перехід від конкретного до абстрактного, значно повільніший темп навчання.

Неуспішність окремих дітей пов'язана з порушенням пам’яті. Коригувати її недоліки можуть вчитель і психолог шляхом тренування пам’яті за допомогою спеціальних вправ та ігор; формування раціональних прийомів запам’ятовування; опосередковування пам’яті процесами мислення та мовлення.

Отже, ми знаємо, що з готовими здібностями діти не народжуються, народжуються лише з внутрішніми передумовами для розвитку здібностей – задатками. Завдання вчителя – виявити їх у дітей; визначити напрямки розвитку їхніх інтересів та нахилів. Тоді навчання буде значно ефективнішим. Учні вчитимуться із цікавістю, а педагог добиватиметься того, щоб вони стали людьми з великої літери. За цей труд йому будуть вдячні все життя.

Лесь Мельничук (факультет прикладної математики та інформатики)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ НЛП У РЕКЛАМНІЙ І ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Відомо, що НЛП (NLP) – теорія нейролінгвістичного програмування (*англ. – Neuro-linguistic programming*), або синтонічна модель спілкування активно використовується у різних видах життєдіяльності людини. Зокрема, нас цікавить, як поєднується це застосування у рекламній та педагогічній діяльності.

По-перше, НЛП дозволяє створювати рекламні звернення, "кодувати" їх у відповідних нейро-стратегіях, і транслювати в тих каналах сприйняття, які найбільш властиві різним людям. Це дає не тільки максимально точне попадання різноманітних ідей у свідомість цільової аудиторії, а й дуже високий відсоток схвалення цієї ідеї людьми, аж до її привласнення.

По-друге, ця технологія використовує техніки креативності для розробки й втілення своїх ідей, а також для точної оцінки їх ефективності.

Так, у рекламній діяльності НЛП застосовується у різних зверненнях-прийомах, що дозволяють ініціювати дію на несвідомому рівні. Враховуючи, що більшість рішень про придбання товару приймаються на рівні несвідомих механізмів психіки, використання цих прийомів робить рекламні звернення по-справжньому могутнім інструментом, і, тим самим, значно підвищує ступінь їх дії на тлі інших впливаючих чинників.

На думку Джона Грюндера, одного із засновників НЛП, у цій технології є важливими три універсальні прийоми, що застосовуються практично будь де: підтекст (другий сенс), синестезія (зміщення або перемикання каналів інформації) і використання гумору. Усі три надзвичайно ефективні, проте саме на несвідомому рівні (*http://www.gouptime.ru/ru/articles/psychology/nlp/*).

Відомо, що для педагогічної діяльності важливим є створення ефективного середовища навчання та його позитивна налаштованість. Саме таку позитивну налаштованість і намагаються використати практики НЛП, маніпулювати нашими емоціями, стереотипами, установками тощо. Маніпуляція – це вид психологічної дії, під час якої майстерність маніпулятора використовується для прихованого введення у психіку адресата цілей, бажань, намірів або установок, що збігаються з тими, які є у адресата на цей момент.

Позитивні або негативні наслідки маніпуляції, як правило, зумовлюються, її цілями та актуальними потребами. Прикладом може бути застосування у процесі навчання сугестивного впливу, що розкриває резервні можливості людини, створює умови для переключення уваги на зміст матеріалу, що вивчається; відволікає свідомість і переносить розумове навантаження на рівень неусвідомлюваної діяльності.

Маніпулюючи словами та відеорядом, вибудовуючи їх в певному порядку, задаючи певний ритм викладу, дозуючи інформацію в необхідних межах, творці сучасних НЛП-

технологій досягають того, що мозок починає реагувати на потрібні стимули й орієнтуватися на них.

Однією з NLP-“формул” психологічного впливу є модель DIBABA, яка описує шість етапів продажу рекламованого товару:

- перший етап: виникнення потреби, тобто поява в людини гострого відчуття, що їй чогось не вистачає. Ця потреба спонукає людину до усвідомлення необхідності реалізації комплексу активних дій, що мають на меті усунення дискомфорту;
- другий етап: пошук шляхів задоволення потреби, тобто перетворення потреби на проблему, яку терміново треба вирішити; необхідно, щоб у свідомості аудиторії відбулося поєднання її потреб із торговою пропозицією;
- третій етап: слід “підказати” аудиторії, що потрібно йти та купувати прорекламоване, оскільки воно відповідає її потребам;
- четвертий етап: реалізація дії, коли слід спиратися на прогнозовані реакції аудиторії;
- п’ятий етап: стимуляція бажання покупки;
- шостий етап: треба створити атмосферу, сприятливу для придбання розрекламованого товару (*Психологические аспекты рекламы. – Электр. ресурс: http://www.psycho.ru/library/2897*).

Ця модель спирається на закони раціонального мислення при одночасному визнанні важливості емоційних моментів і позитивного ставлення споживачів до продавців, магазинів, товарів. Рекламна діяльність (як до речі й ПР) базується на теорії “гіпотермічної голки”, яка трактує інформаційно-пропагандистські “ін’єкції” на взірець ін’єкцій медикаментозних і припускає прямопропорційну залежність між кількістю введеної інформації та поведінкою.

Аналогічно можна провести паралелі й з педагогічною діяльністю, коли відповідно подана навчальна інформація впливає на увагу, емоції, уяву, поведінку учнів, зумовлюючи:

- збудження інтересу (новизною, нестандартністю, інтенсивністю, повторюваністю) задля максимальної зосередженості й концентрації уваги на потрібній інформації;
- досягнення стійкості уваги шляхом акцентування на важливості, актуальності та цікавості повідомлення;
- у разі потреби здійснення переключення уваги, тобто навмисного і цілеспрямованого перенесення її з одного предмета на інший.

Наприклад, композиційна структура рекламного ролика цукерок “Dolci” від “Amour”: у перші дні його появи на телебаченні глядачі мали змогу побачити лише “вступ” ролика, який створений у хороших традиціях американського кіно на мотиви давньогрецької міфології.

Звичайно, ми розуміємо, що картинка не відповідає об’єктивній реальності, проте виглядає спокусливо, пробуджує наші нюхові та смакові рецептори й спонукає до купівлі. Останнім часом простежується тенденція до створення динамічних рекламних сюжетів. Сьогодні 30-секундний рекламний ролик складається із 13 окремих кадрів, проте таке темпове навантаження знижує увагу телеглядачів. Показово, що сьогодні популярною стала

реклама, у якій застосовуються комп'ютерні технології безперервного перетворення одного кадру в інший (вода "Bonaqua", автомобільні мастила "Shell"), що сприяє концентрації уваги реципієнта, а отже й запам'ятовуванню і рекламного повідомлення, і торговельної марки.

Отже, на основі проаналізованого матеріалу, ми можемо виокремити деякі спільні принципи технології НЛП, характерні для педагогічної і рекламної діяльності. Насамперед, це використання відповідних каналів сприйняття інформації; маніпулювання свідомістю особистості; активне втручання у несвідомі механізми психіки; створення надзвичайно потужної мотивації до дії; застосування спеціальних прийомів (гарантій; "блефування"; "читання думок"; багаторазове повторення інформації; гра слів; використання домінуючого кольору; застосування технологій трансформування одного кадру в інший, тощо).

Валентина Мирончук (біологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л. О.

ТРАДИЦІЙНІ ШЛЯХИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

Головною структурною одиницею серед соціальних інститутів виховання, що закладають основи ціннісно-мотиваційної сфери особистості, формують її характер, прийнято вважати сім'ю. Сім'я – найменша клітина нашого суспільства, в якій як у фокусі, відображається все життя нашої країни. Сім'я є першоосновою її духовного, економічного та соціального розвитку, природнім і найбільш стійким елементом суспільства. Ця істина підтверджується усім ходом розвитку людської цивілізації. В сім'ї найповніше зберігаються першоознаки давніх етносів та відображаються усі етапи історичного розвитку кожного народу. Разом з тим, вона не є чимось абсолютно сталим, незмінним, а акумулює в собі всі найважливіші ознаки суспільних процесів, економічного та культурного розвитку і водночас ніби випромінює їх у суспільство та взаємодіє з ним, змінюючись сама під його впливом.

М. Г. Стельмахович слушно зазначав, що "...з глибини віків до нас доходять мудрість минулих епох і скарби народного виховання. Традиції родинного виховання складалися упродовж багатьох століть і зміцнювалися в ході історичного розвитку людства. З давніх-давен українці розглядали сім'ю і рід як святиню, а виховання дітей – як святий обов'язок батьків: завдяки вихованню в родині народ продовжував себе в своїх дітях, генерував свій національний дух, характер, менталітет, традиційну родинно-побутову культуру".

В українських родинах дітей завжди вчили, що людина невіддільна від свого роду, нації. Головним охоронцем ладу в родинах та суспільних взаєминах був звичай. Він зобов'язував кожного члена роду досконало вивчати і знати свій родовід до сьомого коліна та пов'язані з ними життєві успіхи (героїка роду, перекази історій тощо). Повага і любов до свого роду, рідної сім'ї, землі, національних звичаїв і традицій починалася з поцінування писемних пам'яток, переказів, предметів побуту, сімейних реліквій, портретів та іншої інформації про життя предків.

Вихованням дітей у сім'ї опікувалася в основному мати. Вона стояла на сторожі доброї, лагідної, світлої атмосфери в домі. Тому ідеал людини, характер моралі, спосіб життя українців підпорядковані нормам, що є типовими для жінки. Звідси й генетичні риси національного характеру: сердечність, доброта, щирість, гостинність, працьовитість тощо.

Дотримуючись норм народної педагогіки, батьки самі розвивали в собі доброчинні цінності, власними вчинками формували те, що хотіли бачити в своїх дітях (наприклад, приказки).

В основі традиційного родинного виховання лежить спільна трудова діяльність батьків та дітей. Дівчаток залучали до праці по господарству, а хлопців – до ролі годувальника, захисника сім'ї. Батьки прищеплювали дитині не тільки трудові навички, а й любов до праці, виховували свідоме ставлення до неї, культуру праці, нетерпимість до неробства, ледарства, байдикування.

Родинна педагогіка звертає увагу на виховання в дітей прагнення жити й творити за законами краси. Українці зростали в красивому природному середовищі і намагалися через ремесла зберегти це і переносили предмети матеріальної культури, формували народний фольклор та інші види мистецтв. Все це виховувало у підростаючого покоління високі естетичні ідеали, потяг до прекрасного, любов до отчого дому, родини, природи, свого краю. Це свідчить про те, що за багатовікову історії наш народ створив високий рівень статусу родини з її непорушним авторитетом, любов'ю до дітей і відданість обов'язку їх виховання.

Метою сімейного виховання є забезпечення високого рівня освіченості й виховання свідомого громадянина України, здатного на основі життя й досвіду власного народу та досягнень світової науки і культури, врахування національно – територіальних особливостей України здійснювати соціально-економічний розвиток і господарювання в країні, утверджувати найвищі ідеали гуманістичної культури й демократичних взаємовідносин людей, відстоювати і захищати права, гідність і честь своєї Вітчизни.

Зміст виховання в сім'ї обумовлений метою виховання в демократичному суспільстві і специфікою сімейного виховання. Тому його складовими компонентами є відомі напрями виховання – національне, моральне, правове, статеве, художньо-естетичне, героїко-патріотичне, трудове, екологічне, фізичне та розумове.

Протягом усього XX ст. сім'я в Україні переживала глибокі зміни, які торкалися усіх ланок її існування. Кризові явища, що спостерігаються в сучасній сім'ї, стосуються її економічних, морально-духовних та демографічних основ.

Наші дослідження, проведені серед студентів біологічного факультету, засвідчують, що серед цінностей 78% опитаних на перше місце ставлять благополуччя в родині. Водночас, варто зауважити, що 27% респондентів зазначають, що не готові до створення сім'ї.

Вивчаючи ситуацію, що склалася в сфері сімейного виховання І. П. Підласий виділив такі недоліки у сімейному вихованні: невисокий економічний рівень більшості сімей; низька культура суспільного життя, подвійна мораль; перевантаженість жінки в сім'ї та на роботі; високий процент розлучень; загострення конфліктів між поколіннями; збільшення розриву

Підсумовуючи, хочемо зазначити, що успіх сімейного виховання залежить від того, наскільки батьки готові до усвідомленого батьківства і материнства, щирі і чесні у своїй любові до дітей. Поте прийняті в Україні Закони, Програми щодо сім'ї в переважній більшості залишаються декларованими (зокрема, підтримка розвитку молодої сім'ї, низькі розміри соціальної допомоги тощо).

Соломія Миськів (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Освіта та здоров'я є взаємопов'язані чинники розумового й соціального розвитку молоді. Метою середніх навчальних закладів є формування в учнів не лише знань, але й умінь, навичок робити моральний вибір, досягати визначені ними життєві плани, коригувати поведінку, оцінювати ризики, зберігати й покращувати здоров'я та якість життя. Для підвищення ефективності організації навчально-виховного процесу педагогічні працівники, насамперед учителі, класні керівники, психологи тощо, повинні брати до уваги не лише чинники, що позитивно впливають на формування особистості, але й чинники, які об'єктивно існують в освітньому середовищі закладу та можуть гальмувати розвиток учнів відповідно до окреслених цілей та завдань.

Формування здорового способу життя учнів у навчальному закладі належить до найактуальніших проблем, вирішення якої зумовлює майбутнє держави та розвиток здорової нації. У наукових дослідженнях *здоров'я* розглядають як *складний феномен глобального значення, який охоплює комплекс соціальних, економічних, біологічних, медичних аспектів і виступає як об'єкт споживання, вкладання капіталу, індивідуальна й суспільна цінність, явище системного, динамічне характеру, постійно взаємодіє з навколишнім фізичним і соціальним середовищем.*

Складові здорового способу життя стосуються всіх аспектів здоров`я – *фізичного, психічного, соціального і духовного*. Вони міцно взаємопов'язані та у сукупності, визначають стан здоров'я людини. Найважливіші складові – це усвідомлення особистістю цінності власного здоров'я; відсутність шкідливих звичок; здорове харчування; задовільні умови побуту та праці; рухова активність. Основний механізм формування здорового способу життя у шкільному середовищі виявляється у створенні умов і стимулюванні учнів до позитивного впливу на власне здоров'я. Саме створення здорового мікроклімату сприяє вирішенню проблем, які постають перед школою з року в рік, зокрема формування мотивації до здорового способу життя школярів. Здоровий мікроклімат школи визначається, передовсім, партнерською, рівноправною взаємодією усіх учасників навчально-виховного

процесу, що досягається в процесі повсякденного спілкування на уроках, у позаурочній діяльності, поза школою, в родині.

Сім'я є і залишається природним середовищем для фізичного, психічного, соціального й духовного розвитку дитини й несе відповідальність за створення належних умов для її здорової, безпечної життєдіяльності. У сім'ях, які виховують дітей шкільного віку батьки вважають, що найактуальнішими проблемами є низькі прибутки та побутові труднощі; проте моральні проблеми – такі, як стосунки між дорослими членами сім'ї та взаємини між батьками і дітьми, відходять на другий план. Непорозуміння між ними, нещире міжособистісне ставлення зумовлює такі явища, коли дитина більше піддається впливу позадомашнього оточення (вулиці, неформальних груп, однолітків, друзів, старших товаришів тощо), що спонукає дитину до вживання алкоголю та тютюну. Загалом підлітки бажають здаватися дорослішими або "бути як усі"; вважають, що саме такі дії роблять їх самостійними і незалежними. Формуванню негативних звичок також спричиняє повсюдна реклама алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Протидією формування звичок нездорового способу життя може бути виховання в учнів свідомої позитивної установки на збереження свого здоров'я, особистісного ставлення до здоров'я як однієї з найзначніших загальнолюдських цінностей. Зважаючи на те, що батьки не завжди надають належну увагу вихованню дітей у зазначеному напрямі та не всі з них мають достатні знання з цієї проблематики, важливу педагогічну функцію, спрямовану на розвиток свідомого, відповідального ставлення школярів до свого здоров'я, має взяти на себе школа. Окреслимо *навчально-виховні дії педагогів в освітньому середовищі закладу у контексті профілактики шкідливих звичок школярів.*

Унаслідок неефективного рівня організації навчально-виховного процесу в учнів втрачається інтерес до навчання, погіршується дисципліна, знижується антидевіантний імунітет. Відхилення школярів від морально-етичних, правових, гігієнічних, екологічних, психологічних норм життєдіяльності вимагає від школи застосування запобіжної (превентивної) системи виховання, що охоплює заходи, спрямовані на попередження й подолання відхилень у поведінці учнів і запобігання розвитку різних форм їх асоціальної, аморальної поведінки: правопорушень, шкідливих звичок (алкоголізму, наркоманії, тютюнопаління, токсикоманії). Позиція захисту від негативних впливів, система доцільних переконань, залучення школярів до діяльності відповідно до їхніх інтересів, пов'язаної із здоровим способом життя (заняття спортом, прогулянки на свіжому повітрі, туристичні походи, дотримання режиму навчання у школі, організація цікавих видів діяльності тощо) складають підвалини роботи вчителя, класного керівника з кожною особистістю, індивідуального підходу до неї. Такий підхід дає змогу педагогам розвивати позитивні взаємини з учнями, допомагає їм зрозуміти, що вчитель стоїть на сторожі їхніх інтересів. До найефективніших форм превентивної та навчально-виховної роботи можна віднести: години спілкування, тренінги, круглі столи, консультаційні пункти, різноманітні заходи, що ґрунтуються на довірливій взаємодії вчителів, батьків, учнів, діяльність органів учнівського самоврядування, дні відкритих дверей, нетрадиційні уроки, відеолекторії, батьківські збори,

фестивалі соціальної реклами, просвітницькі акції, моніторинги, спрямовані на утвердження здорового способу життя.

Вирішальну роль у тому, який мікроклімат створений у школі, відіграє адміністрація школи як головний суб'єкт, який відповідає за створення продуктивного освітнього середовища, регулює його функціонування. В компетентність *директора* навчального закладу входить визначення посадових обов'язків працівників школи й головних принципів діяльності цієї установи. Важливим чинником розвитку позитивного освітнього середовища є узгодженість дій усіх учасників педагогічного процесу, а саме: адміністрації, учителів, учнів, класних керівників, психолога, соціального педагога, батьків, медичного працівника. *Шкільна адміністрація* повинна усвідомлювати значення здорового мікроклімату у школі, стимулювати й заохочувати педагогів до забезпечення такої атмосфери. Вивчивши проблеми, які існують у закладі, адміністрація школи визначає цілі, заходи, організація яких сприяє розвитку здорового способу життя учнів. *Заступник директора* з виховної роботи організовує управління виховним процесом у школі; налагоджує зв'язок з позашкільними установами та громадськими організаціями з метою профілактики вживання підлітками психоактивних речовин; координує діяльність керівників, учителів, вихователів груп продовженого дня; організовує спільну роботу з батьками; здійснює навчання класних керівників з питань запобігання поширенню шкідливих звичок учнів.

Класний керівник організовує навчально-виховну діяльність учнів поза уроками; планує й реалізовує систему заходів з виховання та розвитку особистісних рис кожного учня і всього класу; представляє інтереси школярів як представник закладу освіти у державних органах, позашкільних організаціях; підтримує тісний зв'язок з батьками учнів, проводить батьківські збори з профілактичних тем; сприяє виробленню учнями норм позитивної поведінки та розвитку соціальних умінь, формуванню у них мотивації здорового способу життя; підтримує тісний зв'язок з психологом для оптимізації виховного впливу на учнів, які потребують особливої уваги.

Особливе місце у створенні здорового мікроклімату школи займає учнівське самоврядування – діяльність парламенту, президентської ради чи інших форм шкільного самоврядування. *Учнівське самоврядування* сприяє формуванню позитивного стилю життя шкільного колективу, організації у класі постійно діючих груп, сучасних рад, штабів, комісій, що призначенні для підготовки і проведення конкретних справ; забезпечує колективний аналіз й оцінку проведених заходів, привчає учнів до регулярних самозвітів про виконані доручення. Учень має змогу виступати не у ролі об'єкта виховного впливу, а суб'єкта виховної діяльності.

Формування здорового способу життя учнів залежить від створення продуктивного освітнього середовища, спрямованого на забезпечення здорового психологічного клімату, організацію різноманітних видів діяльності, заходів, що гальмують поширення шкідливих звичок, розвивають позитивне ставлення до здорової життєдіяльності, привчають учнів до організації позитивної соціальної поведінки.

Олена Михайленко (географічний факультет)
Наук. консультант – доц. Герцюк Д. Д.

ЗБАГАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СКАРБНИЦЕЮ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Серед важливих проблем сучасності, що турбують людство, особливо виділяються екологічні проблеми. Саме тому важливого значення в школі набуває екологічна освіта, основною метою якої є формування екологічної культури школярів.

Одним із шляхів формування екологічної культури школярів є звернення до надбань педагогічної спадщини видатного українського педагога Василя Сухомлинського, його досвіду у царині екологічного виховання учнів. Проблемою екологічного виховання В.О. Сухомлинський займався впродовж усієї своєї педагогічної діяльності і переконливо довів, що природа сама собою не виховує. Виховує лише активна взаємодія дитини з нею.

Перспективність принципів екологічного виховання – це одна з передових педагогічних ідей великого педагога, яка потребує подальшого застосування у практиці побудови школи 21-го століття.

За В.О. Сухомлинським метою екологічного виховання є цілеспрямоване формування у кожній дитині міцних екологічних знань, розуміння взаємозв'язку і єдності дитини з природою, розуміння ролі навколишнього середовища у житті та потреби його охорони.

Дитячі роки найбільш сприятливі для цього, бо дитина у своє дитяче серце і душу вбирає те, що каже вчитель, що її оточує у житті. Саме у цей період формується світогляд, характер, звички, відношення до навколишнього світу, де не останнє місце займає і відношення до природи. Якщо послідовно, день за днем, вчитель використовує принципи екологічного виховання у роботі з дітьми, то у цих дітей будуть розвинені почуття відповідальності та збереження природи як важливого фактору існування людини.

«Книга природи» В.О. Сухомлинського – це не просто сторінки, а яскраві спостереження, які западають в душу і виховують добрих і чуйних, лагідних і цікавих діточок, які не зможуть просто так зірвати квітку чи зламати деревце, бо для дітей, вихованих на творчості автора, це вже жива істота, яка відчуває біль.

Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського багатогранна й різнопланова, в ній чимало відповідей на питання, які стосуються і методики використання принципів екологічного виховання молодших школярів.

На думку педагога, чи не найважливіша якість справжнього виховання – це знання духовного світу дітей. Педагог зазначає, що немає дитини абстрактної. Кожна – унікальний світ, який потребує розуміння і нестандартного педагогічного підходу. "Знати дитину – це та найголовніша точка, де стикаються теорія і практика педагогіки, де сходяться усі нитки педагогічного керівництва колективом" *(В.О. Сухомлинський. Вибрані твори: в 5 т. – К., 1976. – Т.4. – С. 441).*

Фундаментом принципів екологічного виховання за В.О. Сухомлинським є неповторність кожної дитини. Великий педагог говорив у своїх працях про відсутність

нездібних, бездарних і лінивих дітей, бо у кожній особистості є задатки, талант і їх треба вміло розвивати і направляти у потрібне русло, особливо, коли мова іде про екологічне виховання школярів.

В методиці екологічного виховання за В.О. Сухомлинським можна виділити наступні принципи: природовідповідності, цілісності, неперервності, пізнання та вивчення природи рідного краю.

Принцип природовідповідності – це відповідність людини до природи. Людина складається з основних елементів природи, вона світ у зменшеному вигляді. Навчально-виховний процес повинен відбуватися у відповідності з законами природи, у процесі виховання потрібно використовувати природні, вікові та індивідуальні особливості дітей.

Принцип цілісності – це цілісність людського і природного середовища, їх взаємодія, взаємозалежність. Виходячи з цього, природа – єдине ціле. "У цьому цілому – своя гармонія і постійність, взаємозв'язки і залежності, вона єдина і нерозривна з нами, з людиною. Кожен з нас – природа, що стала людиною. Людина доти могутня й непереможна, поки вона вірна законам природи", – наголошував В.О. Сухомлинський. *(В.О. Сухомлинський. Вибрані твори: в 5 т. – К., 1977. – Т.6. – С. 534).*

Принцип цілісності екологічного виховання проходить червоною ниткою через усю педагогічну діяльність великого природолюба. Цілісність спілкування з природою повинно відбуватися в різних формах: через працю, споглядання, творчість, науковий пошук, спостереження, милування. Головним у екологічному вихованні є створення умов, за якими дитина могла торкнутися природи не тільки рукою, а й розумом, серцем і душею. "Маленька людина, в якої відкрилися очі на світ, бачить корінь, стебло, листя і міркує про те, як взаємопов'язані ці частини рослини як єдиного цілого", – вважав В.О. Сухомлинський.

Принцип неперервності – це неперервна взаємодія навчання і виховання природою. Взаємодія навчання і виховання природою супроводжує людину впродовж усього життя, дає можливість формувати творчий потенціал особистості, визначає цілісність навчального, виховного і творчого процесу усього життєвого циклу.

Принцип неперервності у екологічному вихованні присутній на усіх "уроках мислення". Постійні екскурсії, уроки на природі – це те, без чого не можна уявити собі великого педагога. Неперервна взаємодія з природою завжди супроводжується творчою думкою дитини, багатими емоційними переживаннями. "Природа – колиска дитячої думки і треба прагнути, щоб кожна дитина пройшла цю школу дитячого мислення", – вважав В.О. Сухомлинський.

Екологічне виховання не можна втілювати, не виходячи з класу, бо споглядання і живе спілкування з природою розвиває розумові здібності, посилює бажання вчитися, дізнаватися нове, займатись пошуковою роботою, ставити собі питання: "чому?", "звідки?".

Працюючи з класом, В.О. Сухомлинський найважливішим принципом екологічного виховання підростаючого покоління вважав *пізнання та вивчення природи рідного краю* через активну практичну діяльність. Він створив у Павлишській школі кімнату казок, куток краси, куток підводного царства, казкову гору. Діти самостійно складали казки, оповідання,

вірші пов'язані з природою. Павлишських школярів виховували у дусі турботи, тривоги, неспокою про живе і красиве. "З перших днів перебування в школі, – писав В.О. Сухомлинський, – ми спонукаємо до такого: якщо ти побачив, що на дереві надламана гілочка, дбайливо підв'яжи її, змаж рану; якщо це зроблено вміло і своєчасно гілочка приживеться. Ми постійно вчимо це робити, але це лише один бік справи. Головне в тому, щоб у дитини заболіла душа, коли вона побачила пошкоджене деревце".

Екологічне виховання за В.О. Сухомлинським – це виховання таких учнів, які б бачили і розуміли свою єдність з природою, переживали і турбувались про збереження і примноження навколишнього середовища, бережно відносились до всього живого, що їх оточує в природі. Якщо весь час працювати за методикою екологічного виховання В.О. Сухомлинського, то діти зрозуміють природу, як велику гілку, на якій знаходиться гніздо, в якому живуть вони, малі пташенята природи.

Екологічне виховання – це складна і дуже кропітка справа. На сьогоднішній день, на мою думку, екологічне виховання у сучасній українській школі є ще неналежному рівні. Багато чого залежить від вчителя, від його особистості і навіть від відношення до природи. Екологічне виховання потрібно розпочинати ще з молодших класів, а може й з дитячого садочка, з кожним роком поглиблювати екологічні знання. З віком дитину слід переконувати в тому, що вона не має морального права заподіяти шкоду іншій людині, звірині, природі, а це означає зробити світ безпечнішим, довговічнішим.

У молодших, середніх і старших класах метою екологічного виховання є усвідомлення учнями масштабів екологічної кризи, знання й розуміння причин і наслідків негативного впливу людства на природне середовище, формування нового типу мислення, вироблення нових ідей зі збереження довкілля, посильна практична діяльність, спрямована на виявлення нагальних проблем і покращення стану природного середовища.

На жаль, у сучасних навчальних програмах на вивчення тем екологічного спрямування відводиться досить мало часу, отож, більше уваги даним темам можна приділити в позакласній роботі. Тут поле фантазії необмежене: проведення годин спілкування з природою; написання віршів про красу рідного краю; проведення інтегрованих занять екологічного змісту; святкування Всесвітнього Дня Землі (22 квітня); участь у конкурсах; проведення рейдів з очищення парків поблизу шкіл; проведення уроків і бесід з екологічного виховання; вивчення правил поведінки на природі; проведення екологічних ігор, організація виставок учнівських робіт, малюнків, творів, віршів, пісень тощо.

Щоб екологічне виховання дало належний результат, воно має бути організоване належним чином, відповідати певним вимогам. Робота повинна бути цілеспрямованою, учні мають розуміти, для чого вони виконують певне завдання та яким має бути результат. Важливість і потрібність виконуваної діяльності дає учням відчуття потреби діяти, задоволення кінцевим результатом, причетності до вирішення глобальних проблем, готує до продуктивної праці в різних галузях виробництва, до свідомого самостійного життя у злагоді з природою.

Виховна ефективність екологічної діяльності зростає за тієї умови, коли учні є не лише виконавцями, а й її організаторами. Саме тому треба давати більше творчих завдань, котрі вирішуються у співпраці, спонукають до пошуку об'єктів впливу, до раціоналізаторських ідей і розв'язання проблем.

І в цьому відношенні досвід великого гуманіста XX ст. Василя Сухомлинського є невичерпною скарбницею ідей для ефективної природоохоронної роботи з учнівською молоддю.

Наталія Мицько (Педагогічний коледж ЛНУ імені Івана Франка)
Наук. консультант – асист. Михайлишин Р. Р.

КОНСТАНТИНА МАЛИЦЬКА – ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ПИСЬМЕННИК, ПЕДАГОГ

Імена великих вчителів, вихователів повинна записувати
історія золотими буквами,
бо вони орють ниву людського
духа, засівають її чистим зерном ідей,
дбають про розвій людських чеснот
і ведуть людськість на вершини духової довершеності.
Северина Кабаровська,
громадсько -педагогічна діячка, письменниця

Малицька Константина Іванівна увійшла в історію української культури як поетеса, прозаїк, перекладач, бібліограф, визначна громадсько – просвітницька діячка, педагог, редактор.

Народилася 30 травня 1872 року у селі Кропивник Калуського повіту теперішньої Івано–Франківської області. Батько її о. Іван Малицький був священиком, а мати Олена теж походила із священицького роду Гетьманчуків. Дідом по матері Константини був відомий український вчений, історик, етнограф, церковний і політичний діяч, посол до Галицького сейму та Австрійського парламенту, о. Антоній Петрушевич. Глибока пошана і любов до свого краю, національних традицій, історії та культури в родині Малицьких передалася дочці Константині.

Батька Константина втратила рано. Вихованням займалася мати, яка переїхала з Калуша до Станіслава, щоб надати відповідну освіту своїй єдиній дочці. Мати підготувала доньку до вступу в Станіславську державну гімназію, яку Константина Малицька успішно закінчила у 1889 році. Через рік Константина Малицька екстерном склала іспити до Львівської вчительської семінарії (нині Педагогічний коледж Львівського національного університету імені Івана Франка) й одержала диплом учительки народних шкіл.

Ще навчаючись у семінарії, молода студентка почала писати оповідання для дітей, які появились у журналі "Дзвінок" під псевдонімом Ростик. Доповнювала свої знання

книгами багатющої бібліотеки А. Петрушевича при катедрі святого Юра у Львові.

Свою педагогічну діяльність Константина Малицька розпочала в с. Єзупіль, поблизу Станіслава. Згодом здібну молоду вчительку запросили на працю до м. Галича, де вона проявила свої непересічні організаторські здібності, ставши ініціаторкою відкриття читальні "Просвіти", створила церковний хор.

У 1896 р. у журналі "Дзвінок" опублікувала поезію "Час", дебютувавши як дитяча письменниця.

Константина Малицька поєднувала працю в школі з широкою суспільно – громадською діяльністю, особливо пов'язаною із згуртуванням жіноцтва, створенням жіночих об'єднань. Велике враження на К. Малицьку справило знайомство і спілкування з батьком українського січового руху, отаманом Українського Січового Союзу Кирилом Трильовським**.** В особі Константини Малицької січове стрілецтво придбало не тільки палкого прихильника, а й одного з ідеологів. Вона написала низку патріотичних маршевих стрілецьких пісень: "У Січи", у "Січи!", "Повставали козаченьки…", "Вгору прапор!", "В "Січ" вставай!", "Не миритись, милі браття", " Гей, на нашій Україні", "Січ в поході", "Ми "Січ"*,* які стали народними піснями.

Константина Малицька на сторінках газет та журналів "Молода Україна", "Рідна школа", "Світ Дитини", "Учительське слово", "Нова хата",

"Учитель", "Промінь", "Жіноча доля", "Назустріч" та ін. друкувала статті на педагогічні теми, оповідання, літературні казки, драматичні твори під псевдонімами Віра Лужанська, Віра Лебедева, Віра Кропивницька, Степан Горський, дещо пізніше – Чайка Дністрова.

На початку Першої світової війни почалися полювання на українську еліту – інтелігенцію. В ніч з 17 на 18 лютого 1915р. серед політичних діячів опинилася й К. Малицька, яку три з половиною місяці протримали у тюрмі на вул. Баторія.

28 травня 1915 р. Константину Малицьку (єдину жінку) у числі 13 видатних діячів етапом через Москву було відправлено в Красноярськ, а звідти – по Єнісею в Тунгуський край. Малицька відбувала покарання в селі Пінчуга над Ангарою.

У вересні 1920 р. повернулася до Львова, де її урочисто вітала українська громада. Константина Малицька зразу ж зголосилася до вчительської праці в школі ім. Тараса Шевченка і невдовзі стала її директором.

Улюблену педагогічну працю Константина Малицька самовіддано поєднувала з винятково активною і цілеспрямованою громадською діяльністю: вже на початку 19–20-х рр. відновила діяльність "Кружка імені Ганни Барвінок", який став своєрідним українським інтелектульним центром, була його духовною провідницею.

Константина Малицька постійно цікавилась організаціями, що займались вихованням молоді: "Товариством охорони дітей і опіки над молоддю", "Пластом", "Українською захоронкою", "Товариством Вакаційних Осель".

Педагог виховувала молодь власним прикладом, працьовитістю, багато читала художньої та педагогічної літератури. Читала в оригіналі твори французьких, німецьких,

польських, російських письменників, перекладала українською мовою твори Олександра Пушкіна, Михайла Лермонтова, Михайла Гаріна-Михайловського.

У 1938 р. Константина Малицька брала участь у заснуванні нової жіночої організації "Дружина Княгині Ольги", яка існувала до початку Другої світової війни, часто виступала з лекціями з української історії, мови та літератури в школах, у читальнях "Просвіти" в селах.

По війні була запрошена директором наукової бібліотеки Академії наук (нині Львівська наукова НАН України імені Василя Стефаника) для укладання бібліографії української дитячої літератури, що вона робила залюбки, з великим знанням справи.

У січні 1947 року на 75-му році життя Велика Українка відійшла на вічний спочинок. Її поховано на Личаківському цвинтарі у Львові.

Костянтина Малицька відома як дитяча письменниця, автор поезій, оповідань й сценаріїв для дітей. Вершина її творчості – поезія "Чом, чом , чом земле моя…" стала народною піснею. Цей вірш був адресований, насамперед, дітям, про що свідчить легка, прозора структура пісні.

У даному творі відкриває таємниці земля. Вона вступає в діалог з героєм і наголошує на трьох найбільших цінностях: Батьківщині, пам'яті, родині. Це духовна основа кожної людини. За легкою, аж прозорою доступністю рядків приховано велику глибину, неповторний зміст. Вперше цей твір – пісня побачив світ 1904 року в упорядкованому К. Малицькою "Збірнику народних і патріотичних пісень на голоси діточі в супроводі фортепіано" (Перемишль, 1904).

Пісню співали ще за Австрії, потім за Польщі, а вже за Радянських часів, як згадується у спогадах Лідії Латик, пісня канула в лету. І ось у 1960 роки із якоїсь далекої провінції до Львівського радіокомітету надійшов лист, в якому невідомий радіослухач запитував, чому тепер не чути пісні "Чом, чом , чом земле моя…", що її він пам'ятає ще з давніх років свого дитинства і просить передати її по радіо.

Музичним редактором на Львівському радіо був тоді композитор Іван Майчик. Він розшукав ноти цієї пісні (музику написав Денис Січинський), знайшов виконавців і одного дня відроджена пісня полетіла у світ.

Дмитро Гнатюк, народний артист України, в репертуарі якого була пісня "Чом, чом , чом земле моя…" стверджує: "Багато років тому поетеса Віра Лебедова написала вірш "Чом, чом , чом земле моя…", а композитор Денис Січинський створив музику. Так народилася і полинула по Україні пісня. Згодом вона стала народною, її полюбив і назвав своєю весь народ. Найкращі, святі почуття будить вона у слухачів".

Галина Мутенко (біологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Лозинська Н. Б.

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ: ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА

Сучасний учитель повинен поєднати в собі любов до своєї справи і до учнів, уміти не тільки учити дітей, але і самому вчитися у них, виявляти найкращі якості, закладені в душі кожної дитини, заохочувати дітей, щоб вони отримували радість від отриманих знань, щоби, закінчивши школу, чітко усвідомлювали своє місце в суспільстві і могли працювати на його благо, були готові до вирішувати актуальні проблеми нашого суспільства. Сучасний школяр повинен бути мобільним, підготовленим до роботи в умовах, що постійно змінюються, здатним оцінювати ситуацію і знаходити оптимальні рішення проблем, що виникають, бути свідомим громадянином, духовно розвиненою людиною. Цим світовим тенденціям відповідає вдосконалення системи вищої освіти в рамках входження України до Болонського процесу та реформування шкільної освіти, головна змістовна задача якого полягає у підвищенні якості навчання та виховання. Незважаючи на інновації в навчально-виховному процесі викладачі та вчителі все частіше звертаються до педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. З огляду на вище зазначене, постає проблема: в чому сутність різних типів виховання в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського?

Громадянське виховання – це складна, цілеспрямована діяльність, що забезпечує становлення та розвиток свідомості, почуття власної гідності, мужності й патріотизму. Василь Олександрович визначив основні складові громадянськості особистості: знання, переживання, вчинки. Як цілісне особистісне утворення громадянськість включає емоційну культуру особистості (патріотичні, гуманні, правові, екологічні почуття) і громадянські якості (громадянська самосвідомість, гідність, совість, мужність, почуття громадянського обов'язку та громадянської відповідальності). Праці, в яких частково розкрито цю проблему – "Методика виховання колективу", "Народження громадянина", "Розмова з молодим директором школи", "Серце віддаю дітям", "Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості", "Як виховати справжню людину". У своїй праці "Методика виховання колективу" він виділив ряд взаємовідносин у шкільній практиці, що розвивають і утверджують почуття громадянської відповідальності. Це інтелектуальні, ідейно-виховні, навчально-виховні, самодіяльно-творчі та ігрові відносини.

Моральне виховання – виховна діяльність школи і сім'ї, що має метою формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципі моралі, участь у практичній діяльності. Найважливіші норми моральності, за Сухомлинським, –перевірка вчинків свідомістю та їх емоційна оцінка, почуття вдячності, праця, гуманність і чуйність, повага до старших, турбота про рідних.

Значне місце у своїй роботі Василь Сухомлинський відводив стану здоров'я дітей, їхньому фізичному вихованню, загартуванню, профілактиці захворювань. Вивчення розділів,

що присвячені безпосередньо охороні та зміцненню здоров'я молоді, що навчається, в таких педагогічних працях Сухомлинського, як "Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості", "Сто порад вчителю", "Серце віддаю дітям", "Народження громадянина". Важливими аспектами для збереження та зміцнення здоров'я дітей Сухомлинським передбачені медико-педагогічне спостереження за дітьми, які мали будь-яке захворювання; розробка конкретних заходів щодо попередження захворювань та зміцнення захисних сил організму кожного учня; стеження за дотриманням учнями режиму праці та відпочинку; надання особливої уваги харчуванню дітей; створення шкіл для батьків, які включали курси педагогіки, вікової фізіології, психології, гігієни; забезпечення оптимального мікроклімату шкільних приміщень; прогулянки, екскурсії на природу. У праці "Серце віддаю дітям" Василь Олександрович пише: "Досвід запевнив нас у тому, що приблизно у 85% всіх учнів, що не встигають у навчанні, головна причина – поганий стан здоров'я".

Розумове виховання – цілеспрямована діяльність педагогів з розвитку розумових сил і мислення учнів, прищеплення їм культури розумової праці. За Сухомлинським, розумове виховання передбачає формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних і творчих здібностей, вироблення культури розумової праці, постійне збагачення знаннями з одночасним використанням їх на практиці, застосування знань в різних ситуаціях з метою їх вдосконалення, обміну, формування пізнавального інтересу на основі особистих вражень.

Естетичне виховання — це процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності; здатність до творчого самовиявлення притаманна людині. В.О. Сухомлинський підкреслював, що у "вихованні естетичної культури дуже велике значення має зв'язок естетичного сприймання і естетичної творчості. У дитинстві, отроцтві та ранній юності кожний учень повинен захоплюватися красою в усіх її проявах; тільки за цієї умови в нього утверджується бережливе, дбайливе ставлення до краси, прагнення знову і знову звертатися до того предмета, джерела краси, який вже збудив захоплення, залишив у його душі слід".

В. О. Сухомлинський особливу увагу приділяв сімейному вихованню. Основними аспектами правильного сімейного виховання було проведення індивідуальної роботи з батьками, їх навчання у батьківських школах, де велика увага приділялася віковій психології, психології особистості, теорії фізичного, розумового, морального та естетичного виховання; настанови вчителям: як готувати батька і матір до шкільно-сімейного виховання своїх дітей *(Див.: Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: виховання громадянина. за ред. В. І. Сипченка // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Вип. 37 – 2007. – 181с.)*

Цікавими й слушними є його думки щодо того, як слід поглиблювати виховну роботу з батьками по мірі зростання й розвитку дитини, в який спосіб разом із сім'єю керувати дитячою працею, як разом з батьками виховувати майбутніх матерів і батьків, як виховувати повагу до жінки, дівчини, матері.

Отже, розробляючи новітню теорію навчання та виховання, В. Сухомлинський разом з колективом Павлиської школи впровадив у практику гуманістичні засади, в основі яких – любов, повага, доброта, чуйність і довіра до учня, глибоке та всебічне його особистості.

Віктор Начичко (біологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Лозинська Н. Б.

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ (НА ПРИКЛАДІ БІОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛНУ)

Вибір професії – це складне і, водночас, дуже відповідальне завдання, з яким стикається чи не кожна людина у своєму житті. Саме він дає змогу знайти місце людини у цьому світі, актуалізувати її мрії і бажання, спрямувати творчі сили особистості у правильне русло. Вирішальне значення у цьому має вища професійна освіта як засіб отримання необхідних знань та вмінь, що є елементами того чи іншого фаху. Вона виступає своєрідною сполучною ланкою між визначенням майбутньої професії молодою особистістю та здійсненням нею професійної діяльності в обраному напрямку (*Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения: Учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. – М.: Академия, 2004. – 304 с.*).

Професійне самовизначення – це процес пізнання особистістю себе у ролі суб'єкта професійної діяльності, самовираження і самоствердження її власного "Я". Традиційно склалось, що цей процес в основному розглядають для шкільного віку, обминаючи, ніби випадково, категорію студентства. Водночас, у студентські роки професійне самовизначення не тільки не припиняється, а й ще більше глобалізується, перетворюючись у своєрідну проблему студентської молоді, що потребує ґрунтовного вивчення та запровадження шляхів її вирішення (*Климов Е. А. Психология. С. 2*). Тому, виходячи з цих передумов, ми, на прикладі біологічного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка, вирішили дослідити цю проблему. З цією метою було проведено педагогічне дослідження (анкетування) серед студентів I-V курсів.

Професійне самовизначення формується перш за все на основі інтересів та схильностей, які активуються ще у шкільному віці і реалізуються у виборі певного факультету ВНЗ, на якому здійснюється відповідна фахова підготовка. Однак, як засвідчує досвід, випускники школи, поряд з одним найбільш бажаним факультетом, обирають і вступають на один чи кілька "запасних". Тоді можливий випадок, коли вступ на бажаний факультет не вдається і вступник стикається з необхідністю здобуття не тієї професії, до якої він найбільше прагнув. Це уже на початку навчання створює проблему становлення особистості як фахівця. Для прикладу, з усіх опитаних студентів-біологів I–V курсів лише 63% перш за все планували здобути відповідний фах; 15% навчаються на факультеті, оскільки не вступили на інший факультет; решта ж 22% є біологами через інші причини.

Вступ на певний факультет ВНЗ супроводжується вибором конкретної спеціальності. Зазвичай у цьому випадку вступники не зважають на свої індивідуальні здібності та схильності, а віддають перевагу суспільній думці щодо даної професії або її престижності. Так, за результатами опитування I–II курсів, найбільш престижними на біологічному факультеті є спеціальності мікробіолога, зоолога, фізіолога людини і тварин, біохіміка, що

ілюструється відповідно 24%, 22%, 18% та 16% опитаних студентів, які прагнуть в подальшому навчатись за даними спеціальностями. Цікавим є те, що з усіх опитаних, лише 30% ознайомлені з напрямками досліджень та студентської наукової роботи, які ведуться на кафедрах факультету, решта 70% не ознайомлені зовсім або ознайомлені лише для кафедри, яку обрали (відповідно 40% та 30%). Це ще раз доводить велику роль престижу у виборі тієї чи іншої спеціальності та пов'язану з цим проблему професійного становлення.

Звичайно, погляди студентів можуть змінюватись за період навчання на двох перших курсах, що зумовлює вибір ними на третьому курсі тієї спеціальності, яка дійсно відповідає їх схильностям. Однак, досить часто студенти перебувають під впливом тих ідилій, які панували на момент їх вступу у ВНЗ. Тому й обирають напрямок професійної підготовки, що не завжди відповідає їх істинним можливостям. Інший випадок, коли студент змушений здобувати "неулюблену" та "непрестижну" спеціальність через низький рівень його знань, що не дозволив йому спеціалізуватись на відповідній кафедрі. Зокрема, на біологічному факультеті не ті спеціальності, про які мріяли при вступі, здобувають 52% опитаних студентів із III–V курсів; решта 48% спеціалізується на обраних ними кафедрах (з них 28% уже розчарувались у своєму виборі).

Досить важливою у процесі професійного самовизначення студентської молоді є їх мотиваційна сфера, яка відображає доцільність навчання, виправдовує вибір тієї чи іншої спеціальності. Загалом для студентів ВНЗ можна виділити три основні мотиви, які супроводжують процес навчання: "здобуття знань та умінь", "одержання диплому" та "працевлаштування". Ці мотиви по-різному проявляються у представників різних курсів і є віддзеркаленням формування особистості студентів, як фахівців. Для студентів-біологів все ж провідним мотивом навчання у ВНЗ є їх працевлаштування (54% опитаних), а не здобуття знань та умінь (27%), що власне й повинно би зумовлювати можливість першого; отримання диплому мотивує до навчання 19% студентів.

Мотиваційна сфера студентської молоді досить тісно пов'язана із баченням нею своєї майбутньої професії. В цьому виявляється кінцева мета професійного самовизначення – реалізація потенціалу особистості в конкретній сфері фахової діяльності. Більшість студентів біологічного факультету (77% опитаних з III–V курсів) прагнуть працювати за спеціальністю. Водночас, провідним стимулом у майбутній професійній діяльності для студентів є оплата праці. Тому 59% опитаних віддадуть перевагу більш оплачуваній професії, але не за власною спеціальністю; решта 41% згідні працювати за власною спеціальністю, хоча це й менш оплачується.

Таким чином, не зважаючи на те, що основний напрям фахової підготовки обирається ще до вступу у ВНЗ, проблема професійного самовизначення у студентської молоді постає досить гостро. Вона поєднує проблеми вибору конкретної спеціальності у контексті конфлікту її престижності та відповідності можливостям особистості; проблему зміни професійних орієнтацій студента; проблему мотивацій та стимулів у професійному становленні. Тому таким важливим є спрямування сучасної вищої освіти на допомогу молодій особистості у її фаховому самовизначенні. Спираючись на наведений приклад

біологічного факультету, ця діяльність перш за все повинна бути спрямована на широке інформування студентства про особливості фахової підготовки на факультеті. Також необхідно уже з молодших курсів зацікавлювати студентів майбутньою кваліфікацією, стимулювати їх до наукової та професійної діяльності, з метою апробації себе в обраній спеціальності ще до початку спеціалізованого навчання. Велике значення для цього має також і вирішення глобального питання, що полягає у побудові вітчизняної системи вищої професійної освіти на особистісно-орієнтованих засадах.

Марта Недовіз (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ У ПІДЛІТКІВ

Формування естетичного смаку школярів актуальна, вагома проблема сьогодення. Від естетичних знань, потреб, інтересів учнів залежить їхній вибір моральних цінностей, соціальних пріоритетів у сучасному й майбутньому житті. На формування естетичних смаків особистості школяра, зокрема підлітка, впливає освітнє середовище у школі, навчально-виховний процес, спілкування з учителями, ровесниками, іншими учнями. Тому естетичне виховання складає важливе завдання педагогічної діяльності вчителів.

Словник літературознавчих термінів подає тлумачення поняття "*естетичний смак"* як здатність людини до миттєвої оцінки дійсності, творів мистецтва крізь призму естетичних категорій і власного досвіду. Естетичний смак визначають естетичний ідеал особистості та її потреби, інтереси; розвивається в конкретних актах естетичного сприймання і часто супроводжується інтуїтивним осяянням. Особистість з розвинутим, сформованим естетичним смаком здатна самостійно орієнтуватися в мінливому світі художньо-естетичних цінностей, помічаючи серед них зародки нових тенденцій і явищ. Естетичний смак об'єктивізується не тільки в смакових оцінках (гарно, чудово, неповторно, розкіш і т.п.), а й в актах вибору і відбору художніх творів, яким вона віддає перевагу в конкретній ситуації. Історія літературної критики, переосмислення й переоцінки художніх творів з плином часу – це значною мірою історія зміни естетичних смаків.

*Категорія "*естетичного смаку" *з'явилася в європейській науці у XVII ст. як результат розвитку нових течій мистецтва XV — початку XVII ст., що ламали старі канони і породжували потребу в універсальних критеріях естетичної оцінки. Однак, ще в епоху Відродження філософи розглядали суть суб'єктивної, самостійної оцінки художнього твору, яка ґрунтується на почутті естетичного задоволення або смаку. Естетичний смак із давніх часів пов'язують із здібністю сприймати і відчувати прекрасне незалежно від утилітарного інтересу й суджень розуму. Таке розуміння естетичного смаку особливо ретельно розробляв німецький філософ І. Кант.*

Хоча смак – поняття нормативне; виховується на сприйманні прекрасного,

піднесеного, трагічного і комічного; все ж межі його дещо розмиті. На думку Л. С. Виготського, естетичне переживання за своєю природою залишається незрозумілим і прихованим від суб'єкта. Особистості іноді складно пояснити, чому їй сподобався той чи інший твір. Її пояснення зазвичай є раціоналізацією неусвідомлених процесів.

Підлітковий період один з найважчих у формуванні особистості учня, його поглядів, поведінки. Це вік інтенсивного становлення почуттів і волі, спрямованості, готовності жити і діяти так, як дорослі. У цей період зростає активність учнів, відбувається ціннісна переорієнтація під впливом бажання бути дорослим. Психічному розвитку підлітка властиво багато суперечностей. З одного боку, учень у цьому віці прагне бути дорослим, з другого боку він ще не дорослий, неспроможний самостійно приймати рішення, цілеспрямовано організовувати власну поведінку. Саме ця суперечність пов’язана з потребою підлітків у самоствердженні, що виявляється зазвичай у потягах до зухвалої поведінки, визивного вигляду, а також у нестандартних естетичних смаках, що не відповідають естетичним нормам. Тому неадекватність поглядів, почуттів, поведінки деяких учнів підліткового віку зумовлює необхідність вияву педагогами значного такту у спілкуванні з ними, обережності, делікатності, що суттєві у процесі становлення й розвитку особистості.

Вагоме значення для розвитку самосвідомості підлітків, умінь самоорганізації й саморегулювання поведінки, здійснення ними правильних виборів має формування у них естетичних смаків, тобто здатності оцінювати дійсність, середовище, витвори мистецтва на підставі знань естетичних норм. Зрозуміло, що про смаки не сперечаються; завжди можна почути різні судження про той чи інший вид мистецтва, музики чи літератури. У сучасній школі знайдеться небагато підлітків, які будуть в захваті від класичної музики чи від походу в картинну галерею. Однак, завчання педагога – ненав’язливо навчити учнів розуміти та поважати різні види мистецтва, формувати у них ціннісне ставлення до прекрасного. Цю мету не так легко досягнути, зважаючи на властиву підліткам рису як категоричність і крайність. Проте, вчителі повинні компетентно застосовувати різні методи, прийоми емоційно-вольового впливу на свідомість, почуття, поведінку учнів без натиску й примусу, нейтралізації проявів категоричності та крайності, формування у них умінь естетичної оцінки.

Сучасний підліток повинен розуміти, відчувати мистецтво та вміти переконливо обґрунтувати свою позицію. Досягнути цю мету можливо за умови організації заходів, що допомагають школярам ознайомитись з розмаїттям мистецького життя. На нашу думку, необхідними заходами в школі для формування естетичного смаку учнів є походи в театр, музей, відвідування концертів, книжкових ярмарок, бібліотек, кінотеатрів. Слід зазначити, що такі заходи будуть корисними у педагогічному сенсі, якщо вчитель цілеспрямовано й майстерно організовує бесіди з учнями як перед, так і після заходу. Скажімо перед відвідинами театру варто застосувати емоційну розповідь про цей вид мистецтва, організувати діалог, під час якого учні висловлюють власну думку й позицію. Шляхом подання цікавої різносторонньої інформації вчитель спроможний формувати у школярів позитивні установки. Формуванню естетичних оцінок і смаків сприяє додаткове завдання,

яке учень виконує під час або після заходу. Наприклад, підліткам дають завдання – прослідкувати сюжетну лінію вистави, оцінити гру акторів тощо. Після проведення заходу вчителі можуть обговорити з учнями їхні враження, аргументи “за” і “проти”. Навіть якщо підліток стверджує, що захід не цікавий для нього, варто стимулювати його до обґрунтування своєї думки. Такі бесіди, діалоги не лише впливають на формування естетичних смаків учнів, але є поштовхом для наступних досліджень вчителем можливих шляхів, методів формування їхніх естетичних смаків.

Отже, формування естетичних смаків охоплює розвиток в учнів естетичних знань, умінь самостійно оцінювати витвори мистецтва, визначати власну позицію. Досягненню цих завдань сприяє організація взаємодії учнів з різними видами мистецтва та залучення їх до осмислення власних думок, одержаних вражень.

Христина Оброцька (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Мищишин І. Я.

ШКІДЛИВІ ЗВИЧКИ ЯК ПРОБЛЕМА У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В одвічних пошуках істини людство нарешті зрозуміло, що головна соціальна цінність – це життя і здоров'я кожної людини. Здоров’я – це перша й найважливіша потреба людини, яка визначає його здатність до праці та забезпечує гармонійний розвиток особистості. Здоровий спосіб життя – це раціонально організований, активний, трудовий, загартовуючий та в той же час захищаючий від впливу навколишнього середовища спосіб життя, який дозволяє до глибокої старості зберігати моральне, психічне й фізичне здоров’я.

Основи здорового способу життя – це регулярне і цілеспрямоване дотримання і виконання простих правил:

- відмова від шкідливих звичок;
- рухова активність;
- загартовування організму;
- вживання здорової їжі;
- створення здорових психологічних умов

Як бачимо, шкідливі звички-один із факторів, який руйнує здоров’я, порушує гармонійний розвиток людини, знищує її волю, скорочує працездатність та тривалість життя. Шкідливі звички з’являються у різному віці. Чим раніше вони утворюються, тим згубніше діють і тим складніше їх позбутися.

Найпоширенішими шкідливими звичками є алкоголізм, тютюнопаління, токсикоманія і наркоманія.

Кожна з цих звичок викликає залежність людини від тієї чи іншої речовини, яку вона вживає. Тютюновий дим містить нікотин, чадний газ, аміак, синильну кислоту, ціанистий

Наркоманія і токсикоманія розвиваються у процесі регулярного вживання наркотичних речовин. Потрапляючи у внутрішнє середовище організму, вони перш за все дуже впливають на головний мозок. Із часом у людини з'являються, наростають і закріплюються три основні ознаки наркоманії та токсикоманії: психічна залежність; фізична залежність; зміна чутливості до наркотику (толерантність).

Недбале ставлення до власного здоров'я, лавиноподібне поширення серед молоді паління, вживання алкоголю, наркотичних та психотропних наркотичних речовин спонукають до вивчення проблем здоров'я, обговорення загальних питань здоров'я студентської молоді. Близько 5% підлітків які почали вживати алкогольні напої в ранньому віці, закінчують життя в наркотичному диспансері, психіатричній лікарні або "на вулиці". Вирватись з цього виру дуже важко. Значно легше в нього не потрапити. І це залежить насамперед від самих молодих людей, їхньої волі, переконань світогляду.

Для з'ясування рівня та чинників поширення шкідливих звичок серед молоді, було проведено опитування студентів різних курсів. В результаті було встановлено, що під поняттям "здоровий спосіб життя" молодь розуміє постійне загартування організму, збалансоване харчування, вживання екологічно чистих продуктів, повну відмова від вживання алкоголю й паління (60%), а також дотримання режиму дня, санітарно-гігієнічних норм і правил; за помірковане вживання алкоголю в межах здорового способу життя висловилося – 40% опитаних.

Відповіді на наступне питання вказали на переконання студентів, що вони вважають шкідливими звичками та на ступінь їх шкідливості; і так найшкідливішим молодь вважає вживання наркотиків (в тому числі психостимуляторів) (36%), наступне алкоголь (18%), далі паління (16%), 12% лікарські засоби (заспокійливі, антидепресанти) і 6% – вживання енергетичних напоїв, дотримання дієт, залежність від певного роду харчових продуктів (солодощів, шоколаду тощо). На питання "Що ви знаєте про шкідливі звички?" 70% відповіли, що вони наносять руйнівний удар як фізичному так і психічному здоров'ю і 30% – що вони скорочують тривалість життя. Також ми дізналися чи легко молодь впадає в залежність: 70% інколи захоплюються тією чи іншою шкідливою звичкою, але з невеликими зусиллями позбуваються її, 10% стверджують, що залежність це не про них, а решта 20% не можуть дати відповідь на запитання.

Позитивною тенденцією можна вважати той факт, що значна кількість молодих людей (74%) ствердили, що у них зовсім мало шкідливих звичок, однак 26% зізнаються, що мають їх доволі багато. Досить оптимістичний погляд висловила більшість студентів щодо бажання позбутися шкідливих звичок (97%). На питання як часто ви вживаєте алкоголь 50%

стверджують, що лише за столом, 30% – раз на тиждень, 8% п'ють пиво практично щодня і 5% взагалі не вживають спиртного. Також ми поцікавились, що спонукає молодь до шкідливих звичок (алкоголю, сигарет, наркотичних препаратів): 43% зізнаються, що компанія, адже усі їхні друзі курять та випивають, інші 57% відповіли, що куріння та випивка допомагають зняти напругу, накопичену під час стресових ситуацій. Далеко не одноголосно прозвучала відповідь на запитання чи можете ви стверджувати, що оточення відіграє вирішальну роль у формуванні вашого способу життя, адже 54% дали ствердну відповідь, інші 43% заперечують. Запитавши у студентів як часто вони виконують фізичні вправи, проводять час на природі, 43% зізнаються, що роблять це дуже рідко, бо у них не вистачає на це часу, 30% 1–2 рази на тиждень займаються спортом, 20% кожного дня роблять зарядку, багато ходять пішки та 7% професійно займаються спортом. На провокативне питання чи вважаєте ви, що мати шкідливу звичку це сучасно, студенти відповіли так: 35% – ні, так як вони шкодять здоров'ю, 34% – ні, так як їх наявність лише ознака слабкої сили волі та 31% вважає, що їх неможливо уникнути в наш стресовий час. За допомогою наступного запитання ми намагались дізнатися які заходи, на думку студентів, здатні сформувати в молодих людей бажання вести здоровий спосіб життя, результати були такими:

- організація цікавих проектів за спеціальністю студентів;
- показ переваги життя без шкідливих звичок;
- демонстрація наслідків, до яких призводять шкідливі звички;
- організація походів, спортивних ігор;
- популяризація інформації про корисну їжу, збалансоване харчування.

Отже, ми дійшли висновку, що шкідливі звички негативно впливають на здоров'я людини, їх потрібно позбуватись та пропагувати здоровий спосіб життя. Особливу увагу у цьому питанні потрібно приділяти молоді, адже студентський вік характеризується інтенсивною роботою над формуванням своєї особистості, вивченням стилю поведінки. Молоді люди не завжди володіють необхідними знаннями та переконаннями, щоб свідомо вибирати здоровий спосіб життя. Саме тому активну пропаганду здоров'я слід проводити саме серед молоді: робити профілактики шкідливих звичок, нещасних випадків та травматизму, розширювати мережу фізкультурно-оздоровчої бази, забезпечувати школи та вищі навчальні заклади необхідним медичним обладнанням та спортивним інвентарем, передбачити послуги практичного психолога в навчальних закладах, організовувати цікаві проекти, щоб залучати молодь до корисного та розвиваючого дозвілля.

Ольга Павник (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Біляковська О. О.

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС І УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Болонський процес (БП) – це процес європейських реформ, що спрямований на створення спільної Зони європейської вищої освіти до 2010 року.

БП не передбачає створення ідентичних систем вищої освіти у європейських країнах до 2010 року. Навпаки, одна із найбільш цінних рис Європи – баланс між несхожістю і єдністю.

Згідно з цілями БП, до 2010 року освітні системи країн-учасниць Болонського процесу повинні бути змінені, щоб сприяти:

- полегшеному переїзду громадян з метою подальшого навчання чи працевлаштування у Зоні європейської вищої освіти;
- зростанню привабливості європейської вищої освіти;
- розширенню Європи та забезпеченню її подальшого розвитку як стабільного, мирного, толерантного суспільства.

Передумови виникнення БП:

- 1954 р. підписано Європейську культурну конвенцію, в якій наголошується на необхідності заохочення громадян усіх держав до вивчення мов, історії та культури інших країн і спільної для них культури;
- 1987 р. у Болоньї делегати 80 Європейських університетів обрали 8 членів правління;
- 1988 р. був створений проект Великої Хартії;
- 1999 р. підписання Болонської декларації;

На сьогодні до Великої Хартії приєдналося 530 університетів, серед яких 30 українських.

Болонський процес в Європі

БП заснований на міжурядовій угоді. Міністрами, що є відповідальними за вищу освіту своїх країн, було підписано декілька документів, проте ці документи не є офіційно об’єднувальними (якими є міжнародні угоди). Вибір, чи підтримувати принципи БП, є проявом волевиявлення кожної окремої країни, хоча ефект “взаємного міжнародного тиску” не можна недооцінювати.

Країни приєднуються до Болонського процесу на добровільних засадах через підписання відповідної декларації. При цьому вони беруть на себе певні зобов’язання, деякі з яких обмежені термінами:

- 2005 р. почати безкоштовно видавати усім випускникам вишів країн-учасниць Болонського процесу європейські програми єдиного зразка до дипломів бакалавра та магістра;

 до 2010 р. реформувати національні системи освіти відповідно до основних положень Болонської декларації.

Болонський процес в Україні

19 травня 2005 року у норвезькому місті Берген на Конференції міністрів країн Європи Україна приєдналася до Болонського процесу. На сьогодні 45 європейських країн включно з Україною підписали Болонську декларацію.

Цілі варті досягнення, проте, на думку ректора НТУУ "КПІ" М. Згуровського, існує значна кількість проблем української вищої освіти у контексті Болонського процесу:

 надлишкова кількість навчальних напрямів;
 недостатнє визнання у суспільстві рівня «бакалавр»;
 погіршення якості вищої освіти;
 розрив між сферою освіти і ринком праці;
 плутанина у розумінні рівнів спеціаліста і магістра;
 нехтуванням передовими науковими дослідженнями;
 доля технікумів і коледжів;
 університети України не беруть на себе роль методологічних центрів

Що таке ECTS?

Європейська кредитно-трансферна система (ECTS) – це система, яка створена для забезпечення єдиної міждержавної процедури виміру й порівняння між закладами освіти результатів навчання студентів, їхнього академічного визнання. Вона розроблена для забезпечення мобільності студентів, спрощує розуміння і порівняння навчальних програм та досягнень студентів як між вітчизняними, так і іноземними навчальними закладами.

Система ECTS заснована на оцінюванні всіх видів робіт студента, необхідних для досягнення цілей, зазначених у навчальній програмі.

ECTS базується на принципі, що студент за навчальний рік повинен отримати 60 кредитів. Кредити у даній системі можна отримати лише при успішному виконанні роботи, передбаченої навчальним планом. Робоче навантаження студента у системі ECTS складається із відвідування лекцій, семінарів, самостійних та індивідуальних занять, підготовки власних проектів, складанні іспитів тощо.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що Болонський процес в Україні розпочався відносно недавно, навколо нього існує багато суперечок, проте він уже приніс багато змін. Позитівні вони, чи ні можна буде сказати лише через деякий час, коли сьогоднішнє покоління повністю "випробує" на собі цю освітню систему. Сподіваємося, що БП принесе нам лише позитивні зміни та відкриє багато нових перспектив.

Квітослава Пасічник (історичний факультет)
Наук. консультант – доц. Цюра С. Б.

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД: ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ № 135 “СВЯТОГО МИКОЛАЯ” (м. Львів)

Тема даного дослідження є надзвичайно актуальною в наш час, оскільки трирічні діти, що зараз відвідують дошкільні навчальні заклади, вже в 2025 році будуть двадцятилітніми дорослими людьми. Їх світ буде суттєво відрізнятись від того, в якому живемо ми, вони будуть змушені швидко приймати рішення, шукати інформацію. Ці діти зустрічатимуть зміни в соціальному та політичному плані, оточенні, в науці та технологіях.

Мета дослідження: дослідити як створюються умови для психічного, фізичного та соціального розвитку дитини у дошкільному віці під час організації педагогічного середовища у системі “дитина-група ровесників”.

Предмет: визначити, що впливає на розвиток дитини, яка відвідує дошкільний навчальний заклад і розвивається в оточенні своїх ровесників.

Об’єкт: діти дошкільного віку в середовищі своїх ровесників у дошкільному навчальному закладі.

Робота складається з теоретичної та практичної частини.

Практична частина – це результат співпраці з дошкільним навчальним закладом № 135 “Святого Миколая”. Я відвідала цей дошкільний заклад: спілкувалась з завідуючою, педагогами та дітьми садочка. Під час перегляду роботи, Ви матимете змогу ознайомитись з метою, цілями та способами втілення особистісно-орієнтованого підходу в даному дошкільному закладі. Також подивитись результати анкетування педагогів на тему особистісно-орієнтованої програми та результати спілкування з дітьми.

Дитинство – це найважливіший період у житті людини. Виховання в дусі загальнолюдських ідеалів і національних традицій починається з раннього дитинства – важливого етапу становлення людини, коли формується вміння мислити, свідомо сприймати навколишній світ, самого себе і спілкуватися з іншими людьми.

Дитина – це найбільше багатство людства, тому її потрібно берегти та опікуватись її розвитком, захистом і майбутнім.

Базовою програмою “Я у світі”, за якою працюють більшість дошкільних закладів м. Львова, передбачено врахування в навчально-виховному процесі індивідуальних особливостей розвитку кожної дитини, яка відвідує дошкільний заклад. За цією програмою основною турботою педагога має стати не те, скільки знань та вмінь набув вихованець, а те, наскільки були враховані та задіяні індивідуальні особливості дитини.

Власне програма “Я у світі” є втіленням особистісно-орієнтованого підходу.

Особистісно-орієнтований підхід – це орієнтація педагога на взаємодію із дитиною, у якій пріоритетом є:

- розвиток індивідуальних здібностей і талантів;

 створення педагогічного середовище для розвитку;

 опора на позитивне у дитині, довіра і взаєморозуміння.

До розробки особистісно-орієнтованого підходу долучались такі відомі дослідники як: Іван Зязюн, Сергій Подмазін, Абрахам Маслоу, Іван Бех, Олег Падалка, а також Д.Б.Богоявленська, Н.В.Гузій, В.А.Кан-Калік, Н.В.Кічук, В.О. Моляко.

Програмою передбачено формування:

А) розумової зрілості, показником якої є диференційоване сприймання, довільна увага, елементарні форми аналітичного мислення; знання про природу, культуру, людей, самого себе; здатність висловлювати елементарні судження, обґрунтовувати свої думки. Це відбувається у формі живого спілкування, розвивальних ігор, індивідуальних занять та занять в групі. Експерти вважають: "*дітям потрібно гратись, щоб розвивати свої пізнавальні та моторні навички, вивчати навколишній світ і своє місце в ньому. Діти розвивають соціальні навички через взаємодію із своїми ровесниками. Вони вивчають правила, те, як вони встановлюються і як вони пов'язані з судженнями та справедливістю. Вони навчаються тому, як співробітничати і як ділитися. Вони розвивають самосвідомість, успішно вирішуючи свої внутрішні проблеми, взаємодіючи з іншими дітьми і вправляючись з особистими, фізичними, інтелектуальними та соціальними завданнями"*.

Також програмою передбачено формування:

Б) соціальної зрілості, пов'язаної з умінням спілкуватися з дорослими та однолітками, ініціювати контакти, налагоджувати спільну взаємодію, домовлятися, узгоджувати свої дії з партнерами, допомагати іншим людям, мобілізовуватися на долання труднощів, виявляти відповідальність, виробляти самооцінні судження, поважати себе та інших.

І особистісно-орієнтована програма передбачає формування:

В) емоційної зрілості, яка виявляється в певній емоційній стабільності дитини, її здатності адекватно реагувати на ситуації та події, орієнтуватися в настроях та станах людей, що навколо, брати їх до уваги, контролювати та регулювати свою емоційну поведінку, утримуватися від імпульсивних проявів.

Відповідно до вимог особистісно-орієнтованого підходу, особлива увага звертається на індивідуальні роботи, заняття, програми розвитку. Обладнання, матеріали та планування навчальної кімнати стимулюють розвиток кожної дитини, а обрані види діяльності відповідають індивідуальним інтересам. У такому середовищі діти мають можливість обирати центр за тим видом діяльності, який на даний момент представляє для неї інтерес.

Діти мають можливість робити вибір з усього середовища групи. Кожна група має декілька куточків діяльності, в яких є багато різноманітних матеріалів для використання та ігор. Куточки діяльності можуть бути наступного плану:

 Куточок мистецької діяльності - /заохочує дітей до розвитку й використання їх власної творчості та отримання задоволення від користування новим матеріалом і тактильних занять./

 Домашній куточок – /розширюється мислення, підвищується вміння розв'язувати соціальні проблеми. Використовується творчість і розвивається концентрація. /

 Куточок приготування їжі – /Спільне приготування їжі дає можливість для соціального спілкування дітей. Через приготування їжі можна піднести дітям багато основних понять. Вихователі обговорюють колір, кількість, форму, смак і природу речей. Приготування їжі є для дітей реальним, взятим і з життя заняттям:

 Куточок театральних ігор – / пропонує різноманітний одяг та інші реквізити, що заохочують дітей розігрувати те, що вони бачать у своєму житті, допомагає зрозуміти свій і спробувати в ньому різні ролі/.

 Куточок навчання граматики – /має книжки і матеріали для вироблення навичок слухання й письма. Цей куточок має бути тихим, де діти можуть проглядати книжки, читати один одному або вихователь чи хтось з бажаючих батьків читатиме їм/.

 Куточок математики/ маніпулятивних ігор – /У цьому куточку є також ігри, які допомагають дітям вчитись співставляти й з'єднувати, рахувати і розкладати по категоріях; створювати свої власні ігри і розвивати навички мовлення. Заняття в цьому центрі допомагають дітям розвивати свої інтелектуальні здібності, слабку моторику і координацію очей та рук./

 Куточок кубиків – /Сприяє розвитку логічного мислення, розумових здібностей у дошкільнят. Також розвивається моторика рук, вміння співпрацювати та ділитись/.

 Куточок музики – /Музика підсилює почуття, вчить ритму, лічбі та мовним структурам, зміцнює слабку і сильну моторику і дає простір для творчості./

 Куточок ігор з піском і водою – /як у приміщенні біля столу для таких ігор, так і надворі, в пісочниці або басейні, грає велику роль у навчанні дітей. /

 Куточок природознавства – /може використовуватись для прямого відображення цікавості дітей до явищ природи і знайдених фізичних об'єктів. Цей куточок діяльності часто може змінюватись у відповідь на зміну інтересів, зміну пори року чи для тематичних занять/.

 Заняття на свіжому повітрі – /На свіжому повітрі можуть відбуватись такі заняття як приготування і споживання їжі, догляд за садовими рослинами, малювання, постановка театральних сценок, ігри із сніжками та глиною, стрибки через калюжі. Екскурсії до таких центрів району, як магазини або пожежна частина, є прямими навчальними заняттями для дітей/.

Для узагальнення спостереження за діяльністю педагогів у дитячому садочку № 135 було проведено опитування дітей 3-ьох, 4-ьох та 5-ти річного віку, з якого можна зробити висновки, що:

 усі опитані діти відчувають себе комфортно та охоче розповідають про враження від занять;

 ці враження носять діяльнісний характер, діти відповідають на питання: "Що і з якою метою вони робили";

 підсумовуючи свою участь у грі, діти звертають увагу на те, що вони робили з іншими дітьми і які їх дії були спільними, а які індивідуальними;

 за результатом опитування педагогів дитячого дошкільного закладу, бачимо, що вихователі ставлять перед собою наступну мету: сформувати справжній дитячий колектив,

Отже, у нашій роботі ми розглянули особливості психічного, фізичного та соціального розвитку дитини у дошкільному віці і під час організації педагогічного середовища у системі “дитина-група ровесників”.

Ми визначили, що впливає на розвиток дитини, яка відвідує дошкільний навчальний заклад і розвивається в оточенні своїх ровесників.

Чудовим прикладом особистісно-орієнтованого розвитку дошкільнят є метода ДНЗ №135 “Святого Миколая” у м. Львові, що практикує програму “Я у світі”.

Оксана Польна (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ РОЛЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Мова не йде про те, щоб вбити особисту
свободу, але про те, щоб її соціалізувати
П’єр-Жозеф Прудон

Загальновідомим є факт, що соціальні мережі користуються неабияким успіхом і завойовують все більшу увагу зі сторони підлітків. Метою моєї доповіді є дослідження ролі соціальних мереж та пошук можливих способів включення їх у навчальний процес. Проте перед тим, як безпосередньо перейти до розгляду і аналізу даного питання, мені б хотілося розглянути історію створення соціальних мереж.

Соціальна мережа – соціальна структура утворена індивідами або організаціями. В якості інтернет-сервісу соцмережа може розглядатися як платформа, за допомогою якої люди можуть здійснювати зв’язок між собою та групування за специфічними інтересами. Завдання такого сайту полягає у тому, щоб забезпечити користувачів всіма можливим шляхами для взаємодії один з одним – відео, чати, зображення, музика, блоги та інше.

Першу цеглину у фундаменті нового напрямку веб-сервісів заклав американський сайт Classmates.com, котрий відкрився ще у 1995 році, пропонуючи відшукати своїх однокласників та старих друзів. Починаючи з 2001 року почали з'являтись сайти, в яких використовувалась технологія під назвою Коло друзів. Наразі, існує більш ніж 200 сайтів з можливостями організації соціальних мереж. В 2004 році була створена найбільша на сьогоднішній день соціальна мережа у світі Facebook. Всі вони з’явились як результат еволюції людського суспільства у добу інформаційних технологій, а що не еволюціонує і не пристосовується – те гине. Зараз дуже модно їх сварити за збір конфіденційної інформації, за

те, що вони відбирають багато часу, але зрештою це питання самоорганізації людей, які ними користуються.

Тема впливу соціальних мереж на виховання підлітків розглядалася вже багаторазово. Електронний варіант французької газети “Le Monde” від 10.02.2009р. пропонує нашій увазі інтерв’ю з Жаком Енно (Jacques Henno), автором книги “90 запитань, які ставлять собі всі батьки”. Його позиція безапеляційна – соціальні мережі становлять небезпеку для дітей, оскільки вони можуть натрапити на сексуальних маніяків чи стати жертвами переслідування (образи, непристойні фото) зі сторони інших підлітків, не меншою небезпекою, на думку Жака Енно, є захоплення вільного часу дітей соціальними “павутинами”. Він відразу пропонує кілька варіантів застереження: включити функцію конфіденційності перегляду профілю, видаляти зі списку друзів тих, хто набридає нахабними пропозиціями, а проблему “засиджування” у віртуальних тенетах науковець залишає на відповідальності батьків. І навіть більше, радить батькам самим зареєструватися на тих сайтах (або хоча б на одному з них), де їхні діти мають акаунт, і змусити свої чада підтвердити запит на “дружбу”. “Безсумнівно слід довіряти дітям, але довіра не передбачає повну відсутність контролю”.

Івано-Франківське видання “Галицький кореспондент” теж зацікавився піднятим питанням і стверджує, що завдяки блогам можна з легкістю знаходити та відстежувати неформальні відомості про більшість соціально активних громадян, інформацію, якої самі вони добровільно позбавили статусу приватної. А при бажанні – достатньо завдавати алгоритм відстеження потрібної інформації за словесними мітками, залишається лише періодично знімати “покази лічильників” і вимірювати суспільний градус. За додатковою інформацією журналісти звернулися до Сергія Литвиненка, веб-експерта: “Інтернет – у першу чергу, джерело інформації. Соціальні мережі як частина Інтернету – теж. Інформація – найбільша цінність у наш час, а легкодоступна інформація якраз розміщена в соціальних мережах! Саме в них люди, і особливо підлітки, не замислюючись, спілкуються, заповнюють свої профілі, діляться фотографіями, особистим відео й добровільно дають багато іншої інформації про себе. Гріх цим не скористатись. І користуються”.

Щодо навчального процесу, використання соціальних мереж може сприяти освоєнню таких важливих навичок, як критичне мислення та колективна творчість. Через посередництво соціальних мереж підлітки можуть створювати власні соціальні групи, використання яких надає *наступні можливості*:

- організація конференцій або соціальних заходів для окремих учасників групи;
- спільна робота над проектами або презентаціями з використанням налагоджуваних сторінок Вікіпедії і особливих розділів для зберігання файлів;
- пошук однодумців;
- організація кола спілкування.

Ці групи також сприяють вдосконаленню навчально-педагогічної діяльності вчителя, адже вчитель може використовувати їх для:

- оперативного викладення в групі електронних підручників, конспектів, завдань на практичні, лабораторні та семінарські заняття;

- консультування учнів;
- організації обговорень за певною тематикою;
- координації навчальної діяльності учнів;
- викладення результатів навчальної діяльності школярів (творчих завдань, рефератів тощо) на власних сторінках у групі та організація їх обговорення;
- забезпечення високого рівня інтерактивності;ї
- використання для дистанційного курсу (щоденник)

У групі учні можуть обговорювати різноманітні питання, висловлювати власну позицію щодо професійних проблем, диспутувати, а також набувати досвіду колективної діяльності. Колективна робота стимулює вироблення перспективних рішень і дає поштовх для самовдосконалення. Отже, технології Web 2.0 необхідно використовувати в освітньому процесі, оскільки вони дозволяють учням значно розширити можливості самостійних занять, а вчителям- застосовувати більш творчі підходи до навчання.

Феномен успіху соціальних мереж полягає в тому, що інтернетизація світу, а особливо України, продовжується стрімкими темпами. А у світі, де все менше часу залишається на спілкування, найлегшим видається спосіб знайти когось за своїми особистими уподобаннями або інтересами. Як бачимо, можливе й інше корисне застосування соціальних мереж та груп. Залишається тільки розглянути їх ефективність і внести в навчальний процес.

Наталія П'ятакова (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ

Процес формування граматичних знань, вмінь та навичок в учнів, які вивчають іноземну мову, досить складний. Перш за все тому, що англійська, німецька, французька мова – це друга мова, яку вивчає дитина в своєму житті. Вивчення іноземної мови за програмою 11–річної школи розраховано на 10 або 7 років. Проте, навіть випускники середньої загальної школи не володіють досконало граматикою іноземної мови, тому що відсутнє "живе" спілкування учнів на мові, яку вони вивчають. Закріпити вміння і навички з граматики іноземної мови, які формуються на уроках, можна за допомогою дидактичних ігор.

Повноцінне розгортання навчального процесу, побудованого на дидактичній грі, передбачає від вчителя, який у процесі навчання виконує різні ролі, значного особистісно-професійного потенціалу. Педагог сам може виконувати наступні функції: *інструктора:* допомагає учасникам гри зрозуміти правила (детальне інструктування учасників потрібно

звести до мінімуму); *судді-реферi:* контролює процес, не втручається в гру; *тренера:* може надавати учасникам допомогу; *ведучого:* виконує завершальний етап – обговорення.

Для позначення цього виду навчальної діяльності учнів вчені використовуються такі поняття як: "ділова гра", "навчальна ділова гра", "навчальна гра", "рольова гра", "навчальна рольова гра", "дидактична гра" тощо). Навчальну гру можна розглядати як змодельовану та педагогічно організовану навчально-пізнавальну, науково-дослідну, професійно-виробничу діяльність, яка забезпечує формування соціального та професійного досвіду особистості(за О. Хоменко). Дидактична гра – це гра за правилами, підпорядкованими досягненню заздалегідь накресленого ігрового результату (за М. Кларіним). Дидактична гра – це така колективна, цілеспрямована навчальна діяльність, коли кожен учасник і команда в цілому об'єднані виконанням одного завдання і орієнтують свою поведінку на позитивний успішний результат) (за П. Підкасистим). Методика вивчення конкретних ситуацій, де головною особою є учень, була розроблена у Гарварді і застосовувалася у бізнес-школах, а пізніше у системі професійної освіти для навчання менеджменту.

Виконуючи конкретну роль у грі, учень залучається до організації навчально-виховного процесу; активізує свою діяльність, оскільки збільшується мотивація до вивчення іноземної мови; виявляє особисту позицію щодо корекції чи модифікації своїх установок і цінностей. У процесі гри, яку застосував вчитель на занятті, налагоджується міжособистісна взаємодія учнів, забезпечуються умови для взаєморозуміння, толерантного ставлення один до одного шляхом застосування різних форм спілкування, відбувається взаємонавчання.

Структура навчального процесу, який передбачає *дидактичну гру*, складається з 4 етапів. На першому етапі, що має назву *орієнтація,* викладач характеризує тему, яка вивчається, основні правила гри та її загальний хід. На етапі – *підготовка до проведення* – відбувається розподіл ролей, вивчаються ігрові завдання, процедурні питання. На етапі – *проведення гри* – викладач стежить за грою, фіксує наслідки, роз'яснює незрозуміле студентам. Важливим є і четвертий етап, на якому відбувається дискусійне *обговорення гри:* що сподобалося? коли виникали труднощі? які ідеї з'явилися протягом гри? Потрібно приділити увагу зіставленню імітації з реальним світом, установленню зв'язку гри зі змістом навчальної теми.

Гра використовується тоді, коли теоретичні поняття та знання сформовані, проте не сформоване їх практичне втілення. На заняттях з іноземної мови в процесі гри учні намагаються не лише застосовувати свої теоретичні знання, але й здобувають певні комунікативні уміння, формують навички до різноманітних взаємодій у групі, вчаться швидко реагувати на зміни подій, приймати рішення самостійно, і вчаться прислухатися до спільної думки команди.

Сформулюємо певні правила, яких потрібно дотримуватися під час проведення дидактичних ігор на занятті іноземної мови: для гри потрібно обрати граматичний матеріал, з яким учні вже ознайомлені; гра має бути чітко спланована і продумана до деталей; у грі мають взаємодіяти всі учні на рівних; головою метою гри є засвоєння навчального матеріалу; викладач повинен сприяти позитивному настрою учасників.

Спробуємо прокоментувати дидактичні ігри, які допомагають сформувати граматичні знання і вміння учнів на заняттях. Гру “Граматичні сім’ї слів” можна провести для учнів, які мають початковий рівень з англійської мови. Час проведення гри: 20–30 хв. Мета гри: формування вмінь учнів відмінювати слова у англійській мові. Хід роботи: 1. намалювати таблицю на дошці, попросити учнів перемалювати її у зошити. 2. Продиктувати слова, написання яких відоме учням: work, may, be, had, went, must, written, good, put, hot. Їх потрібно записати у верхню лінійку (кількість слів не обмежена). 3. Учні працюють у парах, або ж у маленьких групах і пишуть як найбільше граматичних форм цього слова у нижній лінійці. Наводимо приклад: work, works, working, worked. Завчасно попереджаємо, що форми повинні бути не лексичні, а граматичні. 4. Учні по черзі підходять до дошки і записують форму, пояснюючи різницю між першим і другим словом. 5. На завершення гри кожен учень складає речення з одним із наведених слів. За допомогою цієї гри ми зможемо зробити разом з учнями висновок, що слова в англійській мові, на відміну від української, не мають багато закінчень.

Гру “Один з нас…двоє з нас” можна провести з учнями, які мають початковий та середній рівень. Час проведення гри: 10-20 хв. Мета цієї гри: формувати вміння будувати структуру речення. Хід роботи в процесі гри:

1. Написати такі вирази на дошці:

One of us

Two of us can

Three of us

None of us

2. Пояснити всі написані вирази, дати приклади. 3.Сформувати мікро групи (по 4 учня). Впродовж 10 хв. учні повинні написати якомога більше речень про свою групу. 4. Попросити “секретаря” прочитати найцікавіші речення про групу, які вони написали. Обговоримо речення всі разом з метою визначення, які хобі мають учні в групі, чим вони займаються в позашкільний час, які книжки люблять читати, чи люблять займатися спортом, подорожувати. Зазначимо, що ця вправа може бути використана з метою закріплення таких граматичних структур, як написання форм дієслів: have/has to, has/have (ever), is/are going to, used to, would (ever) та ін.

Гра “Граматична поезія” призначена для учнів, які мають середній рівень знання англійської мови. Час проведення гри: 20-25 хв. Мета гри: формування навичок в написанні граматичних термінів за допомогою “креативного писання”. Готуючись до цієї гри, потрібно виготовити схему, за якою всі будуть писати вірша. Схема поезії складається з різних частин мови.

Наприклад:

1. article + noun (артикль + іменник);

2. participle, participle, participle (дієприкметник);

3.adjective, adjective(прикметник);

4. repeat 1 (повторити 1);

5. pronoun + verb (займенник +дієслово);

6.pronoun + verb (займенник +дієслово);

7. pronoun + always/never/still + verb (займенник + завжди/ніколи/досі);

8. repeat 1 (повторити 1);

9. repeat 2 (повторити 2);

10. repeat 3 (повторити 3).

Хід роботи: 1. Записуємо схему на дошці, перевіряємо, чи учні знайомі з усіма термінами. 2. Повідомляємо їх про те, що це модель вірша. Перша лінійка – це заголовок вірша, наприклад: The sea, A forest та ін. 3.Учні працюють індивідуально, або ж у парах, складаючи свої вірші. 4. Потім учні обмінюються своїми віршами, та декламують їх. Коментар: для ускладнення завдання, схему потрібно сховати, і попросити учнів відтворити її, користуючись своїми віршами.

Ігровий характер навчально-пізнавальної діяльності учнів на таких заняттях сприяє активізації, піднімає мотивацію до навчання іноземній мові, формує креативні здібності школярів у використанні осягнутих ними знань, сформованих умінь і навичок. У процесі гри відбувається активний обмін набутим досвідом, що дає змогу її учасникам відчути й зрозуміти власну роль у ній.

Оксана Сарабун (філософський факультет)

Наук. консультант – доц. Швед М. С.

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ ЛЬВІСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ

Об’єктом мого дослідження виступає історія розвитку Львівського університету, а предметом є історико-педагогічні аспекти становлення та розвитку філософського факультету.

Мета, яку я ставлю перед собою, полягає у вивченні досвіду викладання філософії у Львівському університеті а також ознайомлення з особливостями становлення і розвитку філософського факультету. Розглядати його я буду, використовуючи такі методи як аналіз, синтез, порівняння, індукція, дедукція.

Актуальність даного дослідження пов'язана зі святкування 350-літнього ювілею від заснування Львівського університету та філософського факультету зокрема, в межах якого історія філософського факультету викликає особливе зацікавлення з огляду на можливість запозичення навчального і наукового досвіду для вирішення проблем сучасної освіти.

У вступних заувагах доцільно зазначити, що Львівський національний університет імені Івана Франка за рейтингом українських ВНЗ, відповідно до результатів дослідження організації “Компас”, займає 7 місце у 2010 році, що відображає оцінку якості освіти випускниками й роботодавцями. Важливу роль у присвоєнні цього статусу відіграє і

Своє дослідження я починаю з аналізу культурно-просвітницької діяльності єзуїтів. Вони безпосередньо спричинилися до того, що 20 січня 1661 розпочав свою діяльність філософський факультет, на якому в той час, головним чином, вивчали філософську систему Арістотеля, яка була сукупністю логіки, фізики й метафізики.

Наступна сторінка розвитку філософського факультету пов'язана з приєднанням Галичини до складу Австро-Угорської імперії у 1772 р. А саме, з 1784 року за декретом імператора Йосифа II Львівський університет відновлюється у складі чотирьох факультетів: філософського, правничого, медичного і теологічного та процес навчання у ньому набуває світського характеру. Усі студенти університету перші три роки навчаються за програмою філософського факультету, який був загальноосвітнім, підготовчим.

Після того, як Австрійська імперія пережила революцію (1848– 1849 рр), університет у 1852 р переїжджає в будинок конквіту (інтернату), який будують єзуїти, що знаходиться при теперішній церкві Св. Миколая на вул. Грушевського. У цей період на філософському факультеті особливу увагу звертають на вивчення мов, також викладають широкий спектр природничих дисциплін – ботаніку, метеорологію, оптику. Ми бачимо, що філософський факультет не втрачає свою первісну універсальну спрямованість.

Далі важливою подією стає 1923 рік, коли Львівському університетові було передано будинок колишнього Галицького сейму. Вже в 1924 р. філософський факультет зазнає трансформації – його було поділено на два окремі факультети: гуманітарний і математично-природничий, що свідчить про початок його вужчої спеціалізації в наукових дослідженнях.

Значимо, що діяльність філософського факультету Львівського університету у першій половині 20 століття пов'язана з діяльністю Львівсько-Варшавської філософської школи, яка відома як логіко-математична школа, що стала джерелом аналітичної філософії. Засновником її був Казимир Твардовський (1866–1938).

Коли у 1939 р. Західна Україна потрапила в зону впливу Радянського Союзу, філософський факультет закривають, натомість створюють загальноуніверситетську кафедру філософії.

Важливо, що у 1940р. Львівський державний університет отримує ім'я Івана Франка, який був студентом філософського факультету Львівського університету у 1875 р. і мав науковий ступінь доктора філософії. Інші відомі випускники філософського факультету – М. Павлик, О. Терлецький, В. Навроцький – є знаними діячами української культури і політики.

Роком відродження філософського факультету стає 1992 р. Сьогодні тут готують фахівців із філософії, політології, психології та культурології за освітньо-кваліфікаційними рівнями – бакалавр, спеціаліст, магістр.

На факультеті діють кафедри історії філософії, філософії, психології, теорії та історії культури, політології, теорії та історії політичної науки; працюють близько 100 викладачів, серед яких 15 професорів та докторів наук, понад 70 доцентів та кандидатів наук.

Студенти напряму "Філософія" вивчають історію філософії, сучасну світову філософію, філософію науки, філософію в Україні, філософію релігії, філософію культури, етику, естетику, логіку, риторику тощо. Під час навчання вони мають змогу спеціалізуватися з історії філософії, онтології, гносеології та феноменології, соціальної філософії та філософії історії.

В аспірантурі факультету готують науковців за 14 спеціальностями, діють дві спеціалізовані Вчені Ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій з філософії та політології.

У висновку доцільно зазначити, що дослідження історії та особливостей розвитку філософського факультету є джерелом отримання цінного досвіду стосовно навчальної та наукової філософської діяльності, який в багатьох аспектах може стати предметом запозичення в контексті вирішення сучасних проблем української освіти. Йдеться, насамперед, про універсальну спрямованість змісту освіти на філософському факультеті, критичний підхід до наукових теорій, наявність предметів за вибором, ґрунтовне вивчення іноземних мов. Стосовно перспектив розвитку факультету вважаю, що необхідно звернути увагу на вужчу спеціалізацію а також акцентувати свої зусилля на вивченні сучасних проблем філософії.

Мар'яна Сеньків (географічний факультет)
Наук. консультант– асист. Максимець М. В.

ІНКЛЮЗІЯ В УКРАЇНІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Учні з особливими освітніми потребами – це ті діти, які мають відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку. Їх в Україні нараховується 150 – 170 тисяч (йдеться про дітей, вік яких не перевищує вісімнадцяти років). Якщо взяти до уваги й доросле населення країни, то ця статистика стає значно більшою. Усі вони мають право навчатися разом зі своїми однолітками в загальноосвітніх закладах. Але, на жаль, сьогодні більшість учнів з особливими потребами навчаються у спеціальних школах або за індивідуальною формою навчання. В рамках канадсько – українського проекту "Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні", в деяких школах Білої Церкви, Львова та Сімферополя уже реалізуються принципи інклюзивної освіти. Що ж тоді відбувається в усіх інших школах України? Зважаючи на зростання самосвідомості українців в останні роки, можна стверджувати про реалізацію певних аспектів інклюзії у багатьох загальноосвітніх закладах. Спробую довести це на прикладі однієї сільської школи.

Петро А. – учень четвертого класу Новосільської ЗОШ І – ІІ ступенів, хлопчик із затримкою розумового розвитку. До школи поступив у 2007 році. Протягом першого року навчання показував знання нижче початкового рівня: читав відривними складами 5–6 слів на хвилину з багатьма помилками, плутав букви, з труднощами співвідносив звуки і букви; був неспроможний переписувати друкований текст рукописними літерами, погано орієнтувався на сторінці зошита; виявляв труднощі в порівнянні чисел у межах двадцяти, в розв'язуванні прикладів, не орієнтувався у найпростіших задачах.

Педагог Юлія Романівна детально обговорила дану проблему з батьками хлопчика. Разом вони розробили для нього програму навчання, яка передбачала докладання максимуму зусиль для допомоги хлопчикові не лише зі сторони педагога, а й самих батьків. Педагог працювала з Петром в індивідуальній формі не лише під час уроків, а й в позаурочний час. У своїй роботі вона використовувала добір спеціальних вправ для читання, письма і математики. І от, на початку четвертого року навчання Петрик читає 48 слів на хвилину, відповідає на питання за змістом прочитаного, пише диктанти, хоч і допускає багато помилок, розв'язує приклади, порівнює багатоцифрові числа, розв'язує прості рівняння. Незважаючи на певні розбіжності в розумовому розвитку, хлопчик зараз досить впевнено почувається у середовищі однокласників. Він захоплюється футболом і виявляє, за словами педагога, неабиякі здібності в різноманітних видах спорту. Через це всі хлопці класу дружать з ним.

Оля К. – учениця третього класу Новосільської ЗОШ І – ІІ ступенів. Поступила до школи в 2008 році. Дівчинка виявляла значні труднощі в навчанні: не розрізняла букви; не сприймала друкований текст і не могла трансформувати цей текст у слова (дислекція) не могла опанувати письмо (дисграфія); практично не розуміла понять "додати" і "відняти", не орієнтувалася у найпростіших задачах.

Незважаючи на значні зусилля з боку педагога, рівень знань дівчинки на початку другого року навчання не змінився. Зараз дівчинка навчається за індивідуальною програмою корекційного навчання для дітей із затримкою розумового розвитку, відвідуючи шкільні заняття. Останнім часом, за словами педагога, Оля виявляє певні позитивні зрушення у власному розвитку. Вона почала читати цілими словами, відповідає на запитання, називає багатоцифрові числа, рахує. Такі зміни неможливо не помітити. Помічає їх і Оля. Дівчинка всіляко намагається спілкуватися з іншими дітьми, в цьому їй активно допомагає педагог. До того ж, Олі є чим похвалитися перед однолітками: вона чудово співає, гарно малює. До речі, дівчинка напрочуд швидко запам'ятовує слова пісень і незабаром прийматиме участь у пісенному конкурсі.

Зрозуміло, що неабияку роль у позитивних зрушеннях розумового розвитку цих дітей відіграла саме можливість навчатися із здоровими дітьми. Але, за словами педагога, таке навчання виявилося корисним і для дітей без вад. Вони стали більш чутливими до проблем інших, більш відповідальними. Дійсно, здорові діти з раннього віку починають розуміти, з якими труднощами стикаються діти з особливими потребами, толерантніше сприймають людські відмінності. Вони дізнаються, що кожен може подолати значні перешкоди і досягти

успіху. Повсякденні контакти з дитиною з особливостями в розвитку, на мій погляд, сприяють розширенню соціального досвіду, можливо, навіть світогляду звичайних дітей. Наявність у звичайному класі учня з особливими потребами стає умовою, що сприяє особистісному розвитку однолітків. Турботою представників педколективу в цьому контексті стає створення особливої емоційно-когнітивної (пізнавальної) установки щодо нього: тут має бути не стільки жалю, скільки турботи, емпатійної, чуйної і тактовної взаємодії з ним, з одного боку, а з іншого — ставлення до нього як до рівноправного члена колективу.

На основі прикладів з Новосільської школи, педагог Юлія Романівна дає наступні поради батькам і вчителям, які виховують дитину із психофізичними вадами:

1. Створіть сприятливу, доброзичливу атмосферу в класі, сім'ї. Заохочуйте і підтримуйте позитивний прояв уваги і хорошого ставлення до особливої дитини. Підкреслюйте найменші досягнення, не концентруйте уваги на невдачах і помилках.

2. Пояснення та інструкції повинні мати чітку і зрозумілу форму. Під час занять уникайте багатослівних і абстрактних пояснень, використовуйте наочність.

3. Підводьте дітей до таких ситуацій, коли вони мають розповідати про ту чи іншу подію. Ставте запитання, давайте завдання, що активізують мислення. Якнайчастіше використовуйте у корекційно - виховній роботі, повсякденному житті рольові ігри.

4. Сприймайте не дефект, а особистість дитини!

Висновки

Інклюзія – це процес. Процес тривалий за часом і непростий у реалізації. Але головний крок ми вже зробили – змінили свою філософію, свої погляди щодо осіб з особливими потребами. Багато українців уже усвідомили те, що ці люди також мають право на навчання, роботу, громадську діяльність. І якщо декілька років тому на запитання "Чи погоджуєтеся ви з тим, що діти з особливими освітніми потребами мають навчатися в загальноосвітніх закладах?" більшість українців стверджувала "так, ми згідні", то зараз ми робимо конкретні справи, говоримо "так, ми знаємо, ми вміємо, ми зможемо". Українці готові створювати інклюзивну школу – школу добра і захищеності дитини.

Юлія Спільник (біологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л. О.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Спілкування є однією з центральних проблем, крізь призму якої вивчаються питання сприймання й розуміння людьми одне одного, міжособистісних взаємин, згуртованості та конфліктності, лідерства й керівництва, а також багато інших.

Інтерес до спілкування виявляють представники різних наук, оскільки воно є багатовимірним і багаторівневим феноменом. Філософи, наприклад, аналізують спілкування як спосіб реалізації суспільних відносин, розглядають його як вид діяльності, що забезпечує суб'єкт-суб'єктну взаємодію, досліджують вплив спілкування на формування особистості. Розгляд проблем спілкування у загальнофілософському плані є методологічною основою, на якій базується вивчення цього феномену в інших наукових дисциплінах: етиці, психології, соціології, медицині, педагогіці.

Чому проблема культури спілкування є актуальною в наш час? Як відомо, неефективне спілкування – основна перешкода на шляху до позитивного результату в людській діяльності, особливо якщо вона полягає у співпраці. Саме про це пише у своїх роздумах художній керівник Національного академічного театру російської драми імені Лесі Українки М. Резнікович, підкреслюючи: "Яка це важлива якість для сучасної людини – вміння слухати партнера, вміння почути зміст того, про що він говорить, готовність до діалогу, здатність неупереджено і природно сприйняти, в крайньому разі, зрозуміти погляд того, хто веде з тобою бесіду. Здатність до розуміння, до відгуку – особлива, індивідуальна якість душі, інтелекту, серця, зрештою схильність до спілкування. Це – життєва позиція!"

Відомо, що Києво-Могилянська академія та братські школи були навчальними закладами, які давали не лише знання, а й формували у вихованців моральну та психологічну культуру спілкування. Чи робиться це в сучасних навчальних закладах? Загалом очевидно, що ні.

В основі культури спілкування лежить моральна свідомість, що в свою чергу визначається нормами, принципами, мотивами, які формуються відповідно до обраних ціннісних орієнтацій. Дослідження ціннісних орієнтацій молоді свідчать, що за останні 15 років домінуючими стали не цінності прогресу й розвитку суспільства, а ті, які визначають духовний і матеріальний добробут. Але розквіт нашої держави можливий лише за умови формування у молоді інтегруючих, а не тільки особистих цінностей. Ієрархічна піраміда цінностей останнім часом немовби перевернулася. Тому розгляд культури спілкування в контексті творчості й у співвідношенні з етичними нормами є перспективним саме для практичної підготовки майбутніх спеціалістів до ефективного, передусім партнерського, спілкування. За таких умов культура спілкування сприяє розвитку особистості та професійній ідентифікації, а це є головною метою вищої школи на даному етапі трансформації нашого суспільства.

Варто відзначити, що великий крок вперед у вирішенні цієї проблеми вже зроблено. Цікавими, на нашу думку, є ідеї, висловлені авторами посібника "Етика ділового спілкування" Т. К. Чмут та Г. Л. Чайкою. У ньому приділено увагу розгляду етичних норм та психологічних механізмів ділового спілкування, розроблено не тільки теоретичні засади культури спілкування, а й визначено шляхи її розвитку, запропоновано методичне забезпечення комунікативного тренінгу, який в останнє двадцятиліття активно впроваджується в практику підготовки студентів у деяких вищих навчальних закладах. Така робота проводилась ними в Київському педагогічному коледжі при Національному

університеті імені Тараса Шевченка, Хмельницькому інституті регіонального управління та права, Академії муніципального управління м. Києва упродовж 1992–2002 рр. Нею було охоплено близько 1500 студентів (*Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування: навч. посіб., 4-те вид. Серія "Вища освіта XXI століття". — К.: Вікар, 2004. — 223 с.)*

До основних шляхів розвитку культури спілкування студентів вищих навчальних закладів відносять *самовдосконалення,* під яким розуміють наслідування кращих зразків спілкування. Ми легко можемо пригадати людину, яка стала прикладом для нас. Наслідуючи її, ми намагалися відтворити гарні манери цієї людини, особливості її поведінки, способи діяльності. Цей перелік якостей, що характеризують високу культуру спілкування, необхідно розвивати в собі будь-якому педагогу. Це один з аспектів проблеми досягнення педагогічної майстерності. Адже, хто як не викладач стане для студента зразком в спеціальності яку він здобуває.

Важливими, на наш погляд, є *самоосвіта* і *самовиховання*, що сприяють розвиткові культури спілкування, підвищенню її рівня. Дослідження засвідчують, що часто з метою самовдосконалення люди використовують науково-популярну літературу, якої зараз є дуже багато, і діють методом спроб та помилок. Зауважимо, що певний результат на цьому шляху можна отримати, але ця робота нерідко має низьку ефективність.

Третій шлях розвитку культури спілкування особистості забезпечує *навчання*. Так, традиційне навчання рівномірно розподіляє час для проведення лекцій та семінарських і практичних занять. При цьому значна частина групи переважно виконує роль пасивних слухачів курсу, і до того ж немає впевненості, що всі з них справді чують ту інформацію, яку до них намагається донести лектор або доповідач семінару. За такого навчання домінує відтворення навчального матеріалу. В результаті чого він загалом добре засвоюється студентами, проте у них виникає невпевненість під час застосування вмінь і навичок у проблемних ситуаціях, спостерігається здатність давати переважно правильну інтерпретацію, але творчий пошук і розвиток мислення не знаходять мотивації. За традиційного навчання студенти хоч і ставляться до нього позитивно, але вони не бачать шляхів подальшого розвитку своєї культури спілкування та й не відчувають в цьому особливої потреби. В основному їх рівень культури спілкування відповідає маніпулятивному. Тобто, у студентів формуються окремі компоненти культури спілкування, а вона сама ще не виступає для них як цінність та творчість, як цілісна структура, як надбання особистості. Звідси випливає, що в традиційне навчання треба вносити зміни. Це має велике значення, наприклад, для студентів педагогічних спеціальностей, оскільки без вміння проявляти творчість роботу вчителя важко уявити. Зазначимо, що можливості для вияву творчості в сучасних студентів створюються як під час вивчення відповідних навчальних дисциплін (майстерність педагогічної діяльності) так і, зрозуміло, при засвоєнні знань з профілюючих курсів, що пов'язані з майбутньою професією.

Виникає питання: Яким має бути спеціально організоване навчання для досягнення зазначеної мети? Суть його зводиться до того, що гармонійно поєднуються традиційне навчання з інноваційним. Основними методами роботи є ігри, дискусії, вправи, в яких беруть

активну участь всі студенти. Значна увага з боку викладачів приділяється забезпеченню активного зворотного зв'язку, як головного механізму постійної підтримки та розвитку особистості студентів. За допомогою спеціальної методики студенти намагаються зрозуміти свій внутрішній світ, пізнати себе, відкрити себе для інших, а вже потім вони можуть справді розуміти інших, ставитися до них як до самих себе. Важливо підкреслити, що після ігрових занять необхідно проводити обговорення, яке допомагає проаналізувати навчальну діяльність та закласти перспективу на майбутнє. У щоденниках, які заповнюють студенти вдома, вони описують свої враження від занять, фіксуючи динаміку власного образу. Оцінювання знань при цьому може здійснюватись за допомогою спеціально розроблених предметних, психологічних і комунікативних тестів. Стимулюванню активності та творчості студентів сприяють різні конкурси. За таких умов результатом активного навчання є помітне підвищення рівня знань з курсу дисципліни, прояв на практиці гуманістичних комунікативних установок, позитивна динаміка ціннісних орієнтацій, зростання компетентності, творчості та культури спілкування. Цікаво, що вищенаведені ідеї активного навчання втілено автором навчального посібника "Основи педагогічної майстерності" Л. О. Ковальчук у викладанні однойменного курсу студентам педагогічних спеціальностей ЛНУ імені Івана Франка, що є позитивною ознакою оновлення змісту фахової освіти. Вивчаючи цей курс студенти дізнаються про та розвивають в собі педагогічну культуру і професійну майстерність вчителя, педагогічну техніку, такт, етику поведінки, а також педагогічне спілкування, вербальну та невербальну комунікацію, шляхи підвищення педагогічної майстерності на високому інноваційному рівні.

Отже, можна зробити висновок, що з метою підвищення якості загальної підготовки студентів необхідно в єдності використовувати всі описані шляхи розвитку культури спілкування. Але найбільш ефективним є спеціально організоване активне навчання з елементами комунікативного тренінгу. Такий підхід до освіти викликає зацікавлення у викладачів та студентів, помітно активізує потяг молоді до самовдосконалення. Тому його варто застосовувати в усіх вищих навчальних закладах з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності.

Ольга Сурмак (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРИНЦИП ПРИРОДНОГО ВИХОВАННЯ РОЗВИТКУ ДИТИНИ (ЗА ЖАН-ЖАКОМ РУССО)

Педагогічна майстерність - це творчість,
помножена на любов.

Жан-Жак Руссо відомий французький філософ-просвітитель, педагог розвинув ідею природної свободи й рівності, що визначають розвиток кожної особистості шляхом

природного, вільного виховання, що ґрунтується на умінні цінувати й підтримувати автономність дитини.

Систематичний виклад своєї педагогічної програми Руссо зробив у романі-трактаті "Еміль або Про виховання" (1762). Підгрунтям цієї програми виступає теорія природного, вільного виховання, де в центрі стоїть особистість дитини. Німецькі поети і мислителі XVIII–XIX століття відгукувалися про книгу з найбільшим захопленням. Гете називав її "природним Євангелієм виховання" ("Naturevangelium der Erziehung »); Гердер – "божественним твором". Руссо зробив педагогічні явища проблемним предметом найширшої суспільної уваги і інтересу, збагатив педагогічну справу новими, плідними ідеями.

Надавши нового життя і мови ідеям попередників (Монтеня, Коменського, Локка, Пор-Рояльцева, Фенелона, Роллена та ін.) Руссо перший виокремив головний педагогічний принцип навчання і виховання – зв'язок з навколишнім оточенням дитини, з близькими їй предметами. Він перший вказав на важливість виховання дітей поза містом, ближче до природи. Звідси і педагогічний принцип природного виховання , що полягає у необхідності здійснювати цей процес відповідно до природи самої дитини та її вікових особливостей.

Відповідно до принципу природовідповідності, обґрунтованого Руссо, природне виховання допомагає вільному розвитку дитини, який відбувається через самостійне накопичення нею життєвого досвіду.

Вільне виховання випливає з природного права кожної людини на свободу. Воно слідує за природою, допомагає їй. Руссо виступає за недоторканість, автономність внутрішнього світу дитини як маленької людини. Він заперечує авторитаризм у вихованні. Дітей повинні обмежувати тільки закони природи. Звідси заперечення Руссо методів покарання і примусу у вихованні. На його думку, йдучи за природою дитини, необхідно відмовитись від обмежень, встановлених вихователем. Свобода дитини може бути обмежена лише природними речами. У цьому зв'язку Руссо пропонує замінити методи покарання методом "природних наслідків" з метою утримання дитини від неправильних вчинків.

Безпосереднім вираженням ідеї вільного виховання є вимога Руссо, щоб дитина була вільною у виборі змісту навчального матеріалу, методів його вивчення, а також різних видів діяльності. Завдання вихователя так організувати всі впливи на дитину так, щоб вона виконувала усі завдання, дії з власного бажання.

Важливий внесок Руссо у педагогіку полягає в тому, що він здійснив спробу зробити вікову періодизацію розвитку дитини і визначити відповідні кожному періоду завдання, зміст, методи виховання та навчання.

Особливості кожного з виокремлених вікових періодів Руссо розкриває у перших чотирьох частинах твору "Еміль..." на прикладі розвитку і виховання головного героя роману Еміля. Остання п'ята частина твору присвячена вихованню нареченої Еміля – Софії.

Головне завдання виховання дитини віку немовляти (0-2р.) – це нормальний фізичний розвиток дитини, її загартування. Вона у цьому віці повинна якомога більше рухатись, бути на свіжому повітрі.

У період дитинства або “сна розуму” (2–12р.) головне завдання полягає у розвитку зовнішніх органів чуттів та підтримці фізичного розвитку дитини. Способи цього впливу повинні бути природні та задовольняти інтереси дитини, а саме – не примушувати дитину у цьому віці думати, завчати вірші, казки, не читати їй ніяких моральних настанов. Відкидається будь-яка систематична освіта. Оскільки у такому віці, як стверджує Руссо, дитині недоступні абстрактні й моральні поняття. Але, як виняток, єдино доступною для дитини може бути ідея власності.

Період отроцтва (12–15р.) охоплює здобуття освіти, розвиток самостійного мислення учнів, перехід від чуттєвого знання до суджень. Руссо радить під час вибору навчальних предметів керуватися інтересами дитини. Основу дидактики французький філософ вбачає у розвитку дитячої самостійності, уміння спостерігати та кмітливості, а також вважає предметом вивчення природу, тому більшість занять радить проводити саме на природі. У цьому періоді відбувається трудова підготовка людини. Праця, як стверджує Руссо, – суспільний обов’язок кожного. Щоб зберегти свободу, треба вміти самому працювати. Еміль, герой роману, навчається столярній справі, працює в полі, саду, на городі, в майстерні, в кузні. З іншого боку, праця виступає у Руссо як виховний засіб. Вона сприяє формуванню позитивних моральних рис, які притаманні трудовій людині. Але у цьому віці, на думку Руссо, дитині ще недоступні в повній мірі моральні поняття, не зрозумілі стосунки між людьми.

Повноцінне моральне виховання, а разом з ним і статеве, відбуваються в юнацькому віці і тільки в суспільстві. Еміль переселяється в місто до людей. У цей період його потрібно навчити любити людей і жити серед них.

Руссо визначає три завдання морального виховання:

 розвиток добрих почуттів, а не міркувань;

 формування правильних суджень через вивчення біографій великих людей, історії тощо;

 виховання доброї волі шляхом виконання добрих справ. Слід наголосити, що Руссо відкидає моралізування.

Щодо статевого виховання, то Руссо пропонує усунути від уваги молоді все шкідливе, зокрема сумнівні книги. На його думку, у цей період потрібно вести діяльне життя, багато рухатися, займатися фізичною працею. Але вихователеві варто давати пояснюючі аргументовані відповіді, якщо учні запитують.

Руссо вимагав не здійснювати спеціально релігійного виховання. Він визнавав тільки природну релігію: кожна людина вправі вірити у творця всесвіту по-своєму. Діти самі рано чи пізно прийдуть до розуміння божественного начала і виявлять, що є тільки одна релігія – «релігія серця».

Отже, Жан-Жак Руссо розробив чітку систему формування особистості, але вона не була позбавлена суперечностей та недоліків. Але разом з тим, педагогіка Руссо виявилась надзвичайно цінною. За 25 років після появи “Еміля, або Про виховання” у Франції було опубліковано творів на цю тему у 2 рази більше, ніж за попередні 60 років.

Наталія Хом'якова (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій за останні десятиріччя набула особливої актуальності як в нашій країні, так і за кордоном. Ці поняття є об'єктом дослідження багатьох наук зокрема, філософії, психології, соціології, педагогіки.

У визначенні поняття *"цінності"* можна спостерігати певні відмінності. Проте науковці розглядають це поняття як ідею, норму, принцип, що набули не лише об'єктивної, але й суб'єктивної значущості для особистості. Деякі дослідники трактують *цінності* як певні ідеї, погляди, що відповідають потребам, інтересам людини. На думку інших учених, *цінність* – це те, що почуття особистості диктує визнати важливішим, і до чого можна прагнути, ставитися з повагою та інтересом.

Ціннісні орієнтації розглядають як вибір людиною певних матеріальних і духовних цінностей, що визначають її цілеспрямовану життєдіяльність, спосіб життя. Ціннісна орієнтація завжди виявляється у сфері розгалужених взаємовідносин між людиною і суспільством (у сфері праці, колективу, культури, побуту, дозвілля тощо). Саме вона дозволяє судити про ступінь охоплення соціально необхідних норм, зразків поведінки індивідуальною свідомістю. Ціннісні орієнтації акумулюють життєвий досвід людей і засвідчують зрілість людини як особистості. Вони виявляються у діяльності та поведінці людини; є своєрідним індикатором цінностей, яким людина надає перевагу (матеріальним чи духовним) у процесі своєї життєдіяльності. Ціннісна орієнтація, сформована на рівні переконань, скеровує дії людини у певному напрямі, регулює її вчинки, поведінку.

Категорія *"студентська молодь"* поширюється на молодих людей, віком від 17 до 23 років, які навчаються в одному з вищих навчальних закладів країни, активно готуються до компетентного виконання функцій фахівця в тій чи іншій галузі професійної діяльності. Передовсім, сучасні студенти визначають перспективи майбутнього, гарант суспільного прогресу, розвитку і процвітання нашої держави.

На підставі порівняння студентської молоді 80-их років і сучасної студентської молоді зазначимо певні відмінності. Молодь цього періоду зверталася до досвіду попередніх поколінь, брала приклад з своїх попередників, істотно не відрізнялася у своїх поглядах і думках від старших представників суспільства. Головними цінностями для кожної молодої людини, зокрема студента, були: сім'я, свобода, праця, творчість, друзі, відповідальність, солідарність, чесність, вихованість.

Сучасна молодь піддає гострій критиці і заперечує досвід попередніх поколінь. Сучасне суспільство побудоване на ринкових відносинах і спонукає молодь шукати нові ціннісні орієнтири, здобувати новий соціальний досвід; соціальний стан молодого покоління настільки відрізняється від інших верств суспільства, що це стає чітко помітним.

Проведене опитування студентів 4-ого курсу факультету іноземних мов Львівського університету засвідчило, що матеріальним цінностям віддає перевагу більша половина опитаних, а моральним і духовним – менша частина. На підставі аналізу студентських виборів ми проранжували цінності, що складають підґрунтя їхніх ціннісних орієнтацій. Перший номер визначає найважливіші цінності для молоді, а десятий (останній) – найменш значущі.

Отже, цінності сучасної студентської молоді виглядають так:

1. *Матеріальний достаток, заробітна плата.*
2. *Свобода, незалежність, самостійність.*
3. *Сім'я, діти.*
4. *Здоров'я, фізична сила.*
5. *Друзі.*
6. *Високий соціальний статус, престиж.*
7. *Цікава робота, професійна діяльність.*
8. *Вихованість, освіченість.*
9. *Чесність, правдивість.*
10. *Відповідальність, почуття обов'язку.*

Дослідження ціннісних орієнтацій студентської молоді останнього десятиріччя переконують, що у свідомості сучасної молоді формується тип особистості, характерний для західного суспільства — особистості, яка, насамперед, цінує себе й вважає, що її діяльність, успіх у житті залежать саме від неї. З одного боку, це непогано, адже орієнтація на власні сили, розум, здібності для досягнення життєвих цілей вимагає цілеспрямованої роботи над собою. Головно, щоб під час реалізації власних планів не формувалась людина-егоїст, яка нехтує інтересами інших заради власних успіхів.

Розглянемо чинники, що сприяють формуванню ціннісних орієнтацій сучасних студентів.. Передовсім наголошуємо на значущості *навчальних дисциплін*, які викладаються у закладах вищої освіти та зорієнтовані не лише на опанування студентами знань, умінь і навичок, а й на розвиток їхніх духовних, психічних, соціальних і фізичних функцій і здібностей. Також немалу роль вони відіграють у формуванні ціннісних орієнтацій студентів. Насамперед, гуманітарні й суспільні дисципліни значною мірою розширюють їхній світогляд, дають змогу аналізувати соціальні, моральні норми, ідеї громадянського суспільства й визначати власне ставлення до них як цінностей.

Також важливим є організація *самостійної діяльності* студента, що передбачає вив ним волі, інтелекту, моральних рис, умінь самоорганізації. Зміст й організація самостійної роботи відповідно до потреб, інтересів студентів спонукає їх до самовдосконалення, поглиблення знань й визначення системи особистісних цінностей. Поряд із навчальною діяльністю студентів важлива організація *позанавчальних виховних заходів* національно-духовного змісту. До них можна віднести святкування різних релігійних і державних свят (наприклад День Незалежності України, 8 березня чи Різдво Христове); урочистості, проведені з метою висловити повагу, пам'ять, сум з причини різних історичних подій (день

пам'яті жертв голодомору, день перемоги); зібрання, пов'язані з видатними датами, наприклад, датами народження національних героїв); наукові конференції.

Вагомий вплив на визначення студентами ціннісних орієнтацій має *соціальне середовище студента*, передовсім партнерська, міжособистісна взаємодія з викладачами щодо обговорення актуальних проблем, з одногрупниками, іншими студентами університету, представниками різних молодіжних організацій, спільнот для обміну власними поглядами, цінностями, збагачення особистісного бачення соціальних норм, суспільно-політичних, гуманістичних ідей. У соціальному середовищі вищого навчального закладу студент виробляє власну громадянську позицію, здатність самостійно орієнтуватися у політичному та громадсько-побутовому житті.

Як зазначають соціальні дослідження, переважна частина молоді довіряє *джерелам масової інформації*, більше всього Інтернету як джерелу інформації, телебаченню, а також пресі. Майже 90% студентів в Україні мають вільний доступ до Інтернету. Він є дуже потужним каналом інформаційного впливу і формування системи цінностей, світогляду молоді. Завдяки соціальним мережам Інтернету студенти пізнають нову інформацію, дізнаються про безліч відомих і впливових у всьому світі людей – політиків, акторів, громадських діячів, а також вступають у "групи молодих людей", з якими можуть легко спілкуватися, висловлювати й обговорювати події, які сталися у світі. Викладачам важливо давати змогу студентам обговорювати у процесі навчання одержану з Інтернету інформацію, а також самим виявляти власну думку щодо нового змісту.

Мистецтво – є невмирущим джерелом, з якого особистість черпає духовні цінності народу. Спілкування з мистецтвом підвищує, насамперед, художній потенціал студента; від ступеня його розвитку залежить рівень сформованості соціальних цінностей, що активно впливають на успішність виконання виробничо-суспільної діяльності, а також на соціальні ролі особистості (виробничо-суспільні та сімейно-дозвіллєві). Інакше кажучи, мистецтво формує внутрішній світ особистості й водночас впливає на вдосконалення соціальної практики молодого покоління. Наприклад, кожен літературний твір відкриває перед читачем цілий світ, сповнений різних почуттів (любові та зради, гідності та безчестя, самовідданості та безвідповідальності). З кожним новим прочитаним твором особистість ніби проживає життя за життям. Одні твори вчать любити природу, інші – співпереживати. Загалом, національна й світова література розкриває студентам моделі віри, любові до рідного краю, народу, культури, людської гідності, вияву сміливості, толерантності.

Проблема формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді дуже актуальна для нашого суспільства, оскільки вони визначають підвалини життєдіяльності, поведінки та поглядів студентів на життя. Особистість, яка керується у своїй діяльності духовними цінностями, завжди буде активною, ініціативною, матиме глибоку віру у власні сили та не буде байдужою до інших. Тому завдання викладачів – скеровувати студентів у процесі навчання до виокремлення у змісті наукової, суспільно-політичної, історичної, соціокультурної інформації ідей, що мають світоглядну, моральну цінність, а також спрямовувати до виокремлення їхньої особистісної значущості.

Оксана Цибак (біологічний факультет)
Науковий консультант – Ковальчук Л. О

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ МОЛОДІ

Давно помічено, що мистецтво може бути великою перетворювальною силою, засобом морального, інтелектуального і духовного формування особистості, але може мати й негативний вплив. Передусім це стосується музики.

Музика є особливим видом мистецтва. Вона може надавати сенсу речам. Ті самі події можна сприймати по-різному, коли в їхній зміст вплітається музика. Музика чинить великий емоційний вплив на людину, яка її слухає. До того ж її вплив не залежить від віку, освіти, професії, соціальної та національної приналежності слухача.

Використання музики для стимулювання навчання і оздоровлення має дуже давню історію. Ще в І столітті Піфагор рекомендував музику як панацею для тіла і душі. Він виявив, що, володіючи особливим впливом музика здатна підвищувати і розвивати інтелект людини. Тому члени піфагорійської школи проводили заняття з математики під звуки музики. Пізніше, вже в наш час, американка К. Деймон зробила відкриття, яке підтвердило цю ідею. Вона довела, що за допомогою звуків людина здатна набувати певних якостей або позбуватись їх, змінювати свій емоційний стан і, звичайно ж, виліковуватися від хвороб.

Таблиця 3.Напружена розумова робота (за Б. Депортер, М. Хенакі, 1998)

Без музики	Із відповідною музикою
Пульс прискорюється, підвищується кров'яний тиск	Пульс сповільнюється, кров'яний тиск зменшується
Мозкові хвилі прискорюються	Мозкові хвилі сповільнюються
М'язи напружуються	М'язи розслаблюються

Розслаблення, спричинене певною музикою, підтримує здатність і готовність розуму до концентрування.

За дослідженнями Лозанова, найкраще для цієї мети підходить музика в стилі бароко: твори Баха, Генделя і Вівальді. Розміри і ритм цих творів синхронізують розум і тіло. Для стимулювання працездатності і навчання використовують ефективну музичну суміш. Вона допомагає створити і врегулювати настрій. Наприклад, під час роботи з книжкою як фон повинна неголосно звучати музика в стилі бароко.

Виховання музикою є найточнішим, найдоцільнішим спрямуванням на розвиток духовного світу кожної людини, що пов'язується з її загальним розвитком, здійснюється у контексті становлення цілісної особистості. Музика сприймається не лише слухом, а й усіма аналізаторами й системами тіла. Вона здійснює вплив на біологічно активні точки та меридіани, досягає кожної клітини всіх органів і впливає на життєдіяльність організму,

Наукою доведено, що музика є ключем до імунної системи, до адаптаційних механізмів організму. Альфред Томатіс дійшов висновку, що музика Моцарта містить найбільшу кількість звуків потрібного частотного діапазону (5000-8000 Гц для підзарядки мозку), а рок-музика (важкий рок) - найменше.

Американські вчені Лінн Купер і Мілтон Еріксон виявили, що у людей, які слухали звуки метронома в ритмі 60 ударів на хвилину, настає "альфа-стан" – ідеальний для навчання і запам'ятовування. Не знаючи про ці дослідження, болгарські вчені Георгій Лозанов і Алеко Новаков зробили аналогічні відкриття, але використали повільну музику бароко з ритмічним розміром 60-64 такти на хвилину. Вони встановили, що під впливом музики бароко навчальна інформація сприймається і засвоюється так само ефективно, як і при навчанні уві сні. Це відкриття стало основою нового методу навчання: інформація передається з інтервалом 4 секунд на фоні музики бароко в ритмі 60 тактів на хвилину. Вже перші результати довели, що студенти засвоюють від 60 до 500 іноземних слів на день. Ці дані перевірялися повторно спеціалістами університету штату Айова :на фоні музики бароко (визначний композитор цього періоду Йоган Себастьян Бах) в учасників експерименту спостерігався ріст здатності до запам'ятовування на 26%, а швидкість навчання – на 24%.

З метою вивчення впливу музики на процес навчання, виховання, формування особистості нами проведене анкетування серед студентів біологічного факультету різної вікової категорії.

Результати опитування засвідчили, що:

1) на питання "Якому стилю музику Ви віддаєте перевагу?" 58% студентів відповіли, що поп, 25% – рок, 12% – RnB, реп, і лише 5% – класика;

2) прослуховуючи свою улюблену музику 62% студентів відчувають задоволення та бажання творити, 25% – спокій, 3% – агресію;

3) більшість студентів (67%) може працювати (навчатись) слухаючи музику, і тільки 33% віддають перевагу навчанню без музики;

4) подолати хвилювання та тривогу допомагає студентам романтична (37%), танцювальна (33 %), класична (17 %), народна музика (13%);

5) для більшості студентів творчий імпульс стимулює романтична музика (58%), танцювальна – 28%, класична – 10%, народна (3%);

6) щоб зняти втому більшість студентів слухають романтичну музику (58 %), 28 % опитувальних – танцювальну, 10% – класичну, 3% – народну.

7) 28% респондентів займаються музикою (грають на музичних інструментах, співають) у гуртках, студіях, об'єднаннях, музичних школах, 72% опитаних відмітили, що контакт з музичним мистецтвом у них має випадковий характер.

Підсумовуючи, зазначимо, що у сучасної молоді помітно розгублені навички слухання серйозної музики, втрачено вміння "слухати музику так, щоб цінувати мистецтво".

Проте, зважаючи на те, що музика – невичерпне джерело формування й розвитку фізичного та психічного здоров'я необхідно пам'ятати, що музика здатна проникати до глибини душі і робити в ній значні переміни, як позитивні, так і негативні. За допомогою музики можна як будувати особистість, так і її руйнувати. Якщо її творець прагне зруйнувати, то він використовує її як досконалий інструмент, за допомогою якого легко достукатися до внутрішнього світу людини. Не останню роль відіграє і злий приклад, що його подають виконавці багатьох груп, які мають на меті привести людину не до прекрасного, а до лихого, відкинути від Бога. Така музика призводить до каліцтва як духовного, так і фізичного. Тому потрібно уважно відноситись до того, що слухаємо і яку музику пропагуємо, адже в руках педагога є могутній засіб попередження грубості, безсердечності, морального безкультур'я – це лікування музикою". (В.Сухомлинський)

Анкета

1..Якому стилю музики Ви віддаєте перевагу?

а) поп; б) рок; в) хіп-хоп, реп; г) класика; д) Ваш варіант

2. Які відчуття виникають у Вас під час прослуховування улюбленої музики? а) відчуття спокою; б) відчуття страху; в) агресії; г) задоволення, бажання

творити; д) Ваш варіант _____ .

3)Чи можете Ви працювати (навчатись), слухаючи музику?

а) так; б) ні.

4. Яка музика Вам допомагає проти хвилювання та тривоги?

а) романтична; б) танцювальна; в) класична; г) народна; д) Ваш варіант

5. Яка музика стимулює Ваш творчий імпульс?

а) романтична; б) танцювальна; в) класична; г) народна; д) Ваш варіант

6. Яка музика допомагає Вам зняти втому?

а) романтична; б) танцювальна; в) класична; г) народна; д) Ваш варіант

7. Чи займаєтесь Ви професійно музикою (гра на музичних інструментах, спів)?

а) так; б) ні

Христина Цимбровська (факультет іноземних мов**)**

Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО ПРО СИСТЕМУ ОСВІТИ МОЛОДІ

Ян Амос Коменський, один із основоположників педагогічної науки, наголошував на служінні системи освіти, навчання й виховання суспільним інтересам. Він закликав: "Перш за все давайте впорядкуємо школи, дамо їм розквітнути". Саме на школу він покладає великі

надії у справі навчання й виховання молоді, тому що: “людина робиться людиною лише завдяки вихованню”.

Підґрунтям філософського вчення Я. А. Коменського є його праця “Пансофія”. Завдання Пансофії – охопити філософський синтез знань, стати “єдиною всеохоплюючою наукою наук”. В основі пансофії лежать три головні ідеї: почуття (відчуття), розум, божественне одкровення. Вчений вважав, що поширення Пансофії сприятиме духовному відродженню людства. Ідею організації пансофічної школи Я. Коменський науково обґрунтував у творі “Пансофічна школа”. У цій школі мало бути сім послідовних класів для учнів, які навчаються в окремих кімнатах під керівництвом учителів за відповідними підручниками. У кожному класі він планував 1200 годин навчальних занять на рік, передбачав час для ігор, вихідні дні та канікули. І хоча Я. Коменському не вдалося створити семирічну школу, оскільки були відкриті тільки перші три класи, опрацьована ним модель школи збереглася в дещо модифікованому вигляді до сучасних дій. Він радив якісно організувати роботу шкіл, з яких виходили діяльні юнаки, на все здатні, вправні, старанні. У процесі навчання, вважав великий педагог, потрібно поєднувати три елементи: дії, розум, мову.

Серед численних праць Я. Коменського вагоме місце займає “Велика дидактика”, що належить до видатних творів світової педагогічної літератури. Протягом 1657–1658 рр. цю працю видано у чотирьох томах. Книга мала приголомшливий успіх. У “Великій дидактиці” вчений виклав нову систему навчання і виховання; піддав нищівній критиці схоластичну школу, відірвану від потреб життя учнів.

Навчання, на думку Я. Коменського, слід розпочинати якомога раніше і до 24 років. Систему освіти він ділить на 4 шестирічні вікові періоди. Кожному віковому періоду вчений визначає відповідну школу, вказує на місце створення школи та її оплату.

Таблиця 4. Система освіти молоді за Я.А. Коменським

Період	Назва періоду	Вік	Назва школи	Місце знаходження	Оплата за навчання
1-й період	Дитинство	Від народження до 6 років	Материнська школа	У кожній сім’ї (материне опікунство)	Оплачує сім’я.
2-й період	Отроцтво	Від 6 до 12 років	Школа рідної мови (елементарна народна школа)	У кожній общині, селі, містечку	Оплачує місцева громада
3-й період	Юність	Від 12 до 18 років	Латинська школа	У кожному великому місті	Оплачує центральний орган місцевої влади
4-й період	Змужнілість	Від 18 до 24 років	Академія (вища освіта)	У кожній державі або великій провінції	Оплачує державний центр

Дві перші школи відвідують без винятку усі діти обох статей; латинську школу (гімназію) – ті, у кого прагнення вищі, ніж бути ремісниками; академія готує вчених і майбутніх керівників, призначена для найталановитіших юнаків. Я. А. Коменський

проголошує принцип доступності освіти для всіх: "Ми прагнемо загальної освіти у сфері всього людського для всіх, хто народився людиною".

У *материнській школі* треба розвивати мову дітей, збагачувати їхні уявлення про реальне життя. На думку Я. А. Коменського, моральне виховання дітей дошкільного віку полягає у вихованні поміркованості, охайності, працьовитості, шанобливості до старших, слухняності, справедливості і, головно, любові до людей.

Школу рідної мови (початкову) повинні пройти всі діти обох статей без різниці станів, віросповідувань, національностей. Я. Коменський вважав, що в цій школі закладаються підвалини освіти й виховання, тому пропонує 6-річний курс навчання. Його вимога – вести навчання рідною мовою – актуальна і сьогодні.

У *латинській школі (гімназії)* Я. А. Коменський наполягає на вивченні разом з чотирма мовами (грецької, латинської, єврейської, рідної) енциклопедії наук з метою забезпечити ґрунт для одержання в майбутньому досконалої "вченості" у будь-якій сфері науки. Шість послідовних класів гімназії в школі Коменського відповідно до навчальних предметів носять назви: граматичний, фізичний, математичний, етичний, діалектичний, риторичний.

Академія – це великий навчальний заклад, де вищу освіту повинні здобувати найталановитіші юнаки. Вона готує вчених і майбутніх керівників держави.

У школі, на думку, Я. А. Коменського, учні повинні навчатися "розуму", тобто правильно розуміти, робити, висловлюватися. Тому педагог радить викладати головні положення дидактичного матеріалу для кращого розуміння. Навчання, поза сумніву, має бути посильним, а засвоєння матеріалу – міцним. Я. Коменський наполягає на дотриманні зв'язку теоретичного і практичного знання для підготовки учнів до сучасного та майбутнього життя; вважає, що в учнів слід завжди розвивати самостійність у мисленні, мові, у практичній діяльності й застосуванні пізнаного.

Педагогічні ідеї Я. А. Коменського знайшли відгук у спадщині українських видатних педагогів, таких як: А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинського. Відповідно до педагогічних поглядів чеського науковця А.С. Макаренко надавав великого значення вихованню, організації трудової діяльності та самоврядування учнів. Як і Я. А. Коменський, Василь Сухомлинський, надавав особливого значення навчанню учнів у початковій школі, в якій, на його думку, повинні працювати найталановитіші та найдосвідченіші вчителі. В. Сухомлинський завжди поєднував навчання школярів з життям серед природи, з практичною діяльністю, розвиваючи у них самостійне творче мислення та дії.

Педагогічні ідеї Я.А. Коменського формують підвалини сучасної української освіти, навчання й виховання; хоча, зрозуміло, що вони набули подальшого творчого розвитку. Минуло більше 300 років від того часу, коли він жив і творив, але обґрунтовані ним ланки системи освіти відповідно до вікової періодизації розвитку молодої людини, принципи навчання та виховання, головні положення класно-урочної системи й досі викликають великий подив і пошану. Як бачимо, ідеї Я.А. Коменського критично переосмислені, увійшли у систему української педагогіки, українського національного виховання. Наші

освітяни в спадщині видатного слов'янського педагога знаходять безцінний скарб для творчої праці в такий складний і відповідальний час.

Роксолана Ципук (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Мищишин І. Я.

НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР "ДЖЕРЕЛО" ЯК ОСЕРЕДОК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Проблема соціально-педагогічної й психологічної реабілітації, інтеграції в здорове середовище дітей з особливими потребами, не зважаючи на суттєві зрушення у цій сфері, як на державному рівні, так і в суспільній свідомості, не втрачає своєї актуальності. З метою її вирішення організовуються різноманітні державні й приватні установи, фонди, товариства, завданнями яких є створення умов для гармонійного психофізичного розвитку, набуття необхідних соціокультурних умінь, корекції недоліків емоційно-вольової сфери вихованців.

Багатогранними й значними досягненнями у цій сфері володіє благодійна установа "Навчально-реабілітаційний центр "Джерело", що функціонує у Львові з 1993 року. Засновником центру "Джерело" є Львівське обласне добровільне товариство захисту дітей-інвалідів, хворих на дитячий церебральний параліч "НАДІЯ". Центр є недержавною, неприбутковою установою, значна частина програм виконується завдяки спонсорській підтримці окремих громадян та організацій України і зарубіжжя. Центром "Джерело" опікується Канадський Фонд "Дітям Чорнобиля".

Центр "Джерело" реалізовує програми навчання і реабілітації дітей з церебральним паралічем (ДЦП). Крім порушень функцій опорно-рухового апарату, наслідком ДЦП є проблеми інтелектуального, мовного, психічного розвитку, які спричинені ураженням мозку дитини. Проявом цього є рухові обмеження, труднощі в навчанні, порушення пам'яті, сприйняття простору і часу, сенсорні, емоційні, психологічні та інші проблеми. Підвищити мотивацію дитини до подолання своїх труднощів, до самостійного руху, самообслуговування, збільшення незалежності, тим самим покращити якість життя – основне завдання програм центру "Джерело".

Центр "Джерело" забезпечує:

- обстеження дитини;
- розробку індивідуальної програми реабілітації та навчання кожної дитини;
- злагоджену роботу кваліфікованої команди фахівців над виконанням цієї програми;
- індивідуальний підхід до дитини з акцентом на позитивні можливості дитини;
- тісний контакт з батьками;
- доступність середовища: забезпечення допоміжними засобами;довезення дітей на заняття і додому.

Центр забезпечує дошкільне виховання і навчання в школі в поєднанні з фізичною реабілітацією, масажем та логопедичною допомогою для вісімдесяти восьми дітей м. Львова та області. Сьогодні в центрі "Джерело" є дві дошкільні групи та шість класів школи, п'ятнадцять дітей навчаються в СШ № 82 м. Львова. Протягом року центр надає послуги з домашньої реабілітаційної програми. Діти приймають участь в різноманітних розвиваючих іграх, вправах та інших видах активної діяльності. Центр допомагає батькам щоденно привозити дітей на заняття і додому. Розпочали свою діяльність чотири післяобідні гуртки для дітей: столярний, музичний, образотворчий і гурток "Ґаздинька".

Охарактеризуємо роботу окремих відділень більш детально.

Відділення розвитку дитини (раннє втручання). Щорічно надає комплексні послуги понад 300 дітям від народження до 18 років з ДЦП та іншими моторними розладами, синдромом Дауна, аутизмом, порушенням інтелектуального та мовленнєвого розвитку, з гіперактивним розладом з дефіцитом уваги та іншими розладами розвитку.

Послуги реалізовує мультидисциплінарна команда фахівців у складі лікарів, фахівців фізичної реабілітації, логопедів, психологів, педагогів:

Час від народження до трьох років – період, коли відбувається найінтенсивніший розвиток фізичних та інтелектуальних здібностей дитини. Перші роки життя мають вирішальний вплив на майбутнє. Раннє виявлення затримання і порушення розвитку дає змогу вчасно втрутитись у проблему, попередити вторинні наслідки та створити умови, які сприяли б максимальній реалізації можливостей дитини.

Тому батькам важливо знати, що "має робити" малюк у певний віковий період. Заняття основних етапів розвитку дитини дозволяє батькам вчасно зауважити будь-яку проблему і забезпечити необхідне втручання.

Відділення соціально – педагогічної та психологічної реабілітації (школа-садок). Проводить цілісну програму навчання та реабілітації, спрямовану на інтеграцію неповносправної дитини у суспільство.

Щоденно понад 100 дітей віком від 3 до 18 років відвідують стаціонарну програму відділення, яка включає:

- індивідуальну програму навчання;
- реабілітаційний супровід навчання;
- середовище, пристосоване до потреб дитини;
- підбір і забезпечення візком чи іншим засобом пересування;
- логопедична допомогу;
- альтернативні методи спілкування;
- психологічну корекцію (танцювально-рухова терапія, поведінкова терапія, відеотренінг);
- гідротерапію;
- святкові програми;
- активне дозвілля.

Відділення трудової реабілітації (клуб активної молоді). Завдання відділення –

соціальна інтеграція неповносправних молодих людей. Об'єднує близько 50-ти молодих людей з особливими потребами віком від 18–35 років.

Серед основних напрямків роботи:

Мистецька діяльність – заняття із живопису, виготовлення сувенірів з глини, художніх листівок, намиста з бісеру, вишивання. Праця з офісною технікою, виготовлення газети. Театральний гурток. Арттерапія, експресія тіла. Заняттєва терапія – молодь розвиває та удосконалює побутові навички з приготування їжі, прання, прасування, прибирання та ін.

Організація активного дозвілля – відвідування театрів, кінотеатрів, участь у художніх виставка, участь у літніх таборах, виїзди в кафе, супермаркети, зустрічі з цікавими людьми та ін.

Незважаючи на залежність від сторонньої допомоги, вони прагнуть бути активними, потрібними людям, намагаються проявити свої таланти.

До початку функціонування програм центру "Джерело" діти з церебральним паралічем були відокремлені від суспільства, хоча тільки у Львівському регіоні їх є більше двох тисяч. Лише окремі діти вчилися в школі. Діти не мали можливості проявити свої здібності і стати повноправними членами суспільства. Батьків не задовольняли послуги, доступні для їх дітей. Тому вони організували Товариство "Надія" і в 1993 році заснували дошкільний заклад для дітей з дитячим церебральним паралічем, що підпорядковується Львівському управлінню освіти. Так розпочав свою роботу центр "Джерело".

Діяльність центру "Джерело" здобула державну і міжнародну підтримку. Центр став зразком для організацій в Україні. До Львова приїжджають представники батьківських організацій і фахівці з інших міст, які розпочинають реабілітаційні програми. Як провідна організація центр "Джерело" впливає на урядову політику в сфері реабілітації і освіти неповносправних дітей в Україні.

Мій особистий візит у "Джерело" – це надзвичайна подія. Переді мною відкрився зовсім інший світ, про який я навіть не здогадувалась. Я вивчила для себе багато нового і цікавого. А саме, як працювати з дітьми з особливими потребами, їхні особливості і проблеми. У нашому суспільстві таким дітям важко жити. Добре, що існує така установа, яка помагає деяким дітям пристосуватись до навколишнього світу. Я б хотіла працювати в такому закладі. Внести свій вклад, долучитись до чогось важливого в цьому житті.

Олена Чорна (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Біляковська О. О.

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: ЗА ЧИ ПРОТИ?

Однією з найважливіших сфер інтеграції України у світовий європейський простір є сфера вищої освіти, яка вона набула форм Болонського процесу. На сьогодні 46 європейських країн, разом з Україною, є його учасниками.

Що ж являє собою Болонський процес? Болонський процес – це процес європейських реформ, що спрямований на створення спільної Зони європейської вищої освіти. Історія Болонського процесу офіційно розпочалася із підписання Болонської декларації у 1999 році.

Незважаючи на те, що Україна приєдналася до Болонського процесу цей процес в Україні має як своїх прихильників, так і противників. Єдності щодо цього питання немає ні між науковцями, ні між викладачами вишів, ні між студентами. Виникає природне запитання: Чому? Можливо у необізнаності або в "звичці" до радянської системи, а можливо і в тому, і в іншому.

Розглянемо головні чинники, що відрізняють вітчизняну систему освіти від європейської.

Сьогодні фахівці визначають певні неузгодження щодо реалізації Україною положень Болонського процесу. Серед них – відмінна від європейської структура системи освітніх рівнів.

Європейська модель передбачає введення двох його циклів. Перший має тривати не менше трьох років і закінчується отриманням першого академічного ступеня бакалавра. Другий, розрахований не менш ніж на два роки, орієнтований на отримання ступеня магістра. На Заході рівень бакалавра вже є достатнім для того, щоб випускник вважався спеціалістом у своїй галузі і мав змогу займати відповідну виробничу позицію, а от в Україні це поки що не так. У нас, як правило, кваліфікаційний рівень бакалавра поки що виглядає чимось дивним і екзотичним. На побутовому рівні (і навіть на співбесідах із роботодавцями) його сприймають як незакінчену вищу освіту.

Паралельно із бакалавратською виникає "колізія" й зі сприйняттям вітчизняних рівнів магістра і спеціаліста. З одного боку, програми навчання, у своїй основі, є подібними, а з іншого, спеціалісти й магістри акредитуються за різними рівнями – III і IV рівня акредитації відповідно. Це за тих умов, ступінь бакалавра проходить теж за III рівнем акредитації.

Існують серйозні відмінності в підходах до мотивованого навчання студентів та про відповідність здобутих студентами знань до попиту з боку роботодавців. Іншими словами, молоді спеціалісти мають бути готовими прийти на виробництво й одразу продемонструвати свої практичні навички. Звичайно, ніхто не скаже, що наші випускники вишів є недостатньо грамотними. Навпаки, знають вони багато, от тільки на практиці застосувати ці знання, здебільшого, не вміють. За європейськими ж стандартами дипломований фахівець з приходом на виробництво відразу займає робоче місце й виконує свої посадові обов'язки. За умовами Болонського процесу, реалізувати таку співпрацю викладачів і студентів має кредитно-модульна система навчання. Вона передбачає модульну перевірку знань на початку, в середині і в кінці навчального курсу (модульні заліки). А також самопідготовку і активну участь у пропонованих протягом курсу видах робіт – семінарах, колоквіумах, індивідуальних заняттях тощо. Отже, на відміну від українських, на Заході студентам просто не вдається мовчки відсидіти семінарські заняття (аби зарахували «присутність») і отримати у підсумку "зараховано"…

Знову ж таки, на відміну від західних країн, в Україні домінуючою формою викладання досі є лекційна “начитка” курсу. При такому підході студент фактично зобов’язаний вивчати курс за лекційним матеріалом, тоді як вивчення першоджерел залишається бажаним, хоча й не критичним для засвоєння курсу.

Положення Болонської декларації регламентують суттєві зміни і в науковому просторі України. Сьогодні в нашій державі присуджуються два наукових ступені – кандидата і доктора наук. За європейськими стандартами, визначеними у Болоньї, в єдиному освітньому просторі має діяти тільки один науковий ступінь – доктор філософії у конкретній галузі знань. Саме така система є традиційною для західних університетів. На думку фахівців, європейській підхід з одним науковим ступенем є більш демократичним, оскільки він не виокремлює особливих статусів серед науковців. Тобто усі науковці є колегами, відсутня ієрархія статусів, студенти до всіх звертаються шанобливо: “Пане професоре…”.

В Україні ж такий демократизм, ймовірно, викличе спротив. Це станеться передусім з боку докторів наук, які докладали справді величезних зусиль, аби отримати цей додатковий статус. Зрештою, не останню роль нині відіграє й матеріальний фактор. Адже не секрет, що доктори наук у нашій державі мають менше педагогічне навантаження, більшу заробітну платню, пенсію та ін.

З огляду на усе сказане, знову ж таки, виникає запитання: Чи була нагальною потреба розпочинати такі кардинальні структурні перетворення? Іншими словами – чи варто було Україні приєднуватись до Болонського процесу? Красномовно засвідчують про таку потребу статистичні дані. Згідно з ними, майже 70% випускників з вищою освітою у галузі фізичних, математичних та технічних наук у нашій державі сьогодні працюють не за спеціальністю. Серед біологічних, агрономічних і медичних наук їх частка становить 45%, а серед молодих фахівців з прикладних наук і техніки – 75%.

Інтеграція в сфері освіти це – позитивний крок у вдосконаленні суспільного блага. Болонська система навчання одна із них. Безперечно наша попередня система мала певні позитиви, але не на сучасному етапі розвитку суспільства. Нововведення в освітній системі дають студентам багато можливостей у реалізації своїх здібностей. Їм надається можливість вільно змінювати свій ВНЗ на інший, що дозволяє набувати не тільки нові враження та досвід, але й серйозно підвищувати свій рівень кооперації з різними людьми. Болонський процес позитивно впливає і на рівень навчання, адже основною його ідеєю є накопичення балів, тобто для того, щоб отримати позитивну оцінку студент повинен навчатися на належному рівні впродовж усього терміну викладання дисципліни. Проте, на жаль, в сучасній українській вищій школі Болонський процес є дещо видозміненим. Студенти не розуміють принципу оцінювання знань, і тому він спричинює лише здивування та незрозумілість. Отже, теоретичне входження України до Болонського процесу не означає правильне практичне його застосування.

Болонський процес, у своєму початковому вигляді, – це позитивне явище, однак його український аналог не зовсім відповідає своєму першоджерелу.

Недоліками у впровадженні Болонського процесу в Україні, на нашу думку, є:

 неправильне і недоцільне застосування певних методів проведення семінарських та лекційних занять викладачами;

 у групі повинно навчатися не більше 12– 14 студентів, а в наших вишах в групі, як правило, навчається 23–25 студентів;

 технологічне та матеріальне забезпечення ВНЗ;

 проблема, що пов'язана з оцінюванням студентів, адже не всі викладачі правильно використовують шкалу ECTS;

 трирівнева система кваліфікаційних рівнів: бакалавр, спеціаліст та магістр, (ступеня спеціаліста немає в жодному університеті Європи);

 після повернення з навчання з-за закордону студенти мають наново складати іспити;

 викладачі вишів «пристосовуються» до Болонської системи поступово і без особливого ентузіазму;

 дипломи, які незрозумілі закордонним освітянам і працедавцям.

Проте, вважаємо, що є і багато позитивного у введенні такої системи навчання. Насамперед, це розширення можливостей у мобільності студентів. Адже, студент українського університету – учасника "болонського процесу" вже зараз може розраховувати на отримання додатку до диплома, в якому традиційні оцінки дублюватимуться оцінками за системою ECTS.

Головною перевагою долучення до Болонського процесу, на нашу думку, є дозвіл для студентів та викладачів навчатися та працювати у зоні європейської вищої освіти. А тому, будемо сподіватися, що незабаром, наші студенти дійсно відчують усі переваги Болонського процесу, й уже не виникне питання, Болонський процес: За чи проти?

Іван Шолок (географічний факультет)
Наук. консультант– асист. Максимець М. В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ – МЕТОД "ПОВЕРНЕННЯ ДО КОРЕНІВ"

ВСТУП

Головна мета роботи – провести комплексне дослідження і дати порівняльну характеристику одного з напрямів розвитку освіти – "повернення до коренів", яка досить ефективно реалізувалась в Китаї і може бути застосована в Україні.

Китай базує свої освітні положення на вченні Конфуція, і якщо пов'язати їх з найновішими результатами досліджень у сфері мозкової діяльності, сфери послуг, швидкісних засобів комунікації, то можна зрозуміти, що Китай володіє великим потенціалом знову стати на чолі світу.

В Україні метод “повернення до коренів” може бути реалізований у формі відродження козацьких педагогічних методів і традицій.

Багатогранною була діяльність козаків як звитяжних воїнів, захисників сплюндрованих прав народу, вільнолюбних громадян, політичних і державних діячів, як дбайливих господарів землі, досвідчених хліборобів, творців високого мистецтва, турботливих членів сім'ї, мудрих вихователів дітей. Отже, творче відродження культурно – освітніх і виховних козацьких традицій – одна з необхідних і найважливіших граней зміцнення незалежності України.

ОСВІТНІ ПОЛОЖЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОДЕЛІ

На сьогодні жодне суспільство у світі не має потужнішої навчальної етики, ніж китайське. Особливість цієї країни – поєднати еру інформаційних мереж із власними традиціями та національним корінням.

Прагнучи втілити цю ідею, китайці виявили, що багато найефективніших навчальних методів збігається з тими, що їх проголосив Конфуцій та його послідовники ще 2500 років тому.

Отож, Конфуцій:

- обстоював ідею поєднання нових ідей зі старими перевіреними концепціями;
- був демократом, тому прагнув соціальних реформ освіти;
- був щиро переконаний, що вчитися можна тільки в діяльності;
- уважав світ класом для занять, його навчання не обмежувалося стінами школи;
- широко використовував у навчанні музику та поезію;
- розумів, що навчання про те, як учитися, так само важливе, як і сама навчальна інформація;
- наголошував, що кожен має різні навчальні здібності, і талановитим учителям треба пристосовуватись до індивідуальних потреб учнів;
- усвідомлював важливість моральних цінностей та ввічливості, які все ще залишаються характерними рисами китайського шкільництва (*Конфуций. Лунь Юй // Древнекитайская философия. Собр. текстов: В 2т. - М., 1972. - Т.1. - С. 139 – 174*).

Отже, з усією упевненістю Конфуція можна вважати засновником революції в навчанні, а нас всього лиш її послідовниками.

УКРАЇНСЬКА МОДЕЛЬ – ЗАСТОСУВАННЯ ОСВІТНІХ ПРИНЦИПІВ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ

Українська козацька система виховання і навчання - глибоке самобутнє явище, аналогів якій не було в усьому світі.

Шляхи реалізації у сучасній системі освіти:

- поширення знань серед учнів про козацький національно-визвольний рух, про заслуги козаків в боротьбі з чужоземними загарбниками;
- дослідження славної історії українського козацтва;
- вивчення історії Запорізької Січі;

 дослідження і практичне відродження військово-спортивного мистецтва наших предків;

 пізнання і відродження традицій козаків як мудрих хліборобів, умілих орачів, господарів землі;

 вивчення і відновлення козацьких справ: кобзарства, лірництва, гуртового співу, ремесел і промислів (бондарства), гончарства, ковальства, стельмахування тощо.

 вивчення і застосування на практиці козацьких знань – народної медицини, астрономії, метеорології, кулінарії;

 проведення індивідуальної, групової і масової культурно-освітньої роботи (*Тимофєєв В. Я. Козацький дитячий та юнацький рух. – Білгород-Дніпровський : "Отаман", 2009*).

Уже в деяких школах (№№127, 191,227 м. Києва, № 21 м. Кіровоград, Адамівській на Одещині) здобуті перші результати роботи у цьому напрямі. Тут проводяться посвята учнів у козачата, фестивалі козацької пісні та танцю, змагання з козацьких видів спорту, ігри, забави, створюються підліткові та юнацькі шкільні гурти, загони, товариства.

Очікувані результати метод "повернення до коренів":

 сприяння на місцевому рівні утвердження України як сильної правової, демократичної держави. Підтримка проведення на місцевому рівні розвитку Українського козацтва;

 збереження та нарощування на місцевому рівні оборонного потенціалу України;

 утворення господарських об'єднань та інших суб'єктів господарювання Українського козацтва, спроможних ефективно господарювати в умовах ринкової економіки з мінімальним використанням фінансових ресурсів державного бюджету;

 забезпечення на місцевому рівні духовного, національного й культурного відродження українського народу;

 створення умов на місцевому рівні для патріотичного виховання народу;

 припинення дегуманізаційних процесів, виховання духу лицарства, особистої та національної гідності;

 подолання національного нігілізму та девальвації загальнолюдських цінностей;

 переорієнтація освітньо – виховних закладів на запити, потреби та інтереси всіх вікових і соціальних груп населення;

 зниження рівня злочинності й корупції.

СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ ОБОХ МОДЕЛЕЙ

Спільні:

 Використання в навчанні музики і поезії(в Україні – відродження традицій кобзарства, лірництва, гуртового співу, танцю).

 Поєднання фізичної праці з розумовою(Китай – відновлення с/г промислів, Україна – відродження козацьких ремесел – бондарства, гончарства, ковальства, лимарства, чинбарства, різьбярства тощо).

 Формування моральних цінностей та ввічливості(в Китаї – поглиблене вивчення рідної та інших мов, відродження мистецтва каліграфії; в Україні – дослідження історії українського козацтва, оволодіння основами демократичного та гуманістичного управління, пізнання козацької ідеології, світогляду, моралі, етики правосвідомості).

 Учіння тільки через діяльність.

Відмінності:

Створення всім учням різних можливостей у Китаї суперечить принципу козацької педагогіки, який говорить про те, що всім учням незалежно від їхнього походження та статусу у суспільстві, потрібно створювати однакові можливості, які можуть бути реалізовані у різних формах. Наприклад, учні з доброю анатомо – фізіологічною будовою можуть вивчати козацькі бойові мистецтва, особливості ведення господарства(вивчення історії, української мови, культури здійснюють всі учні без винятку), учні зі слабшим розвитком м'язової системи – народні промисли, вивчення музики, поетики і т. д., дівчата кулінарію.

ВИСНОВКИ. Метод "повернення до коренів" у національному вихованні – це жива мова наших далеких предків; він доносить до нас інформацію про їх освіту, життя, побут, мову, культуру, звичаї і вірування, тим самим збагачуючи нас духовно. І, навпаки, відсутність традицій і відчуття в нас історичних коренів, що культивували в нас ще донедавна, породжує національний нігілізм, духовну інфантильність, моральне збайдужіння. Не знаючи освітніх принципів виховання наших далеких предків, ми не відчуваємо відповідальності перед ними за рідний край, який вони передали нам на вічне збереження, ми ніколи не будемо свідомо причетними до історії і до її майбутнього.

Марія Шукель (факультет іноземних мов)
Наук. консультант– асист. Лещак Т. В.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ АУТИЗМУ ЧЕРЕЗ ЗАСОБИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОГО БУДИНКУ ДИТИНИ № 1)

Інклюзивна освіта – шлях до всебічного розвитку дітей, який передбачає залучення до освітнього процесу як і здорових дітей, так і дітей із особливими освітніми потребами.

Аутизм – природжене психічне захворювання, що характеризується нездатністю хворого до взаємодії із зовнішнім світом і виникаючими з цього факту порушеннями в соціалізації. Американський психолог Лора Вінг виділяє тріаду аутизму: грубі порушення у сфері соціальної взаємодії, грубі порушення у сфері вербальної і невербальної комунікації , глибокі порушення у сфері уяви (обмежений набір стереотипних дій, зацікавлень).

Аналіз ситуації перебування аутичних дітей у дошкільних і шкільних навчальних закладах дозволяє дійти висновків щодо двох головних чинників, які унеможливлюють на сьогодні їхню успішну інклюзію в освітній простір: перший – вкрай низький стан суспільної обізнаності щодо дітей з аутизмом; другий - відсутність спеціальної підготовки фахівців для роботи з аутистами у нашій країні. На сьогодні убачається така логіка інклюзивного процесу:

З власного досвіду можу передати враження від того, як впливає соціалізація на дитину-аутиста. У львівському Будинку дитини № 1 у Личаківському районі, що по вул. Таджицькій 23, сформовано групу з дуже різних дітей, які потребують корекції: це діти-олігофрени, дитина із синдромом Дауна, аутист та психічно здорова дитина із ДЦП. Дитина-аутист уже у такому середовищі адаптується до соціуму. За словами вихователів, перші дні для хлопчика-аутиста були дуже важкими, адже нове середовище чужих людей для аутистів є вкрай важким для адаптації, як наслідок відбуваються частіші прояви паніки: дитина або плаче, або б'ється головою об стіл тощо.

Спершу дитина ховалася, уникала контакту з дітьми. Однак постійне середовище, увага вихователів сприяли зміні у сприйманні дитини. За півроку перебування у садочку хлопчик легше сприймає дітей у групі, інколи прагне спільної гри, а також приймає нових людей. На жаль, хлопчик не вміє розмовляти, лише видає певні звуки. За період проживання у садочку хлопчик навчився вимовляти елементарні фрази, як наприклад: па-па, дай. Зараз директор садочку, Марія Степанівна Чернік, планує розформовувати цю групу так, щоб кожна дитина навчалася у групі зі здоровими дітьми. Недоліком даної ситуації є те, що з таким дітьми не працює стабільно фаховий спеціаліст, який би спостерігав за розвитком дитини і допомагав їй у адаптації до соціуму. До того ж, із дітьми, не лише аутистами, не працює або не приділяє достатньо уваги логопед, який би допомагав розвивати мовні здібності. Садочок не забезпечений спеціальним помічником, який мав би допомагати дитині.

Зрештою, таку ситуацію важко назвати інклюзивним процесом, яким він мав бути в ідеальному вигляді, щоправда явні спроби його помітні, адже у порівнянні із тим, що деякі із дітей-аутистів, які перебувають виключно у домашньому середовищі, така дитина має більші шанси у адаптації до соціуму. Дана ситуація є прикладом зародження інклюзивного процесу, який лише набиває обертів у Львові. А для реалізації інклюзій та уникненні початкових проблем потрібне рішення як владних органів, адже на це потрібен дозвіл, так і фінансова підтримка.

МАТЕРІАЛИ
студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”

Випуск 3

Малий видавничий центр кафедри загальної та соціальної педагогіки
Львівського національного університету імені Івана Франка
79005, м. Львів, вул. Туган-Барановського,7